

STUDIJA O MOGUĆNOSTIMA FINANSIRANJA INICIJATIVA ZASNOVANIH NA KLASTERIMA U CRNOJ GORI

PROJEKAT FINANSIRA EU, KOFINANSIRA I IMPLEMENTIRA UNIDO
U SARADNJI SA UNDP
ZA POTREBE MINISTARSTVA EKONOMIJE CRNE GORE

NOVEMBAR 2014.

Projekat “Jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori kroz razvoj klastera” finansira Evropska unija (EU), kofinansira i implementira Program Ujedinjenih nacija za industrijski razvoj (UNIDO) u saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), za potrebe Ministarstva ekonomije Crne Gore.

Studiju za Kancelariju UNDP u Crnoj Gori pripremili:

Šon J. Berk (Seán J. Burke), međunarodni konsultant za izradu Studije o mogućnostima finansiranja inicijativa zasnovanih na klasterima

Ivan Jovetić, nacionalni konsultant za izradu Studije o mogućnostima finansiranja inicijativa zasnovanih na klasterima

Ova Studija je pripremljena uz podršku Evropske Unije. Ne može se smatrati da stavovi sadržani u ovom dokumentu odražavaju zvanično mišljenje Evropske Unije.

Vodič za čitanje Studije

Definisanje i razlikovanje programa finansiranja – treba imati na umu!

Nacionalni programi

Programi koji se pominju kao **nacionalni programi** i koji su opisani u istoimenom poglavlju, su oni koji su operativni i koji se administriraju u Crnoj Gori. Oni se prije svega odnose na strukturne programe kojima raspolaže Vlada Crne Gore. Ostali finansijski izvori, a prije svega oni koje nude komercijalne banke ili programi, kao što je EASI, mogu se takođe naći u odjeljku nacionalnih fondova, pošto su operativni u Crnoj Gori a administriraju ih mikroreditne firme.

Regionalni programi

Regionalni programi finansiranja se odnose na one koji su operativni na regionalnom nivou. U kontekstu ove Studije, regionalne finansijske zone su (i) geografske – odnose se na područje zapadnog Balkana i (ii) političke – odnose se na status pristupanja zemlje EU. Iako su programi kao IPA i WB-EDIF finansirani sa evropskog nivoa, operativni su na regionalnom nivou i usmjereni su ka ekonomskom razvoju zemalja, kao što je Crna Gora.

Evropski programi

Evropski programi finansiranja pružaju brojne mogućnosti finansiranja. Mogu se naći programi finansiranja zvaničnih evropskih institucija kao što su brojni programi Evropske komisije, Horizont 2020, kao i programi institucija sa evropskog nivoa kao što su EIB ili EBRD. Dok se programi koji se analiziraju u okviru prva dva poglavlja ove Studije usmjereni ka Crnoj Gori ili Balkanu, programi analizirani u okviru ovog poglavlja nisu direktno usmjereni Crnoj Gori.

SADRŽAJ

SAŽETI PREGLED DOKUMENTA.....	7
ES.01 Pregled Studije, ciljevi i sadržaj.....	7
ES.02 Pregled ciljeva i strategija relevantnih za razvoj klastera	7
ES.03 Zaključci u pogledu nacionalnih programa finansiranja u Crnoj Gori	7
ES.04 Zaključci u pogledu regionalnih programa finansiranja.....	8
ES.05 Preporuke u pogledu korišćenja programa finansiranja EU sa evropskog nivoa.....	9
ES.06 Preporuke u pogledu daljih koraka.....	10
1. KONTEKST I CILJEVI STUDIJE.....	13
1.1 O Studiji	13
1.2 Pregled relevantnih strategija za inicijative zasnovane na klasterima u Crnoj Gori	14
1.3 Pregled ključnih potreba MSP.....	16
2. NACIONALNI PROGRAMI I PROGRAMI PRIVATNOG SEKTORA.....	17
2.1 Pregled poglavlja.....	17
2.2 Nacionalni programi.....	17
2.3 Finansiranje od strane privatnog sektora	222
3. EVROPSKI I DRUGI REGIONALNI IZVORI FINANSIRANJA	26
3.1 Program za razvoj preduzeća i inovacije Zapadnog Balkana – WB EDIF	26
3.2 IPA – Instrument za pretprijetnu pomoć	28
3.3 IPA II (2014-2020)	32
3.4 INTERREG	40
4. MOGUĆNOSTI FINANSIRANJA NA MEĐUNARODNOM I NA NIVOU EU.....	41
4.1 O Horizontu 2020.....	41
4.2 Horizont 2020 i relevantnost za klastere	42
4.3 Pregled dijelova programa i poziva u okviru Horizonta 2020	42
4.4 O COSME.....	49
4.5 COSME i Crna Gora	49
4.6 Pregled poziva u okviru COSME inicijative	50
4.7 FP7 Pozivi za Internet budućnosti	52
5. EVROPSKA INVESTICIONA BANKA, EVROPSKI INVESTICIONI FONDOVI I EVROPSKA BANKA ZA OBNOVU I RAZVOJ.....	54
5.1 Evropska investiciona banka	54
5.2 EIB i crnogorska mala i srednja preduzeća	54
5.3 Zajmovi EIB za skupštine opština	55
5.4 Šeme EIB za mala i srednja preduzeća.....	56
5.5 Evropski investicioni fond	57
5.6 EIF i Crna Gora	57
5.7 Podrška EIB lokalnim vlastima	58
5.8 Pakt gradonačelnika.....	59
5.9 Evropska banka za obnovu i razvoj	59
5.10 EBRD i Crna Gora	59
6. USPJEŠNI PRIMJERI I DOBRE PRAKSE U FINANSIRANJU KLASTERA.....	61
6.1 Pregled dobrih praksi.....	61
6.2 Clusterland Oberosterreich GmbH - Austrija	61
6.3 Kopenhagenski klaster čiste tehnologije - Danska.....	63
6.4 Operativni program – Program klastera industrije i preduzeća – Češka Republika.....	64
6.5 Promovisanje umrežavanja biznisa i klastera – Bugarska.....	66
6.6 Osnovne pouke za razvoj crnogorskih klastera MSP	67
7. ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	69
7.1 Zaključci analize programa EU za finansiranje namijenjenih Crnoj Gori	69
7.2 Zaključci u pogledu programa EU za finansiranje na nivou Evrope	72
7.3 Preporuke u pogledu daljih koraka.....	74
Aneks broj 1 - Kontakt podaci finansijskih posrednika za EIB u Crnoj Gori.....	78
Aneks broj 2 - Matrica.....	79

SPISAK SKRAĆENICA

AC	Pridružena zemlja
BAS	Program poslovnog savjetovanja
CAP	Zajednička poljoprivredna politika
CBC	Prekogranična saradnja
CBI	Inicijative zasnovane na klasterima
CCC	Klaster čistih tehnologija iz Kopenhagena
CEES	Centar za evropsko obrazovanje i studije
COFUND	Kofinansiranje regionalnih, nacionalnih i međunarodnih programa
COSME	Konkurentnost kompanija i malih i srednjih preduzeća
CREATI-FI	Budući internet za kreativne industrije
DOO	Društvo sa ograničenom odgovornošću
EaSI	Zapošljavanje i socijalne inovacije
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj
EC	Evropska komisija
EGP	Program za rast preduzeća
EIB	Evropska investiciona banka
EIDHR	Evropski instrument za demokratiju i poštovanje ljudskih prava
EIF	Evropski investicioni fondovi
ELENA	Evropski instrument za lokalnu energetska podršku
ENEF	Fond za širenje preduzeća
ENIF	Fond za inovativnost preduzeća
ENVicrack	Klaster alternativne energije
ERC	Evropski istraživački savjet
ERDF	Evropski fond za regionalni razvoj
EURATOM	Evropska zajednica za atomsku energiju
EURES	Evropska mreža institucija za zapošljavanje
FAO	Organizacija za hranu i poljoprivredu
FET	Buduće i moderne tehnologije
FI-ADOPT	Sistem za usvajanje i održivost budućih osnovnih internet platformi
FI-C3	Buduća internet PPP faza 3 – kreativna industrija, zdravstvo, pametne teritorije, mediji i sadržaj
FINODEX	Proširenje budućih internet otvorenih pristupa podacima
GFCM	Opšta komisija za ribarstvo za Mediteran
HPC	Viskokokvalitetno računanje
IRF	Investiciono-razvojni fond
INTERREG IVC	Regionalna saradnja 2014-2020.
IPA	Instrument za pretpristupnu pomoć
IPARD	Instrument pretpristupne pomoći za ruralni razvoj
I&R	Istraživanje i razvoj
IRI	Istraživanje, razvoj i inovacije
MIDAS	Jačanje institucionalnog razvoja i poljoprivrede u Crnoj Gori
MLEI	Mobilisanje lokalnog ulaganja u energetiku

MMSP	Mikro, mala i srednja preduzeća
MSDK	Moravsko-raški klaster drveta
MSP	Mala i srednja preduzeća
NVO	Nevladine organizacije
OP	Operativni program
PDV	Porez na dodatu vrijednost
PHARE	Program pomoći Poljskoj i Mađarskoj za obnovu ekonomije
PKOO	Privatna kompanija sa ograničenom odgovornošću
PROGRESS	Program za zapošljavanja i socijalnu solidarnost
RACMED	Regionalni savjetodavni savjet za Mediteran
RSFF	Dijeljenje rizika za istraživanje, razvoj i inovacije
RSI	Instrument dijeljenja rizika
SFF	Fond za strukturirano finansiranje
SOUL-FI	Novootvorena preduzeća kojima se optimizira moderan život sa budućim internetom
SPIRE	Održive procesne industrije kroz efikasnost resursa i energije
SRA	Strateška agenda za istraživanje
TTCC	Tim nacionalnog koordinatora
UNDP	Program Ujedinjenih nacija za razvoj
WB-EDIF	Program za razvoj preduzeća i inovacije Zapadnog Balkana

1. SAŽETI PREGLED DOKUMENTA

ES.01 Pregled Studije, ciljevi i sadržaj

Ovaj dokument sadrži *Studiju o mogućnostima finansiranja inicijativa zasnovanih na klasterima u Crnoj Gori (nadalje Studija)*. Studija je pripremljena za potrebe Ministarstva ekonomije i Vlade Crne Gore, kao nadležne institucije za razvoj klastera, budući da Vlada ima za cilj podršku sprovođenju Strategije razvoja klastera, a ovaj dokument će doprinjeti tome. **Opšti cilj** Studije jeste da pruži pregled i analizira mogućnosti finansiranja na nacionalnom i međunarodnom nivou, dostupnih lokalnim samoupravama, MSP, istraživačkim institutima i univerzitetima, za potrebe jačanja konkurentnosti lokalnih MSP u Crnoj Gori kroz razvoj klastera. Kada je riječ o **metodologiji koja je primijenjena u Studiji**, program pripreme je obuhvatao: i) početnu fazu izrade strukture i metodologije; ii) komponentu istraživanja dostupnog pisanog materijala; iii) konsultacije sa relevantnim subjektima, i iv) fazu izvještavanja.

ES.02 Pregled ciljeva i strategija relevantnih za razvoj klastera

U Strategiji razvoja MSP za 2011-2015. ističe se da bi se klasteri mogli primijeniti kao model poslovnog povezivanja preduzeća, u cilju razmjene znanja, zajedničkog smanjenja troškova i modernizovanja proizvodnje. Kao što je preporučeno u *Strategiji za održivi ekonomski rast kroz uvođenje klastera (2012-2016)*, kad je u pitanju rast MSP, trebalo bi se koncentrisati na proizvodnju i preradu drveta, građevinarstvo, poljoprivredu i preradu hrane i turizam. Prema tome, kad je riječ o izvorima sredstava, programima i konkursima analiziranim u sklopu ove Studije, uzima se u obzir značaj i potencijalni uticaj na formulisanje strategija za klasteru u nekim od navedenih sektora.

ES.03 Zaključci u pogledu nacionalnih programa finansiranja u Crnoj Gori

Programi finansiranja EU nude značajne mogućnosti nacionalnog finansiranja koji su usmjereni na Crnu Goru. Tu spadaju: i) programi koji imaju specifičan fokus na pojedinačnu državu; ii) međunarodni programi (kao što je IPA) i iii) programi EU za koje postoji specifičan pristup sredstvima ili kanali za isplatu sredstava, kao što su određeni programi EIB koji zahtijevaju postojanje finansijskih posrednika sa sjedištem u Crnoj Gori.

Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine predstavlja ključni program Vlade namijenjen konkretno razvoju klastera, kojim se teži prevazilaženje “uskih grla” u proizvodnji kod klastera kroz nabavku zajedničke opreme za proizvodnju. Još jednu mogućnost pruža i **Program povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usklađivanje sa međunarodnim**

standardima poslovanja za period 2014-2016, koji ima za cilj podršku preduzetnicima, MSP i klasterima, posebno onima sa sjevera i iz manje razvijenih opština, kako bi se poboljšala njihova konkurentnost.

Niz programa koje realizuje **Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja** takođe bi mogli biti od značaja za inicijative klastera. Ministarstvo sprovodi programe kao što su **Agro-budžet**, koji obuhvata budžet od 14,03 miliona EUR, uz dodatnu podršku od strane Svjetske banke. Projekat **MIDAS** sprovodi Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, uz finansiranje od strane Investiciono-razvojnog fonda i Svjetske banke. MIDAS ima za cilj da pripremi crnogorsku poljoprivredu i njene institucije za buduće članstvo u EU. To odražava šire težnje ka integrisanom planu lokalnog razvoja za Crnu Goru koji je pripremio UNDP. Ukupna vrijednost projekta je 17,1 milion EUR. Ministarstvo pruža pomoć i u sprovođenju evropske pravne tekovine u oblasti Zajedničke poljoprivredne politike, kroz V komponentu IPA: Instrument za predpristupnu podršku za ruralni razvoj - IPARD II (2014-2020). Delegacija Evropske unije u Podgorici i Svjetska banka su potpisali sporazum kojim se odobrava korišćenje 3,2 EUR iz V komponente IPA 2012-2013 kroz komponentu I.

Investiciono-razvojni fond (IRF) ima za cilj pružanje kreditne i garantne podrške MSP u Crnoj Gori. Kroz nekoliko programa, IRF podržava MSP iz više sektora u kojima su već identifikovani potencijalni klasteri. Tu spadaju: program podrške poljoprivredi i proizvodnji hrane, MIDAS, program podrške turizmu i ugostiteljstvu, program podrške primarnoj drvoprerađi, program podrške proizvodnji i program podrške uslužnim djelatnostima.¹ Programi IRF predstavljaju odličnu mogućnost za finansiranje aktivnosti klastera i budućih klastera.

ES.04 Zaključci u pogledu regionalnih programa finansiranja

Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA) sadrži razne programe kojima se klasteri mogu obratiti za finansijske grantove. IPA trenutno pruža manje mogućnosti za klastere, uz izuzetak programa prekogranične saradnje za Srbiju i Crnu Goru. Međutim, IPA II (2014-2020) će obuhvatati brojne bilateralne i multilateralne programe koji će predstavljati odlične mogućnosti za finansiranje, jačanje kapaciteta, jačanje procjene tržišta, unapređenje proizvoda, kao i tehničke kapacitete i pomoć.

---

¹ MIDAS zajednički realizuju Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i IRF kroz određene programe, uz finansiranje od strane SB i IRF.

Jadransko-jonski program, u okviru Ose 2: *Podsticanje "plavog" istraživanja, inovacija i vještina*, obezbijediće mogućnosti za finansiranje posebno klastera u oblasti ribarstva i onih koji su usmjereni na slatkovodno ribarstvo i pastrmku.

Program za razvoj preduzeća i inovacije Zapadnog Balkana (WB-EDIF) nudi niz mogućnosti za finansiranje inicijativa klastera u ovom regionu. I MSP i javne uprave imaju mogućnost pristupa programima kao što je Fond za inovativna preduzeća, Fond za razvoj preduzeća, Kreditna linija za garantovanje kreditiranja i Fond za tehničku pomoć.

Programi koji nijesu obuhvaćeni

Neki programi su analizirani, nakon čega je utvrđeno da ne predstavljaju moguće izvore sredstava za Crnu Goru. Tu spada INTERREG, s obzirom da pravo korišćenja imaju samo države članice EU i Norveška i Švajcarska, tako da se crnogorske kompanije ne mogu prijaviti za korišćenje tog fonda prije pristupanja EU.

ES.05 Preporuke u pogledu korišćenja programa finansiranja EU sa evropskog nivoa

Postoji značajan broj mogućnosti za finansiranje kroz EU programe koje bi mogli koristiti učesnici u inicijativama klastera u Crnoj Gori. Ti fondovi mogu predstavljati značajnu priliku za klastere, kao i druge komplementarne aktivnosti koje uključuju šire strukture za podršku inovacijama, razvoj preduzetništva, unapređenje veza između istraživanja i industrije, te inicijative i projekti u određenim sektorima. Treba pomenuti, međutim, da su kriterijumi za pristup ovim izvorima široko postavljeni. Iako neki od programa finansiranja ili konkursi mogu biti korisni za inicijative zasnovane na klasterima u Crnoj Gori, klasteri ne bi bili jedini mogući korisnici, već bi bili konkurenti ostalim MSP, konkurentima iz oblasti istraživanja i drugim akterima iz privatnog sektora.

Kao što je predstavljeno u ovoj Studiji, **Horizont 2020**, sa budžetom od oko 80 milijardi EUR dostupnim u periodu od 2014-2020. godine, predstavlja značajan izvor sredstava. U okviru Horizonta 2020 dostupni su alternativni izvori sredstava za istraživanja i inovacije, međusektorski razvoj i veze između aktera na polju istraživanja i MSP, uz obezbjeđivanje dodatne međunarodne saradnje.

COSME nudi niz mogućnosti za finansiranje namijenjenih konkretno MSP, čiji ukupni budžet iznosi 2,3 milijarde EUR za period 2014-2020. godina. Objavljeni konkursi posebno se odnose na turizam i unapređenje klastera za potrebe razvoja MSP.

Evropska investiciona banka (EIB) obezbjeđuje niz kredita i garancija, koji predstavljaju djelotvorne instrumente koje bi klasteri trebalo više da koriste. Krediti se obično koriste za potrebe istraživanja i obrazovanja, energetike, ekonomije znanja i zaštite životne sredine. Uz to, EIB obezbjeđuje i sredstva za potrebe istraživanja i razvoja, dok istovremeno ima za cilj rast i širenje MSP.

Evropski investicioni fond (EIF) je uložio značajna sredstva u Crnu Goru kako bi se preduzetnicima omogućio pristup sredstvima i kreditima. EIB takođe obezbjeđuje i sredstva za istraživački rad.

Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) obezbjeđuje programe podrške MSP koji bi posebno trebalo da interesuju crnogorska MSP. Umjesto finansijskih grantova, EBRD stavlja akcenat na unapređenje vještina i podsticanje prenosa znanja i vještina specifičnih za određene djelatnosti.

ES.06 Preporuke u pogledu daljih koraka

Na osnovu analize mogućnosti za finansiranje na domaćem i EU planu, date su sljedeće preporuke za bolji pristup i korišćenje izvora finansiranja od strane klastera i partnerskih organizacija, posebno kad je riječ o sredstvima EU.

Preporuke su svrstane u sljedeće grupe:

- i) preporuke za utvrđivanje pregleda mogućnosti za finansiranje i
- ii) preporuke za razvijanje neophodnih institucionalnih i operativnih kapaciteta.

I. Preporuke za utvrđivanje pregleda mogućnosti za finansiranje

Preporuka broj 1 – Analiza zaključaka sadržanih u Studiji i pratećoj matrici od strane članova i partnera klastera. Posebno se preporučuje da se analizira matrica koja prati ovaj dokument i u kojoj su navedeni predloženi izvori sredstava i programi koji se mogu povezati sa konkretnim klasterima, MSP, istraživačkim institutima i opštinama. To bi podrazumijevalo da se za svaki klaster analiziraju mogućnosti finansiranja sa stanovišta tog konkretnog klastera.

Preporuka broj 2 – Ukloniti sve barijere koje ograničavaju pristup sredstvima EU. Trebalo bi raditi na tome da se crnogorski klasteri bolje informišu o mogućnostima finansiranja i da im se osigura pristup najvećem mogućem broju izvora, tako što bi se uklonile barijere. Proces ratifikacije je završen. Takođe, Ministarstvo ekonomije bi trebalo da provjeri sve programe finansiranja, kako bi se osiguralo

maksimalno učešće crnogorskih organizacija, recimo da se postara da za sve programe EIB koji su od interesa postoji ovlašćeni finansijski posrednik u Crnoj Gori.

Preporuka broj 3 – Podrška drugim komplementarnim inicijativama u oblasti inovacija i preduzetništva. Važno je imati na umu da bi se mogle pripremiti brojne projektne aplikacije za dobijanje sredstava koje se ne bi odnosile (samo) na razvoj klastera, ali bi ipak mogle da donesu znatnu korist MSP i drugim organizacijama koje učestvuju u klasterima u Crnoj Gori. Stoga bi u sklopu svake aktivnosti na pripremi uspješnih projektnih aplikacija za korišćenje sredstava EU trebalo razmotriti dodatne inicijative za razvoj inovacija i preduzetništva.

II. Preporuke za razvijanje neophodnih institucionalnih i operativnih kapaciteta

Preporuka broj 4 – Razviti neophodne kapacitete za pripremu uspješnih projektnih dokumenata za dodjelu sredstava EU. I klasteri i relevantni subjekti bi trebalo da pažljivo razmotre kako crnogorski klasteri mogu na najbolji način da ostvare pristup programima za finansiranje EU. Kad su u pitanju mnoge od tih mogućnosti, a posebno programi poput Horizonta 2020 i COSME, biće potrebno osigurati da crnogorski klasteri raspolažu nizom ključnih znanja i vještina, uključujući: i) iskustvo za pripremu **kvalitetnih projekata/predloga koji su prihvatljivi i relevantni za konkretne pozive; ii)** sposobnost **formiranja snažnih i kredibilnih međunarodnih (konzorcijuma) partnerstava** i procjene da li vodeća organizacija nekog predloga projekta može da bude domaća ili strana; iii) sposobnosti i iskustvo u izradi kvalitetnih predloga projekata koji mogu da ostvare uspjeh i budu odabrani za finansiranje od strane EU; iv) snažno iskustvo u oblasti marketinga i komunikacija koje omogućavaju uključivanje u međunarodne konzorcijume koji podnose projektne predloge, kao i da se, u slučajevima kad se planira da domaća organizacija bude nosilac predložene aktivnosti, na osnovu odličnih prethodnih rezultata, ubijede jaki međunarodni partneri da se priključe konzorcijumu.

Preporuka broj 5 – Obezbijediti efikasne operativne strukture - uspostavljanje efikasnih struktura u cilju uspješnog prijavljivanja za sredstva EU. Postoji više opcija koje crnogorski akteri mogu da primijene kako bi se uspostavile efikasne operativne strukture. Jedna opcija bi mogla da bude razvijanje potrebnih kapaciteta u postojećim organizacijama i institucijama, kao što su Direkcija za razvoj MSP, Zajednica opština, Privredna komora itd. Druga mogućnost bi mogla biti da se obezbijede kapaciteti putem lokalnih organizacija ili konsultanata koji imaju kredibilne prethodne rezultate, koji bi predstavljali spoljne kapacitete, koji bi bili u sinergiji sa postojećim kapacitetima lokalnih organizacija, pri čemu bi se jačali interni kapaciteti, među zaposlenima, i u krajnjem obezbijedio

kapacitet uz pomoć međunarodnih organizacija ili konsultanata koji posjeduju kompetentne kapacitete.

Preporuka broj 6 – Predložiti uključivanje direktne podrške za MSP u IPA II. Trenutno se priprema Operativni program u sklopu IPA II, koji je otvoren za podnošenje inicijativa do novembra 2014. godine. Imajući u vidu njegovu aktuelnu predloženu strukturu, postoji značajan potencijal kada su u pitanju razvoj klastera i direktna podrška MSP.

Preporuka broj 7 – Unapređenje veza između istraživanja i industrije. Potrebno je uključiti predstavnika MSP u Savjet za naučno-istraživačku djelatnost, kako bi se pomoglo da se prevaziđe postojeći jaz između privatnog sektora, s jedne strane, i istraživanja i razvoja kojim se bave javne istraživačke jedinice, sa druge strane.

1. KONTEKST I CILJEVI STUDIJE

Pregled poglavlja

Ovo poglavlje sadrži pregled:

- *relevantnih strategija za inicijative zasnovane na klasterima u Crnoj Gori*
- *ključnih potreba MSP*
- *potencijalnih aktivnosti za pružanje podrške klasterima*

1.1 O Studiji

Ova Studija daje pregled postojećih mogućnosti finansiranja, za podršku rasta i proširivanja MSP iz različitih sektora kroz razvoj inicijativa zasnovanih na klasterima. Studija je prije svega namjenjena MSP i klasterima, a zatim i UNDP-u, ministarstvima i opštinama. U dokumentu se analiziraju različite mogućnosti finansiranja na nacionalnom i EU nivou. Zbog velikog broja identifikovanih programa u toku faze istraživanja, odlučeno je da se pripreme dva prateća instrumenta: (i) Matrica programa finansiranja i (ii) elektronska baza podataka o izvorima finansiranja, kako bi se čitaocima pružile sve neophodne informacije, a bez opterećivanja dokumenta Studije sa preopširnim informacijama. Ovi instrumenti predstavljaju sastavni dio dokumenta.

Dokument Studije sastoji se iz osam (8) odjeljaka. Opis svakog odjeljka možete naći ispod.

1. **Sažeti pregled dokumenta:** U ovom odjeljku se daje opšti pregled Studije. Sadrži opšte ciljeve dokumenta i pregled opštih nalaza i preporuka, koji su takođe prikazani i u završnom odjeljku.
2. **Sadržaj studije i ciljevi:** U ovom odjeljku se predstavlja strateški okvir relevantan za razvoj klastera u Crnoj Gori, uz identifikaciju potreba MSP. Analiza potreba u kombinaciji sa relevantnim strategijama predstavlja ključni izvor podataka i informacija koji je korišćen za identifikaciju programa finansiranja i poziva i predstavlja osnovu za utvrđivanje relevantnih izvora finansiranja za crnogorska MSP.
3. **Nacionalni programi i izvori finansiranja privatnog sektora:** Programi finansiranja u ovom odjeljku odnose se na programe koji su operativni i administriraju se u Crnoj Gori. Oni se većinom odnose na programe Vlade Crne Gore, kao što su programi Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja. Iako sredstva programa privatnih banaka dolaze iz Evrope, uključena su u ovo poglavlje jer su operativna i administriraju ih private banke u Crnoj Gori. Slično je i sa EASI programom – iako sredstva potiču sa evropskog nivoa, ne finansiraju se direktno crnogorska MSP već se sredstva kanališu kroz nacionalne mikrokreditne organizacije.

4. **Evropski i drugi regionalni izvori finansiranja:** Programi koji se ovdje analiziraju potiču sa evropskog nivoa, s tim što su direktno usmjereni na Crnu Goru ili region zapadnog Balkana. U suštini, ovi izvori finansiranja, i ovaj odjeljak u kom se analiziraju, se razlikuje od onih opštih evropskih izvora koji imaju šire kriterijume za konkurisanja i namijenjeni su svim 28 zemljama članicama i pridruženim članicama.
5. **Međunarodni i EU izvori finansiranja:** U ovom odjeljku su prikazani programi finansiranja kojima upravlja Evropska komisija sa Pan-evropskim fokusom. Tako nisu ni kriterijumi za konkurisanje niti sama svrha konkurisanja, usmjereni ka Crnoj Gori. Ovdje treba napomenuti da iako je prikazana detaljna analiza konkursa u okviru programa Horizont 2020, ona se odnosi samo na pozive i konkurse koji su relevantni za crnogorske klastere i MSP. Detaljan pregled svih analiziranih poziva može se naći u priloženoj Matrici i elektronskoj bazi podataka.
6. **Evropska investiciona banka, Evropski investicioni fond i Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj:** Institucije, i njihovi relevantni programi finansiranja, koji su prikazani u ovom odjeljku, predstavljaju potencijalne mogućnosti finansiranja za klastere i MSP, koji su dostupni na EU nivou, ali ne moraju biti zastupljene formalnim institucijama Evropske unije. Dok su u prethodnom slučaju programi finansiranja EU dostupni svim zemljama članicama i pridruženim članicama, kao što su Horizont 2020 i COSME, institucije koje se pominju u ovom odjeljku imaju već zavidan nivo ostvarenog investiranja u Crnu Goru.
7. **Uspješni primjeri i najbolje prakse u finansiranju klastera:** U ovom odjeljku se predstavljaju najbolje prakse funkcionisanja uspješnih klastera i pouke koje mogu poslužiti prilikom izrade crnogorske strategije razvoja klastera.
8. **Zaključci i preporuke:** U posljednjem odjeljku prikazani su ključni nalazi i zaključci. Zaključci su prikazani u dva dijela (i) programi finansiranja koji su dostupni i operativni na nacionalnom nivou i (ii) finansijski izvori na evropskom nivou. Studija se završava ključnim preporukama koje ukazuju na pravce za maksimalno korišćenje i pristup klastera programima.

1.2 Pregled relevantnih strategija za inicijative zasnovane na klasterima u Crnoj Gori

Vlada Crne Gore je 2012. godine usvojila **Strategiju za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera 2012-2016**. Strategija ima za opšti cilj da: (i) doprinese ravnomjernom regionalnom društveno-ekonomskom rastu povećanjem konkurentnosti i kapaciteta preduzetnika i MSP za zapošljavanje; (ii) obezbijedi jednako korišćenje svih prilika koje proističu iz procesa evropskih integracija i daljeg širenja tržišta.

Strategija je usmjerena na ostvarivanje četiri cilja: (1) povećanje izvoza, (2) utvrđivanje lokalnog porijekla proizvoda i supstitucija uvoza, (3) otvaranje novih preduzeća i novih radnih mjesta, i (4) održavanje nivoa zaposlenosti. Ovi ciljevi su usklađeni sa primarnim ciljem, kao i sa ciljevima drugih ključnih strateških dokumenata Vlade Crne Gore.

Klaster je strategijom definisan kao geografska koncentracija srodnih preduzeća i pridruženih institucija u radijusu od 50 kilometara, uz napomenu da se radijus može povećati do 100 kilometara. Udaljenost ne bi trebalo da predstavlja ključnu prepreku za saradnju i umrežavanje.

U strategiji se navodi da su *“klasteri obećavajuća okruženja za razvoj veza koje povećavaju konkurentnost. Klasteri su geografske koncentracije srodnih preduzeća i pridruženih institucija. Firme u klasteru se nalaze u prostornoj blizini, proizvode slične ili srodne robe ili usluge i imaju pomoć od čitavog lanca institucija za podršku. Unutar klastera, firme mogu prevazići problem izolacije i iskoristiti prednosti postizanja kolektivne efikasnosti. Lokacija takvih preduzeća može obuhvatiti nekoliko sela, grad ili grad sa okolinom.”*²

Kada je u pitanju uspostavljanje strukture klastera, postoje tri dimenzije koje treba imati u vidu. Prva je pravni status klastera, potom slijedi struktura klastera u smislu kompetencija, uloga i odgovornosti njegovih članova, i na kraju sistemi ili organizaciona struktura u okviru koje klaster funkcioniše. Uzevši u obzir da je razvoj klastera u Crnoj Gori u ranoj fazi, od naročite je važnosti utvrditi da li postoji adekvatan postojeći pravni okvir ili koje bi reforme i promjene trebalo sprovesti.

Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća 2011-2015. predstavlja dokument kojim Vlada Crne Gore nastoji da formira pogodnije poslovno okruženje. U očekivane rezultate spadaju: jačanje konkurentnosti, inovativnosti i izvoza MSP, uz bolji regionalni razvoj, što može povećati nivo zaposlenosti. Ova Strategija ima četiri široka cilja: (i) poboljšanje poslovnog okruženja; (ii) unapređenje struktura za finansijsku podršku; (iii) jačanje konkurentnosti MSP i promocija preduzetništva i (iv) podrška tek osnovanim (*start-up*) preduzećima i/ili timovima.

Sastavni dio strategije je Okvirni akcioni plan 2011-2015. U njemu su zacrtani operativni ciljevi, među kojima i: (i) povećanje broja MSP za 25%; (ii) povećanje zaposlenosti u sektoru MSP za 17%; (iii) povećanje izvoza MSP za 35% i (iv) povećanje učešća MSP u BDP-u, ukupnim investicijama, prometu, profitu i bruto dodatoj vrijednosti za 50%. Iako nije predviđeno da se ovaj cilj postigne do kraja navedenog perioda, čini se da će to biti prilično problematično i zahtijevati sprovođenje dodatnih reformi i aktivnosti kako bi se cilj ostvario u narednom srednjoročnom periodu.

---

²Strategija za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera, 2012-2016.

Program integrisanog lokalnog razvoja UNDP obuhvata tri glavna segmenta, koji će se baviti pitanjima socijalne inkluzije, demokratskog upravljanja i održivog ekonomskog razvoja. Ukupni cilj ovog programa je da pripremi Crnu Goru za pristupanje Evropskoj uniji. U skladu sa tim, u ovoj studiji su posebno analizirani programi finansiranja kojima upravljaju i koje sprovode evropske institucije. Uz to, UNDP je istakao koliko je značajno da zaštita životne sredine bude ključni dio ekonomskog razvoja. U odjeljku ovog programa pod nazivom Ishod 3.3 predviđeno je otvaranje “zelenih” radnih mjesta, tako da će ova Studija pružiti dodatne detalje o programima ili konkursima koji su usredsređeni na pitanja životne sredine i održive i obnovljive energije.

U programu se konstatuje i da će ekspanzija mikro, malih i srednjih preduzeća imati suštinski značaj za ekonomski razvoj. Ostvarenje ovog cilja će dalje zahtjevati “sistem za jačanje izgradnje preduzetničkih kapaciteta i podsticanje partnerstava u privatnom sektoru”. Taj uslov će biti zastupljen u cjelokupnoj Studiji, budući da je potencijal za podsticanje interakcije javnog i privatnog sektora u oblasti istraživanja i inovacija predstavljao osnovni kriterijum za obuhvatanje izvora finansiranja koji se u Studiji pominju. Uz to, kao što je pomenuto u drugom pasusu Sažetog prikaza, klasteri su prepoznati kao potencijalna platforma za pospješivanje razvoja preduzetništva.

1.3 Pregled ključnih potreba MSP

U sklopu ove studije su prepoznate različite potrebe sektora MSP koje se moraju ispuniti kako bi se obezbijedio njihov rast i razvoj. Te potrebe su uzete u obzir u svim poglavljima koja slijede.

MSP će biti neophodna bolja saradnja sa akterima u oblasti istraživanja, kako bi se spriječilo da se inovacije i razvoj događaju u vakuumu od kojeg MSP nemaju mnogo koristi. Održiva proizvodnja i efikasno korišćenje energije će biti od ključne važnosti za rast i razvoj MSP. Osim toga, MSP bi trebalo da budu sposobna da se prilagode klimatskim promjenama, u cilju obezbjeđivanja dugoročnog razvoja. Efikasno upravljanje vodnim sistemom biće neophodno kako bi se održala postojeća proizvodnja i nivo zdravog tržišta rada. Uz to, biće neophodna preduzetnička edukacija kako bi se pospješilo osnivanje i razvoj novih preduzeća. Integrisana saobraćajna infrastruktura će biti neophodna, kako za transport sirovina za proizvodnju, tako i za distribuciju krajnjeg proizvoda. Značajne investicije u oblasti poljoprivrede i srodnih grana će biti neophodne kako bi se obezbijedila održiva ponuda hrane i omogućio rast crnogorske poljoprivredne djelatnosti i njeno širenje na međunarodna tržišta.

2. NACIONALNI PROGRAMI I PROGRAMI PRIVATNOG SEKTORA

Pregled poglavlja

Ovo poglavlje sadrži pregled sledećih programa EU:

- Nacionalni programi
- Finansiranje od strane privatnog sektora

2.1 Pregled poglavlja

Ovo poglavlje sadrži pregled izvora finansiranja na nacionalnom nivou. U te programe spadaju oni koje realizuju organi i organizacije u Crnoj Gori, poput finansiranja privatnog sektora, bankarskih kredita i državnih programa koje sprovodi Vlada Crne Gore.

2.2 Nacionalni programi

Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine

Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine sprovodi Ministarstvo ekonomije. Cilj ovog programa je da pruži finansijsku podršku preduzetnicima i MSP koji su formirali klaster. Program je namijenjen pružanju podrške za nabavku opreme, izuzev IT opreme i opreme za transport. Preduzeće koje se prijavljuje za dobijanje granta mora finansirati ukupan iznos za kupovinu opreme i zatražiti refundaciju sredstava. Finansijska pomoć je do 70% nabavne vrijednosti opreme, u iznosu do 10 000 EUR po aplikaciji, bez uračunatog PDV-a.

Ovo predstavlja promjenu u funkcionisanju programa od 2014, jer se u periodu od 2012-2014. odnosio isključivo na opštine sa sjevera i manje razvijene opštine u Crnoj Gori, Cetinje i Ulcinj. Takođe, u tom prethodnom periodu je maksimalni iznos sredstava za refundaciju iznosio 7 000 EUR, dok se u 2014. godini taj iznos povećao na 10 000 EUR, kako bi se obezbijedio značajniji podsticaj klasterima, s obzirom na njihovu potrebu za većim iznosom sredstava za nabavku opreme.

Da bi učestvovali u ovom programu, mikro, mala ili srednja preduzeća moraju biti registrovana u skladu sa Zakonom o privrednim društvima, koje posluje najmanje godinu dana i 100% je u privatnom vlasništvu, ima sjedište na teritoriji Crne Gore, nije imalo gubitke u poslovanju tokom prethodne

finansijske godine, redovno izmiruje poreske obaveze i ima potpisan ugovor o saradnji između najmanje tri preduzetnika/privredna društva u klasteru kojim se predviđa:

- da će svi članovi klastera biti solidarno odgovorni za izvršenje ugovora u skladu sa njegovim uslovima;
- da će jedan od članova klastera biti imenovan i ovlašćen da u ime svih članova klastera preuzme obaveze i prima uputstva;
- da će se realizacija cjelokupnog ugovora, uključujući i plaćanje, vršiti samo sa ovlašćenim članom klastera,
- aplikant koji je u javnom pozivu u okviru ovog programa nastupio kao klaster i koji je kao takav dobio refundaciju troškova nabavke opreme, ne može mijenjati sastav članova klastera niti raspolagati dobijenom opremom bez saglasnosti Ministarstva ekonomije. Ova i sva druga pitanja koja se tiču upotrebe opreme od strane klastera biće predmet Ugovora o finansijskoj pomoći (sufinansiranju) između Ministarstva ekonomije i aplikanta (klastera korisnika sredstava od refundacije).
- aplikant koji podnese prijavu u okviru klastera dužan je dostaviti dokaze o podobnosti, kao i ostalu dokumentaciju koja je propisana ovim poglavljem i priloženim obrascima, za sebe i svakog člana klastera posebno.³

Prioritetne oblasti iz Strategije su poljoprivredna proizvodnja i prerada i drvoprerada. Program se realizuje kroz najmanje jedan javni poziv u toku fiskalne godine. U toku 2014. godine, objavljena su 3 javna poziva. Više informacija o samom konkursu se može naći na <http://www.mek.gov.me>. U okviru prethodnih konkursa, objavljenih ranije ove godine, 1 klaster je uspješno podnio prijavu za dobijanje granta.

Ovaj fond predstavlja značajan izvor finansiranja za mala i srednja preduzeća u klasteru, jer predstavlja relativno jedinstven program finansijske podrške. Jedini uočeni nedostatak predstavlja to što je iznos refundacije prilično nizak, uzevši u obzir da se klaster sastoji od najmanje tri, a češće i više preduzeća.

Program povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja, 2014-2016.

Cilj ovog programa je da obezbijedi podršku preduzetnicima, MSP i klasterima, naročito onih sa sjevera i iz manje razvijenih opština, da povećaju svoju konkurentnost. To se postiže prvenstveno

---

³Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, Ministarstvo ekonomije

kroz usaglašavanje sa međunarodnim standardima za proizvode i podršku MSP za dobijanje akreditacije ili sertifikata o usaglašenosti. Program sadrži dvije komponente podrške:

1. podrška MSP putem refundacije troškova akreditacije u ocjenjivanju usaglašenosti;
2. podrška MSP putem refundacije troškova implementacije standarda/sertifikacije/ponovne sertifikacije.

Standardi obuhvataju više tehničkih uslova za proizvode, usluge, sisteme, organizacije, pa čak i jezičku kodifikaciju. Jedini valjan dokaz stvarne implementacije standarda je akreditacija ili sertifikat o usaglašenosti. U Crnoj Gori je mali broj preduzeća sertifikovan za različite vrste standarda. Program će se sprovoditi u periodu od 2014. do 2016. godine. Budžet programa će finansirati Vlada Crne Gore. Do 70% prihvatljivih opravdanih troškova biće refundirano prijavljenim malim preduzećima, dok će srednjim preduzećima biti isplaćeno do 60% opravdanih troškova, maksimalno do 5 000 EUR. Javni pozivi i detaljnije informacije se mogu naći na <http://www.mek.gov.me>.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja

Politika Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja se fokusira na zaštitu, korišćenje i poboljšanje poljoprivrednog zemljišta, biljnu proizvodnju i uzgoj stoke, razvoj pčelarstva i ribarstva i ruralni razvoj. Pomoć se uglavnom pruža kroz sljedeće programe:

a) Agrobudžet

Glavna aktivnost podržana od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja realizuje se kroz *Agrobudžet. Poljoprivredni budžet i Uredba o uslovima, načinu i dinamiци sprovođenja mjera agrarne politike*, koja je usvojena u januaru, obuhvataju sredstva u iznosu od 14,03 miliona EUR, kao i grantove i kredite Svjetske banke za projekat čiji je cilj razvoj institucija i jačanje poljoprivrede u Crnoj Gori (MIDAS) u iznosu od 6,4 miliona EUR.

Iako ovaj program nije predviđen za potencijalni razvoj klastera, oni mogu imati koristi od njega. Ova sredstva su namijenjena podršci u proizvodnji voća i povrća (50% iznosa do 10 000 EUR), proizvodnji maslina (50% iznosa do 10 000 EUR), proizvodnji vina (50% iznosa do 10 000 EUR) – finansiranje zahtijeva stvaranje udruženja na državnom nivou, što može predstavljati buduću pravnu formu klastera. Više informacija o Agrobudžetu se može naći putem linka <http://www.minpolj.gov.me/organizacija/agrobudzet>.

b) Projekat MIDAS

Vlada Crne Gore i Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, kao partneri u realizaciji projekta, sklopili su kreditni aranžman sa Svjetskom bankom pod nazivom "*Institucionalni razvoj i jačanje poljoprivrede u Crnoj Gori*", projekat MIDAS. Cilj projekta je da se podrže investicije u registrovane farme, kako bi se omogućio ruralni razvoj, ojačala konkurentnost poljoprivrednih proizvoda na tržištu i primjenili evropski standardi u oblasti hrane. Do sada je u okviru MIDASa objavljeno pet poziva od kojih je svaki obuhvatao različite mjere, kao npr. Investicije u poljoprivredna gazdinstva, Poljoprivredno-ekološke investicije u planinska poljoprivredna gazdinstva, Upravljanje stajskim đubrivom i sprečavanje erozije itd. Mikro, mala i srednja preduzeća koja se bave poljoprivrednim poslovima, mogu konkurisati za kredit do 70.000 EUR uz kamatnu stopu od 4.5% i 10 godina roka otplate, sa dvogodišnjim grejs periodom.

Ovakav pristup zastupa i UNDP u okviru integrisanog programa lokalnog razvoja. Ukupna vrijednost projekta iznosi 17,1 miliona EUR. Projekat se sprovodi u periodu 2009-2015. MIDAS program je umnogome pomogao poljoprivrednim proizvođačima u Crnoj Gori, uz poseban fokus na obuku o procedurama Evropske unije vezanim za izvještavanje o dobijenim sredstvima. Konkursi i detaljne informacije se mogu naći na <http://www.midas.co.me>.

c) IPARD

IPARD ima za cilj da pruži pomoć u upoznavanju proizvođača sa evropskom pravnom tekovinom koja se tiče Zajedničke poljoprivredne politike, kao i da pripremi zemlje kandidate za njeno korišćenje.

Planira se da se ti ciljevi ispune sprovođenjem devet različitih mjera svrstanih u tri ose prioriteta:

Osa 1 – Unapređenje tržišne efikasnosti i primjena standarda Evropske zajednice

- Ulaganje u poljoprivredna gazdinstva u cilju reorganizacije i unapređenja u skladu sa standardima EU.
- Ulaganje u preradu i marketing poljoprivrednih i ribljih proizvoda u cilju reorganizacije i unapređenja u skladu sa standardima EU.
- Podrška uspostavljanju proizvođačkih grupa.

Osa 2 – Pripreme radnje za sprovođenje poljoprivredno-ekoloških mjera i LEADER

- Priprema za sprovođenje radnji u vezi sa prirodnom sredinom i seoskim sredinama.
- Priprema i sprovođenje strategija lokalnog ruralnog razvoja.

Osa 3 – Razvoj ruralne ekonomije

- Unapređenje i razvoj ruralne infrastrukture.

- Razvoj i diversifikacija ruralnih ekonomskih aktivnosti.
- Obuka.
- Tehnička pomoć.⁴

Očekuje se odobravanje IPARD II: program će biti implementiran u periodu 2016-2020. godina. Kada je u pitanju IPARD I, Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori i Svjetska banka potpisale su sporazum kojim se Crnoj Gori odobrava upotreba sredstava u iznosu od 3,2 miliona EUR prenešenih iz V komponente IPA u I komponentu, za dalja ulaganja u poljoprivredna gazdinstva, kako bi se poljoprivrednici pripremili za korišćenje buduće pomoći EU u sklopu IPARD II od 2016. godine. Raspodjela sredstava poljoprivrednim proizvođačima bi trebala da počne početkom jeseni, putem javnog poziva za dodjelu podrške u vidu grantova za ulaganja u poljoprivredna gazdinstva, u iznosu do 50% ukupnog ulaganja. Uslovi će biti rigorozniji od onih za MIDAS projekat, dok su za sredstva iz IPARD programa vezani manje strogi uslovi. Za odobravanje sredstava biće odgovoran Direktorat za IPARD plaćanja u sastavu Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja.

SuperFounders

SuperFounders je mreža zajednica, preduzeća i fizičkih lica posvećena ubrzanju rasta. Osnivač je *Balkan Unlimited*, uz podršku *Europe Unlimited*. Mreža trenutno funkcioniše u Makedoniji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini. Ona efikasno angažuje kapital i resurse namijenjene podršci inovacijama, u cilju postizanja maksimalnog rasta. To je međunarodna platforma za podršku lokalizovanom bržem osnivanju preduzeća i program za razvoj zajednice. Druga faza razvoja nudi investicije u visini do 10 000 EUR za udio u akcijskom kapitalu do 10%. Usmjerena je tehnologiji, ali i poljoprivredno-prehrambenoj djelatnosti, i može predstavljati realno rješenje za nova preduzeća i potencijalne klustere. Uz to, *SuperFounders Crna Gora*, koji vodi Centar za evropsku edukaciju i studije, obezbjeđuje opremljen prostor za rad, kao i mrežu lokalnih i stranih mentora. Kombinacija institucionalne podrške, zajedničkog prostora za rad, mentora i umrežavanja, uz finansiranje, može biti prilično korisna za osnivanje preduzeća i klastera u Crnoj Gori. To je posebno važno budući da određena novoosnovana preduzeća mogu biti dopunski biznis već postojećih MSP i klastera ili pokrenuti stvaranja novih klastera.

Više informacija o programu *SuperFounders* mogu se naći na <http://www.podgorica.superfounders.com>.

---

⁴ http://ec.europa.eu/agriculture/enlargement/assistance/ipard/index_en.htm

Program za zapošljavanje i socijalne inovacije (EASI) 2014-2020.

Program za zapošljavanje i socijalne inovacije je instrument finansiranja na nivou Evropske unije koji ima za cilj da promoviše visok stepen kvaliteta i održivo zapošljavanje, za adekvatnu socijalnu zaštitu, za borbu protiv društvene isključivosti i siromaštva i poboljšanje uslova rada. Programom direktno upravlja Evropska komisija. On objedinjava tri programa EU koji su sprovedeni zasebno u periodu od 2007. do 2013. godine: PROGRESS, EURES i *Progress Microfinance*. Poslednja osa mogla bi biti od važnosti za klastere, zato što omogućava kreditiranje i podršku u dvije tematske oblasti: mikro krediti i mikro zajmovi za ranjive grupe i mikro preduzeća i društveno preduzetništvo. Evropska komisija ne finansira direktno preduzetnike ili društvena preduzeća, već omogućava odabranim davaocima mikro kredita i investitorima u društvena preduzeća u EU da povećaju kreditiranje, ostavljajući pri tom dodatni prostor za finansiranje klastera iz indirektnih izvora. Crna Gora će moći da učestvuje u programu tek od 2015. godine.

Finansiranje od strane bilateralnih donatora

Crna Gora prima bilateralne donacije od mnogih zemalja, ali njihov iznos se smanjuje usljed toga što je Svjetska banka u poslednjem izvještaju svrstala Crnu Goru među zemlje sa srednjom stopom prihoda. Međutim, donacije su obično namijenjene upravi i civilnom sektoru, naročito kada su u pitanju jačanje demokratije, pravnog sistema ili evroatlantske integracije. Na osnovu istraživanja i analize sprovedene u okviru projekta, nije utvrđena nijedna potencijalna donacija namijenjena sektoru malih i srednjih preduzeća.

2.3 Finansiranje od strane privatnog sektora

Privatne banke

Ukoliko je klaster uređen kao privredno društvo, kao što je društvo sa ograničenom odgovornošću, može se prijaviti za dobijanje komercijalnih kredita na tržištu, dok većina evropskih fondova ne bi bila pogodna, usljed orijentisanosti na profit. Gotovo sve banke u Crnoj Gori imaju različite kreditne aranžmane za podršku MSP, za koje se klasteri takvih preduzeća mogu prijaviti. To su sljedeće banke: *Erste banka, Atlasmont banka, Crnogorska komercijalna banka, Hipotekarna banka, Hypo-Alpe-Adria banka, Société Générale Montenegro, NLB Montenegro, Prva banka, First financial banka, Komercijalna banka Budva i Invest banka Crne Gore.*

Ukoliko je klaster dobro organizovan, ne bi bilo neophodno osnivanje zasebnog pravnog subjekta, ako bi preduzeća udružila snage i zajednički bila odgovorna prilikom prijavljivanja za dobijanje kredita. U tom slučaju, banka bi napravila ugovor sa svakim preduzećem i svaki partner bi imao

obavezu da pruži obezbjeđenje za kredit, tako da bi članovi klastera snosili podjednak rizik. Ovakav kreditni aranžman bi bio pogodan kad su u pitanju krediti čiji je iznos veći od onog koji bi svako preduzeće pojedinačno moglo da dobije.

Glavni nedostatak ovakvog vida finansiranja su visoke kamatne stope i zahtjevni uslovi u pogledu obezbjeđenja, kao i relativno komplikovane procedure, koje komercijalne kredite čine manje privlačnim za MSP u odnosu na druge izvore finansiranja.

Investiciono-razvojni fond

Cilj ovog fonda je odobravanje kreditne i garantne podrške MSP u Crnoj Gori. On takođe pruža podršku infrastrukturnim projektima i projektima zaštite životne sredine, uz podsticanje izvoza i zapošljavanja. Kroz nekoliko programa, IRF pruža podršku MSP iz različitih sektora u kojima su već identifikovani potencijalni klasteri, te stoga predstavlja važan izvor njihovog finansiranja. Detaljne informacije o pojedinim programima mogu se naći na <http://www.irfcg.me>.

U takve programe spadaju:

a) Program podrške poljoprivredi i proizvodnji hrane

Cilj programa je podrška razvoju i rastu MSP i preduzetnika iz sektora poljoprivrede i proizvodnje hrane kroz podsticaj unapređenju proizvodnih kapaciteta, proširenju proizvodnje i uvođenju novih tehnologija. Krediti su namijenjeni za ulaganja u osnovna sredstva, kao što su materijalna imovina (zemljište, građevinski objekti, oprema i uređaji, osnovno stado, podizanje dugogodišnjih zasada, inventar), nematerijalna imovina (razvoj proizvoda ili usluga, patenti, licence, franšize, autorska prava) i obrtna sredstva. Direktni krediti za poljoprivredu i proizvodnju hrane mogu iznositi od 10 000 do 30 000 EUR za preduzetnike, a za MSP do 1 000 000 EUR, uz kamatnu stopu od 6% i rok otplate od 10 godina, sa dvogodišnjim grejs periodom. IRF može direktno finansirati do 50% vrijednosti ukupne investicije.

b) MIDAS

Investiciono-razvojni fond je definisao uslove finansiranja posebne ciljne grupe poljoprivrednih proizvođača koji učestvuju u programu za dodjelu grantova MIDAS Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja. Kao što je već pomenuto, MIDAS se realizuje u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja u cilju finansiranja projekata poljoprivrednih proizvođača u Crnoj Gori.

c) Program podrške turizmu i ugostiteljstvu

Cilj programa je razvoj i rast postojećih MSP i preduzetnika u turizmu i ugostiteljstvu, čime se stvaraju povoljni uslovi za podsticanje novog zapošljavanja, produženje turističke sezone, povećanje smještajnih kapaciteta, poboljšanje ukupne konkurentnosti Crne Gore kao turističke destinacije itd. Krediti su namijenjeni za ulaganja u osnovna sredstva, uključujući materijalnu imovinu (zemljište, građevinski objekti, oprema i uređaji, inventar), nematerijalnu imovinu (razvoj proizvoda ili usluga, patenti, licence, koncesije, franšize) i obrtna sredstva. Direktni krediti za turizam i ugostiteljstvo mogu iznositi od 10 000 do 30 000 EUR za preduzetnike, a za MSP do 1 000 000 EUR, uz kamatnu stopu od 6% i rok otplate od 10 godina, sa dvogodišnjim grejs periodom. IRF može direktno finansirati do 50% ukupnog ulaganja. Iznos namijenjen investiranju u obrtna sredstva može iznositi do 20% ukupnog iznosa kredita.

d) Program podrške preduzećima iz oblasti primarne drvoprerade

Imajući u vidu potencijale sa kojima Crna Gora raspolaže u domenu drvoprerade, cilj ovog programa je da obezbijedi investicione kredite za razvoj i rast postojećih proizvodnih MMSP i preduzetnika koji se bave primarnom obradom drveta. Podrška je usmjerena na podsticanje ulaganja u modernizaciju proizvodnje, izgradnju novih proizvodnih kapaciteta, korišćenje domaćih resursa i uvođenje novih tehnologija. Krediti su namijenjeni za ulaganja u osnovna sredstva, što uključuje materijalnu imovinu (zemljište, građevinski objekti, oprema i uređaji, inventar), nematerijalnu imovinu (razvoj proizvoda ili usluga, patenti, licence, autorska prava, franšize) i obrtna sredstva. IRF fond može direktno finansirati do 50% vrijednosti ukupne investicije. Direktni krediti za primarnu drvoprerađu mogu iznositi od 10 000 do 30 000 EUR za preduzetnike, a za MSP do 1 000 000 EUR, uz kamatnu stopu od 6% i rok otplate od 8 godina, sa dvogodišnjim grejs periodom. IRF finansira do 50% vrijednosti investicije.

e) Program podrške proizvodnji

Cilj programa je razvoj i rast postojećih proizvodnih MSP i preduzetnika, kroz podsticaj ulaganja u modernizaciju, izgradnju novih proizvodnih kapaciteta, podsticaje za proizvodnju sa većim stepenom prerade i korišćenjem domaćih resursa, uvođenje novih tehnologija i proizvoda.

Kreditni su namijenjeni za ulaganja u osnovna sredstva, što uključuje materijalnu imovinu (zemljište, građevinski objekti, oprema i uređaji, inventar), nematerijalnu imovinu (razvoj proizvoda ili usluga, patenti, licence, autorska prava, franšize) i obrtna sredstva. Direktni krediti za proizvodnju mogu iznositi od 10 000 do 30 000 EUR za preduzetnike, a za MSP do 1 000 000 EUR, uz kamatnu stopu od

6% i rok otplate od 10 godina, sa dvogodišnjim grejs periodom. IRF fond može direktno finansirati do 50% vrijednosti ukupne investicije.

f) Program podrške uslužnim djelatnostima

Cilj programa je razvoj i rast MSP i preduzetnika koja se bave uslugama. Krediti su namijenjeni za ulaganja u osnovna sredstva, što uključuje materijalnu imovinu (zemljište, građevinski objekti, oprema i uređaji, inventar), nematerijalnu imovinu (razvoj proizvoda ili usluga, patent, licence, autorska prava, franšize) i obrtna sredstva. Direktni krediti za uslužne djelatnosti mogu iznositi od 10 000 do 30 000 EUR za preduzetnike, a za MSP do 500 000 EUR, uz kamatnu stopu od 6,5% i rok otplate od 8 godina, sa jednogodišnjim grejs periodom. IRF može direktno finansirati do 50% vrijednosti ukupne investicije. Iznos namijenjen investiranju u obrtna sredstva može iznositi do 20% ukupnog iznosa kredita.

3. EVROPSKI I DRUGI REGIONALNI IZVORI FINANSIRANJA

Pregled poglavlja

U ovom poglavlju daje se pregled mogućnosti finansiranja u okviru sljedećih programa EU:

- Program za razvoj preduzeća i inovacije Zapadnog Balkana WB EDIF
- IPA
- INTERREG

3.1 Program za razvoj preduzeća i inovacije Zapadnog Balkana – WB EDIF

WB- EDIF finansira Evropski investicioni fond. Program ima za cilj da poveća finansijske resurse koji su dostupni MSP, uz pružanje tehničke pomoći kod strateških investicija, naročito u oblastima infrastrukture, energetske efikasnosti i razvoja privatnog sektora, kako bi se podržao društveno-ekonomski razvoj i proces pridruživanja EU. Šanse za uspjeh prijave za ovaj program su posebno izražene, budući da su programi namjenski kreirani za region Balkana i da crnogorska MSP neće morati da se nadmeću sa konkurentima iz ostatka Evrope.

Programi u sklopu WB-EDIF

Postoje 4 zasebna fonda i instrumenta u sklopu WB-EDIF, koji su ukratko predstavljeni u nastavku.

WB-EDIF Kreditna linija za garantovanje kreditiranja

Rok: Nema rokova–garancije se daju kontinuirano

Cilj: Pružanje garancija i kontra-garancija finansijskim posrednicima na teritoriji Zapadnog Balkana u cilju podrške rastu MSP

Pravo prijavljivanja: Mala i srednja preduzeća

Relevantnost: Crnogorska MSP bi imala velike koristi od ovog programa; mogućnost prijavljivanja nije ograničena na određene sektore. Uz to, kako je program namijenjen regionu Zapadnog Balkana, MSP neće biti u poziciji da se nadmeću sa aplikantima iz svih 28 zemalja članica i pridruženih članica.

WB-EDIF Fond za inovativna preduzeća

Rok: Nema rokova –garancije se daju kontinuirano

Cilj: Riječ je o fondu rizičnog (*venture*) kapitala koji je usredsređen na investiranje u inovativna MSP.

Pravo prijavljivanja: Mala i srednja preduzeća u različitim fazama poslovnog razvoja, od osnivanja do faze ekspanzije, sa sjedištem na Balkanu i pouzdanim I održivim bilansom stanja.

Relevantnost: Crnogorska MSP bi imala velike koristi od ovog programa; mogućnost prijavljivanja nije ograničena na određena MSP. Uz to, kako je program namijenjen regionu Zapadnog Balkana, MSP se neće nadmetati sa aplikantima iz svih 28 zemalja članica i pridruženih zemalja.

WB-EDIF Fond za razvoj preduzeća

Rok: Nema rokova – garancije se daju kontinuirano

Cilj: Fond podržava MSP sa potencijalom za postizanje visokog rasta tako što im obezbjeđuje finansiranje kapitalom u cilju podrške razvoju.

Pravo prijavljivanja: Ovaj fond se fokusira na već uhodana MSP sa velikim potencijalom za rast.

Relevantnost: Uspješni kandidati će takođe imati koristi od saradnje sa investitorima kapitala u smislu dostizanja sljedećeg nivoa razvoja i realizacije punog potencijala za rast.

WB-EDIF Fond za tehničku pomoć

Rok: Nema rokova–pomoć je dostupna tokom čitave godine

Cilj: Fond pruža podršku vladama prilikom sprovođenja reformi za rast MSP.

Pravo prijavljivanja: Vlade zemalja Zapadnog Balkana, uključujući Crnu Goru.

Relevantnost: Kada fond bude zvanično osnovan, biće od koristi Vladi Crne Gore ili opštinama koje teže da podstaknu rast MSP.

3.2 IPA – Instrument za pretpristupnu pomoć

Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA) je namjenjen podršci zemljama koje se nalaze u procesu pristupanja Evropskoj uniji (EU). Stoga je cilj IPA da se unaprijedi efikasnost i usmjerenost pomoći kroz jedinstveni okvir koji će omogućiti jačanje institucionalnih kapaciteta, prekograničnu saradnju, ekonomski i socijalni razvoj, kao i ruralni razvoj. Pretpristupnom podrškom, putem grantova, se podržava stabilizacioni proces i proces pridruživanja zemalja kandidata i potencijalnih kandidata, uz poštovanje njihovih specifičnosti i nivoa postignutih rezultata u procesu.⁵

Crna Gora dobija finansijsku pomoć od Evropske unije od 1998. godine. U periodu od 1998. do 2010. godine, Crna Gora je primila 408,5 miliona EUR podrške. Ovaj iznos obuhvata pomoć EU kroz CARDS program, u vrijednosti od 277,2 miliona EUR. Danas se ova sredstva usmjeravaju kroz IPA. IPA se sastoji od sljedećih pet komponenti:

- Komponenta I (tranzicioni proces i jačanje institucionalnih kapaciteta – nacionalni program)
- Komponenta II (prekogranična saradnja)
- Komponenta III (regionalni razvoj)
- Komponenta IV (razvoj ljudskih resursa)
- Komponenta V (ruralni razvoj)

Crna Gora je do sada dobijala sredstva kroz prve dvije komponente IPA: (I) tranzicioni proces i jačanje institucionalnih kapaciteta i (II) prekogranična saradnja. Podršku koordiniše Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori i konkursi u okviru pojedinih poziva se mogu naći na njihovom vebsajtu <http://www.delme.ec.europa.eu>.

Što se tiče komponenti III, IV i V, Crna Gora kao zemlja kandidat treba da dobije akreditaciju za upravljanje pomoći u okviru Sistema za decentralizovano upravljanje, koje se sprovodi kroz indirektno upravljanje IPA korisnika. Crna Gora je dobila akreditaciju od Evropske komisije za indirektno upravljanje komponentama III i IV. Operativni programi za komponente III i IV biće implementirani u narednom periodu.

IPA Nacionalni program za Crnu Goru (komponenta I) fokusirana je na političke kriterijume, kao što su reforma pravosuđa, reforma javne uprave i jačanje institucionalnih kapaciteta, borba protiv korupcije i organizovankog kriminala. Dostupna je i finansijska podrška civilnom društvu. Što se tiče ekonomskih i drugih kriterijuma apliciranja za IPA sredstva, program je usmjeren na podršku

---

⁵ http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/enlargement/e50020_en.htm

reformama i jačanju administrativnih kapaciteta u oblastima kao što su unutrašnje tržište, životna sredina, transport, statistika, obrazovanje, zapošljavanje i socijalna inkluzija.⁶

U period 2014-2020. godina Crna Gora će učestvovati u sljedećim IPA II programima prekogranične saradnje: prekogranična saradnja sa zemljama članicama: Hrvatska - Bosna i Hercegovina – Crna Gora i Italija – Albanija – Crna Gora (trilateralni) i prekogranična saradnja sa zemljama korisnicama IPA II: Srbija – Crna Gora; Crna Gora - Bosna i Hercegovina; Crna Gora – Albanija i Crna Gora – Kosovo.⁷

Crna Gora je takođe učestvovala u IPA Jadranskom programu prekogranične saradnje od 2007. do 2013. godine sa zemljama članicama i na transnacionalnim programima saradnje: Jugoistočna Evropa i Mediteranski program. Crna Gora, kao zemlja kandidat, učestvuje u transnacionalnim programima posredstvom IPA, dok zemlje članice EU učestvuju posredstvom Evropskog regionalnog fonda za razvoj (ERDF). U okviru IPA (2014-2020) program Jugoistočna Evropa će se sprovoditi posredstvom tri zasebna programa: Jadransko-jonskog, Dunavskog i Balkansko-mediteranskog. Crna Gora će imati pristup prva dva programa, koji će biti detaljnije razmatrani u nastavku dokumenta. Pored toga, Crna Gora će i dalje nastaviti da učestvuje u transnacionalnom Mediteranskom programu (MED 2014-2020).

U okviru tekućeg IPA programa 2007-2013, gotovo sva sredstva su već raspodijeljena. Trenutno samo još jedan javni poziv treba da bude objavljen u Crnoj Gori – za Program prekogranične saradnje sa Srbijom. To bi mogla biti prilika za klasterne iz sjevernog regiona Crne Gore da se prijave za zajedničke projekte sa klasterima iz Srbije ili MSP iz pograničnog područja. U okviru Komponente II Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA) Evropske Unije, ovo će biti poslednji poziv programa prekogranične saradnje između Srbije i Crne Gore, za period 2007–2013. Mogućnost učešća važi za područje površine 10063km² na teritoriji Srbije (11% njene teritorije), sa 604 626 stanovnika, i područje površine 9369 km² na teritoriji Crne Gore (68% njene teritorije), sa 270 161 stanovnika.

Sljedeći javni poziv tek treba da bude objavljen. U okviru prethodnog poziva, kriterijumi za prijavu su podrazumijevali da onaj ko se prijavljuje mora da:

- bude pravno lice;
- bude osnovan u Srbiji, Crnoj Gori, ili nekoj od zemalja članica Evropske unije, drugoj zemlji korisnici IPA sredstava, zemlji korisnici Instrumenta evropskog susjedstva i partnerstva, ili zemlji članici Evropske ekonomske zone;

⁶ <http://www.delme.ec.europa.eu/code/navigate.php?Id=59>

⁷ Indikativni strateški okvir za Crnu Goru (2014-2020), IPA II, Evropska komisija

- bude neprofitno orijentisan; i
- pripada jednoj od sljedećih kategorija:
  - lokalnoj samoupravi i njihovim preduzećima;
  - udruženju opština;
  - razvojnoj agenciji;
  - organizaciji koja pružaju podršku privatnim preduzećima i socijalnim partnerima;
  - turističkoj i kulturnoj organizaciji/asocijaciji;
  - nevladinoj organizaciji, uključujući nacionalni Crveni krst i Crveni polumjesec;
  - javnom i privatnom tijelu koja podržavaju radnu snagu;
  - instituciji za stručnu i tehničku obuku;
  - nacionalnim vlastima/institucijama ili državnim agencijama;
  - tijelima i organizacijama (uključujući NVO) za zaštitu prirode;
  - javnim preduzećima za upravljanje vodnim potencijalom;
  - službama za vatru/hitne situacije;
  - školama;
  - koledžima;
  - univerzitetima i istraživačkim centrima;
  - međunarodnim među-vladinim organizacijama;
- bude direktno odgovoran za pripremu i upravljanje aktivnostima sa partnerima, a ne da bude samo posrednik, i
- ne bude u potencijalnom konfliktu interesa sa zajedničkim programskim strukturama (Zajedničkom sekretarijatu za monitoring, Zajedničkom upravnom odboru, Zajedničkom tehničkom sekretarijatu) i u operativnim strukturama (Ministartvu vanjskih poslova i evropskih integracija u Crnoj Gori i Ministartvu za finansije u Srbiji). Ako takva situacija nastupi u toku realizacije ugovora, korisnik treba odmah da obavjesti Ugovorne strane.⁸

Strateški cilj ovog prekograničnog programa jeste da poveže ljude, zajednice i privredu pograničnih područja kako bi zajednički učestvovali u razvoju područja pogodnog za saradnju, koristeći njegove

---

⁸ <http://www.cbcsrb-mne.org>

ljudske, prirodne, kulturne i privredne resurse i potencijale. Sledeći specifični ciljevi biće podržani kroz ovaj program⁹:

1. Jačanje podsticajnih mjera razvoju MSP u pograničnim područjima;
2. Razvoj turizma kao prioritetnog sektora pogranične privrede;
3. Promocija prekogranične saradnje u trgovini i pristup tržištima;
4. (Ponovno) Uspostavljanje prekograničnih veza između organizacija koje podržavaju privatna preduzeća i trgovinu u cilju promovisanja zajedničkih inicijativa saradnje;
5. Održavanje visok kvaliteta životne sredine u pograničnim oblastima kao ekonomskog resursa kroz inicijative saradnje u oblasti zajedničke zaštite i eksploatacije;
6. Jačanje prekogranične interakcije 'people-to-people' kako bi se ojačale etničke, obrazovne i kulturne i sportske veze i omogućile razmjene u bliskim geografskim zonama sa zajedničkim interesom.

Slika 1: Oblasti koje ispunjavaju uslove za učešće i susjedne oblasti za IPA Program prekogranične saradnje Srbija-Crna Gora

Ostali konkursi i programi će biti dostupni u okviru IPA II (2014–2020) programa.

⁹ <http://www.cbcsrb-mne.org/en/programme/priority-axis.html>

3.3 IPA II (2014-2020)¹⁰

IPA II postavlja novi okvir za pružanje pretpristupne pomoći za period 2014-2020. IPA II (2014-2020) je usmjerena na reforme u unaprijed definisanim sektorima. Ti sektori su: 1. demokratija i upravljanje, 2. vladavina prava i fundamentalna prava, 3. životna sredina i klimatske promjene, 4. transport, 5. konkurentnost i inovacije, 6. obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike, 7. poljoprivreda i ruralni razvoj, 8. regionalna i teritorijalna saradnja. Sektori za konkurentnost i inovacije i regionalnu saradnju su od velike važnosti za sve klastere, dok sektori kao što su poljoprivreda i ruralni razvoj mogu biti od značaja za klastere u oblasti poljoprivrede, kao što su klasteri maslina i vina.

Ovi sektori obuhvataju oblasti koje su blisko povezane sa strategijom proširenja, poput demokratije i upravljanja, vladavine prava ili rasta i konkurentnosti. U okviru sektora konkurentnosti, IPA II podrška će biti fokusirana na unapređenje poslovnog okruženja, koji će doprinijeti razvoju MSP u Crnoj Gori i njihovim kapacitetima da pristupe unutrašnjem tržištu EU.¹¹ Takođe, postoji mogućnost korišćenja grant šema za MSP u narednom IPA periodu, ali proces programiranja i odobravanja od strane Evropske komisije tek predstoji.

Pošto proces programiranja sredstava još uvijek nije završen, pravni status podnosioca prijave, koji je relevantan za klastere, za finansijsku podršku još uvijek nije poznat.

IPA II program za period 2014. je trenutno u fazi programiranja i sadržaće detaljan pregled prioriteta i mjera u glavnim sektorima predviđenim Indikativnim strateškim dokumentom Crne Gore. Osnovne faze programiranja su: strateško planiranje i programiranje, izrada programa i implementacija i monitoring pomoći pojedinačnim sektorima. Strateško planiranje i programiranje obuhvata pripremu Zajedničkog strateškog okvira i Indikativnog strateškog dokumenta – strateška dokumenta za IPA II za državu korisnicu, koje priprema Evropska komisija. Strateški dokument za države korisnice IPA II priprema Evropska komisija, uz konsultacije sa samom državom. Ova dva veoma značajna planska dokumenta će naglasiti značaj analize potreba i utvrđivanja prioriteta za djelovanje.

U skladu sa pravcima EU2020 Strategije za rast i razvoj, Crna Gora se fokusira na pametan, održiv i inkluzivan rast. Međutim, uzevši u obzir raspoložive resurse, koji su evidentni u svim regijama, posebnu pažnju bi trebalo posvetiti održivom razvoju zasnovanom na razvoju strateških sektora, kao

¹⁰ http://ec.europa.eu/enlargement/instruments/overview/index_en.htm#ipa2

¹¹ Indikativni strateški dokument za Crnu Goru (2014-2020), IPA II, Evropska komisija

što su poljoprivreda i ruralni razvoj, šumarstvo, energetika, saobraćajna infrastruktura i zaštita životne sredine. To će biti neki od sektora koje će obuhvatiti IPA II, a svi sektori koji će biti obuhvaćeni biće poznati tek nakon završetka programiranja.

Članom 10 Regulative Evropske unije, Evropski parlament i Savjet, koji donose zajednička pravila i procedure za sprovođenje instrumenata Unije kojima se finansiraju mjere i aktivnosti van EU, propisuju se sljedeći kriterijumi:

Ponuđači, podnosioci prijave i kandidati iz sljedećih zemalja imaju pravo da se prijave za finansiranje iz IPA II sredstava:

- Zemlje članice, korisnice iz Priloga I Regulative (EU) br. 231/2014, strane potpisnice Sporazuma o evropskoj ekonomskoj zoni i partnerskih zemalja u okviru ENI, i zemalja kod kojih se primjenjuje princip recipročnog korišćenja spoljne podrške, pod uslovima propisanim u okviru Člana 9(1), stava (e).
- Ponuđači, podnosioci prijave i kandidati iz zemalja koje nemaju pravo učešća ili dobra čije porijeklo nije iz zemalja koje imaju pravo učešća, mogu biti prihvaćene kao one koje imaju pravo učešća od strane Komisije u slučaju hitnosti ili nedostupnosti proizvoda ili usluga na tržištima zemalja koje su u pitanju, ili u drugim izuzetnim slučajevima kada bi primjena pravila prava učešća učinila nemogućim ili bitno otežala realizaciju projekta, programa ili aktivnosti.
- Za aktivnosti kojima upravlja zajednička upravljačka jedinica, relevantna Zemlja članica kojoj je Komisija dodijelila poslove realizacije, ima pravo da prihvata kao zadovoljavajuće, u ime Komisije, sve ponuđače, podnosiocima prijave i kandidate iz zemalja koje nemaju pravo učešća, u skladu sa stavom 2 ovoga Člana, ili dobra koja ne zadovoljavaju kriterijume porijekla, u skladu sa Članom 8(4).¹²

Regionalna saradnja

Crna Gora će dobijati sredstva iz IPA II (2014-2020) kroz pakete IPA II namjenjene više zemalja i na nacionalnom nivou. Višekorisnički programi obuhvataju programe prekogranične saradnje: četiri bilateralna - sa Srbijom, Kosovom, Bosnom i Hercegovinom i Albanijom, dva trilateralna prekogranična programa sa Hrvatskom i Bosnom i Hercegovinom; i Italijom i Albanijom. Crna Gora

---

¹² http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/ipa/2014/236-2014_cir.pdf

takođe ima pravo učešća u tri transnacionalna programa saradnje: "Dunav" program, "Jadransko-jonski" program i "Mediterranski" program.

Bilateralni programi

Osnovni cilj bilateralnih programa jeste da jačaju prekograničnu saradnju Crne Gore sa susjednim zemljama – Srbijom, Kosovom, Bosnom i Hercegovinom i Albanijom. Programska oblast obuhvata geografsko područje koje je u blizini granice sa datom zemljom.

Stoga prekogranične oblasti u Crnoj Gori obuhvataju:

- Programsko područje sa Albanijom obuhvata 12 opština u Crnoj Gori: Andrijevića, Bar, Berane, Budva, Cetinje, Danilovgrad, Gusinje, Petnjica, Plav, Podgorica, Rozaje i Ulcinj (i 2 regiona, Shkodra i Ljeza, i oblast Tropoj u Albaniji).
- Programsko područje prekogranične saradnje sa Bosnom i Hercegovinom obuhvata oblast od 9,458 km² Crne Gore sa sledećih 14 opština: Berane, Bijelo Polje, Danilovgrad, Herceg Novi, Kolašin, Kotor, Mojkovac, Nikšić, Petnjica, Pljevlja, Plužine, Šavnik, Tivat i Žabljak.
- Programsko područje sa Bosnom i Hercegovinom obuhvata oblast od 20,909.33 km² i 56 opština.
- Programsko područje prekogranične saradnje sa Kosovom obuhvata oblast od 6,400 km² Crne Gore i 12 opština: Andrijevića, Bar, Berane, Bijelo Polje, Gusinje, Kolašin, Mojkovac, Petnjica, Plav, Podgorica, Rožaje i Ulcinj, i oblast od 2,325 km² sa Kosovom 24, koji obuhvata Zapadni ekonomski region (Peć, Istok, Klina, Junik, Dečani, Đakovica).
- Programsko područje prekogranične saradnje sa Srbijom obuhvata oblast od 17,402 km² i 14 crnogorskih opština: Andrijevića, Berane, Bijelo Polje, Gusinje, Kolašin, Mojkovac, Nikšić, Petnjica, Plav, Pljevlja, Plužine, Rožaje, Šavnik i Žabljak, kao i 10 opština iz Srbije (Zlatiborski, Moravski i Raški region).

Svih pet bilateralnih programa imaju iste prioritete definisane OP. Prioriteti definisani u OP su:

- promocija turizma, kulture i prirodnog naslijeđa,
- zaštita životne sredine, prilagođavanje klimatskim promjenama i smanjenje negativnih uticaja, prevencija i upravljanje rizicima,

- podsticaji zapošljavanju, mobilnosti radne snage i socijalnoj inkluziji sa obje strane.¹³

Specifični ciljevi u okviru ovih prioriteta variraju od programa do programa, u zavisnosti od identifikovanih potreba regiona.

Trilateralni programi

Uloga trilateralnih programa je da jačaju prekograničnu saradnju susjednih pretpristupnih zemalja sa jednom zemljom članicom EU – Italijom ili Hrvatskom.

Trilateralni program sa Hrvatskom i Bosnom i Hercegovinom obuhvata područje od 87.453,95 km². Crnogorske opštine koje imaju pravo učešća u ovom programu: Bar, Budva, Cetinje, Danilovgrad, Herceg Novi, Kotor, Nikšić, Podgorica, Tivat i Ulcinj.

Prioriteti ovog programa su:

- zapošljavanje, tržište rada, socijalna inkluzija, zdravstvo ,
- životna sredina, klimatske promjene, smanjenje rizika,
- turizam, kulturno i prirodno naslijeđe,
- konkurentnost i razvoj malih i srednjih preduzeća (MSP).

Trilateralni program sa Italijom i Albanijom obuhvata opštine: Bar, Budva, Cetinje, Danilovgrad, Herceg Novi, Kotor, Nikšić, Podgorica, Tivat i Ulcinj, dok su pridružene opštine: Andrijevic, Berane, Bijelo Polje, Kolašin, Mojkovac, Petnjica, Plav, Pljevlja, Plužine, Rožaje, Šavnik i Žabljak.

Ovdje su prioriteti definisani OP:

- jačanje konkurentnosti, poslovnog okruženja i razvoj malih i srednjih preduzeća, trgovine i investicija,
- razvoj održivog turizma i kulturnog i prirodnog naslijeđa,
- zaštita životne sredine (morske i kopnene), promocija prilagođavanja klimatskim promjenama i smanjenja negativnih uticaja, prevencija i upravljanje rizicima, energetska efikasnost i promocija nisko-karbonske ekonomije,
- jačanje prekogranične dostupnosti, promocija usluga i infrastrukture održivog prekograničnog transporta, i unapređenje infrastrukture javnog prevoza.

---

¹³ Informacija o statusu pripreme za IPA II, Ministarstvo vanjskih poslova, Vlada Crne Gore

Evropska teritorijalna saradnja

Evropska teritorijalna saradnja je jedan od ciljeva kohezione politike i pruža okvir za implementaciju zajedničkih aktivnosti i razmjene politika između nacionalnih, regionalnih i lokalnih aktera iz različitih zemalja članica. Aktivnosti zemalja članica se finansiraju iz strukturnih fondova, većinom iz ERDF. U okviru Evropske teritorijalne saradnje obezbijedena su sredstva za aktivnosti saradnje na spoljnim granicama Unije, i podržavaju se iz Instrumenta evropskog susjedstva i partnerstva i Instrumenta za pretprijetnu pomoć.¹⁴

Crna Gora će učestvovati u 3 transnacionalna programa saradnje: program "Dunav", "Jadransko-jonski" program i "Mediterranski" program. Geografsko područje transnacionalnih programa "Dunav" i "Jadransko-jonski" u skladu su sa relevantnim makro-regionalnim strategijama: EU Strategijom za dunavski region i EU Strategijom za jadranski i jonski region (<http://www.mvpei.gov.me/rubrike/GD-za-koordinaciju-programa-pomoci-EU/Dokumenti-prirucnici-prezentacije-i-publikacije/>).

Dunav 2014-2020.

Dunav 2014-2020. je instrument Evropske unije za poboljšanje procesa teritorijalne, ekonomske i društvene integracije kroz razvoj transnacionalnih partnerstava u oblastima koje su od strateškog značaja i doprinose koheziji, stabilnosti i konkurentnosti dunavskog regiona. Ovaj region obuhvata 14 zemalja: Austrija, Bugarska, Hrvatska, Češka, Mađarska, Njemačka (Baden-Virtemberg i Bavarska), Rumunija, Slovačka, Slovenija, Bosna i Hercegovina, Moldavija, Crna Gora, Srbija i Ukrajina. Ukupni programski budžet iznosi 273,28 miliona EUR.

Slika 2: Područje za saradnju u dunavskom regionu

¹⁴ https://www.eutrainingsite.com/eu_funds_details.php?id=123

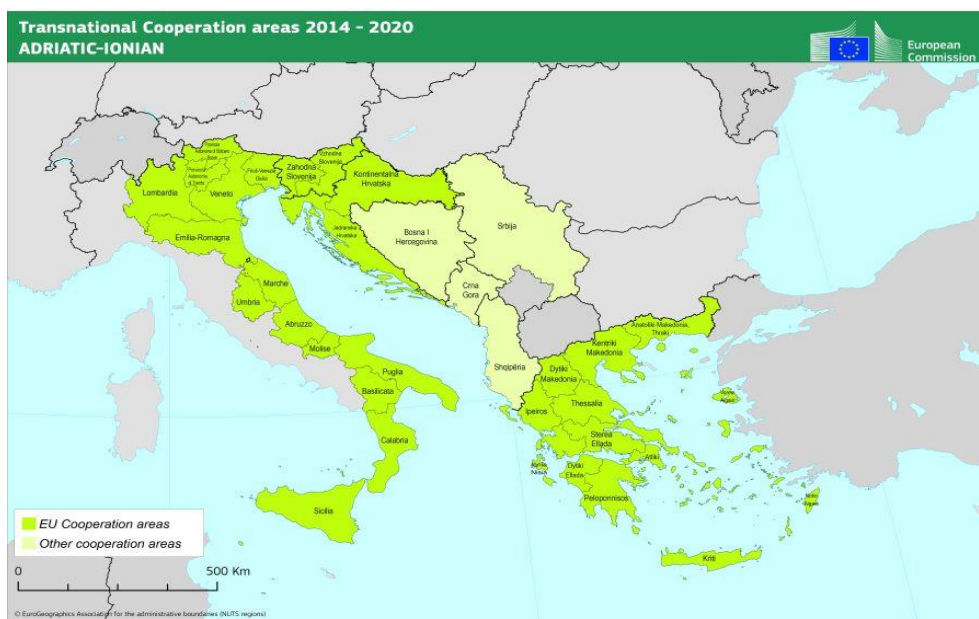
Prema nacrtu dunavskog Operativnog programa, koji još uvijek nije odobren, u okviru prve ose prioriteta - inovativan i društveno odgovoran dunavski region, biće obezbijeđeni grantovi za poboljšanje saradnje klastera unutar regiona i onih iz partnerskih zemalja. U okviru druge ose prioriteta biće dostupni grantovi za obezbjeđivanje održivog kulturnog nasljeđa i prirodnih resursa kroz razvoj zajedničkih klastera, mreža muzeja i centara za posjetioce u dunavskom regionu.

Uz definisanje pravnog statusa prihvatljivog za ovaj vid međunarodnog finansiranja, projekti klastera moraju biti definisani na način koji je prihvatljiv za EU i biti usklađeni sa ciljevima Operativnog programa. Oni bi uz to trebalo da imaju prihvatljive troškove, to jest da budu relevantni za ekonomski i kulturni razvoj. Uz to, projekti moraju imati direktan prekogranični uticaj. To se odnosi na ispunjavanje najmanje dva od sljedećih kriterijuma: zajednički razvoj, zajedničko osoblje, zajedničko sprovođenje ili zajedničko finansiranje. Prvi javni pozivi u okviru Programa Dunav 2014-2020. mogu se očekivati početkom 2015. godine.

Jadransko-jonski program

Ovaj program ima za cilj da promoviše održivi ekonomski i društveni prosperitet jadranskog i jonskog regiona kroz rast i otvaranje novih radnih mjesta, poboljšanjem njihove atraktivnosti, konkurentnosti i povezanosti, uz istovremeno očuvanje životne sredine i obezbjeđivanje zdravih i uravnoteženih morskih i obalnih ekosistema. Program obuhvata sljedeće zemlje: Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Grčku, Hrvatsku, Italiju, Sloveniju i Srbiju.

Slika 3: Jadransko-jonska oblast koju obuhvata program

Jadransko-jonski program definiše posebne ciljeve na kojima će biti naglasak i koji će se finansirati. Tu spadaju¹⁵:

1. Prilagođavanje održivoj proizvodnji i potrošnji plodova mora uz efikasno korišćenje resursa

- Bolja informisanost o tržištu i uslugama kako bi se obezbijedilo da marketing ribarstva i proizvoda akvakulture u regionu bude jasan, efikasan i u potpunosti u skladu sa važećim propisima.
- Podsticanje zajedničkog marketinga i stepena informisanosti potrošača o proizvodima jadransko-jonskih plodova mora, uključujući sisteme za praćenje porijekla i potvrdu kvaliteta.
- Poboljšanje dobrog upravljanja za održivo ribarstvo, između ostalog kroz razvoj višegodišnjih planova i drugih mjera, kao što su zaštićene morske zone u širem smislu.
- Povećanje profitabilnosti i održivosti ribarstva i aktivnosti vezanih za akvakulturu.
- Unaprijeđenje kulture poštovanja propisa, štednja resursa, podsticanje prikupljanja i razmjene podataka i informacija i jačanje saradnje u cilju monitoringa i kontrole ribolova.
- Razvoj alata za pravilno lociranje akvakulture, uključujući i alate za identifikovanje aktivnosti potencijalno povezivanje sa drugim privrednim djelatnostima.

2. Jačanje "plavog" istraživanja, inovacija i vještina

- Pružanje podrške procesima regionalne saradnje kod privatnog, istraživačkog i javnog sektora (takođe u vezi pametnog razvoja gradova), u cilju korišćenja rezultata istraživanja, razvijanja tehnoloških i inovativnih kapaciteta i formiranja i korišćenja znanja.
- Stimulisanje razvoja pomorskih klastera i istraživačkih mreža, kao i formulisanje istraživačkih strategija za razvoj "plavih" biotehnologija i podsticanje inovacija u ribarstvu, akvakulturi, biosigurnosti, plavoj energiji, rudnom bogatstvu morskog dna, podvodnoj opremi, plovidbi i brodarstvu.
- Pružanje pomoći kako bi se metode u ribarstva prilagodile novim obavezama koje proističu iz reforme Zajedničke politike ribarstva.
- Obavljanje redovnih procjena fonda za mješovito ribarstvo u Jadranskom i Jonskom moru, u okviru predostrožnog i ekosistemskog pristupa upravljanju u ribarstvu (stanje fonda, nivoi pritiska ribolova, odnos ulova i ribe za izbacivanje iz mreže, mapiranje staništa, genetika,

---

¹⁵ <http://v2014.my-europa.eu/index.php/component/sobipro/?sid=107:adriatic-ionic-programme-2014-2020&Itemid=0>

označavanje itd), u bliskoj saradnji sa inicijativama FAO i GFCM, kao i sa Regionalnim savjetom za Mediteran (RACMED).

- Uspostavljanje jadransko-jonskih tehnoloških platformi za saradnju između naučne zajednice, državnih organa i industrije morske hrane i subjekata iz oblasti akvakulture (na primjer za razvoj novih smješa hrane za ribe i testiranje njihovog uticaja na životnu sredinu i kliničkih/sanitarnih aspekate; za proučavanje novih i vrsta u nastajanju u akvakulturi, sa većim potencijalom formiranje proizvoda sa dodatom vrijednošću i promovisanje selektivnog uzgoja).
- Uspostavljanje jadransko-jonskih tehnoloških platformi za saradnju između naučne zajednice, državnih organa i pomorskih djelatnosti u oblastima kao što su plovdba, brodarstvo i morska oprema.
- Povećanje akademske i profesionalne mobilnosti i stepena kvalifikovanosti radne snage, između ostalog uzimajući u obzir transparentnost i okvire kvalifikacija (naročito u vezi sa zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima).

3. Izgradnja kapaciteta za sprovođenje pravne tekovine EU o ribarstvu

- Obezbeđivanje pune usaglašenosti standarda zemalja kandidata/potencijalnih kandidata sa zakonodavstvom EU u oblasti ribarstva (na primjer kroz IPA).¹⁶

Ovi ciljevi jasno ukazuju na priliku za pomorske klasterne, kroz sva tri posebna cilja. To naročito važi za posebni cilj broj 2, koji se odnosi na jačanje “plavog” istraživanja, inovacija i vještina uz ciljani razvoj klastera direktno kroz mjere stimulanja razvoja pomorskih klastera i istraživačkih mreža. Važno je još jednom pomenuti da bi klasteri trebalo da formiraju neprofitnu organizaciju kako bi mogli koristiti ova sredstva.

Mediteranski program

MED program je transnacionalni program Evropske teritorijalne saradnje. Finansira se iz sredstava Evropske unije kao instrument regionalne politike i novog programskog perioda. Predstavlja nastavak tradicije evropskih programa za saradnju. Međunarodni karakter omogućava programu da odgovori na izazove koji se prostiru van nacionalnih granica, kao što su upravljanje rizicima životne sredine, međunarodni poslovni i transportni izazovi. Programske ose prioriteta uključuju¹⁷:

- Jačanje kapaciteta inovativnosti

¹⁶Pomorska strategija za Jadransko i Jonsko more, Evropska komisija

¹⁷ <http://www.programmemed.eu/en/the-programme.html>

- Zaštita životne okoline i promocije održivog teritorijalnog razvoja
- Unapređenje mobilnosti i teritorijalne pristupačnosti
- Promocija policentričnog i integralnog razvoja MED prostora.

Do sada su 144 projekta podržana i kofinansirana od strane Evropskog regionalnog razvojnog fonda (ERDF) do 85%. Područje koje ima pravo učešća obuhvata regione EU zemalja i tri potencijalne zemlje kandidata Evropske unije, uključujući Crnu Goru.

Sa budžetom većim od 250 miliona EUR (od kojih je 193 mil. EUR iz ERDF), u okviru programa će se obezbijediti sredstva, do isteka ERDF paketa, za konkurse za projekte kako bi se obezbijedila međunarodna partnerstva za postizanje ciljeva programa za mediteransko područje.

Slika 4: područje MED programa

3.4 INTERREG

Program INTERREG obezbjeđuje sredstva za regionalnu saradnju na nivou Evrope. Realizuje se u sklopu cilja Evropske zajednice koji se odnosi na međuteritorijalnu saradnju, a finansira se kroz Evropski fond za regionalni razvoj. Nažalost, mogućnost prijavljivanja za ovaj program imaju samo države članice EU i Švajcarska i Norveška, a crnogorske kompanije neće biti u mogućnosti da se prijave do pristupanja EU.

4. MOGUĆNOSTI FINANSIRANJA NA MEĐUNARODNOM I NA NIVOU EU

Pregled poglavlja

U ovom poglavlju daje se pregled mogućnosti finansiranja u okviru sljedećih programa EU:

- 1. Kratak pregled programa Horizont 2020*
- 2. Pregled konkretnih programa u okviru Horizonta 2020*
- 3. Pregled programa COSME*
- 4. Pregled poziva objavljenih u okviru COSME programa*
- 5. Kratak prikaz 7. Okvirnog programa*

4.1 O Horizontu 2020

Horizont 2020 je najveći program EU za istraživanje i inovacije za koji se procjenjuje da će obezbijediti 80 milijardi EUR za razne subjekte u privatnom i javnom sektoru. Ta sredstva će biti isplaćena u periodu od 2014. do 2020. godine, a njima upravlja i administrira Evropska komisija. Mogućnosti finansiranja u okviru programa Horizont 2020 odvijaju se kroz nekoliko segmenata, i to Izuzetna nauka, Industrijski lideri, Društvene promjene, Širenje izvrsnosti i šira uključenost, Nauka u društvu i za društvo, te EURATOM.

Cilj ovog programa je da se uspostavi mehanizam za značajna ulaganja u istraživanje i inovacije u širokoj lepezi javnih politika. Iz te perspektive, ovaj program se smatra za instrument koji će podstaći rast u oblastima novih i nastajućih tehnologija za koje se predviđa da će biti od presudnog značaja za buduću privredu EU. Smatra se da će ulaganja koja će se dešavati tokom narednih šest godina predstavljati model za stvaranje pametne ekonomije sa stabilnim i održivim rastom radnih mjesta.

Najvažniji aspekt ovog programa ogleda se u rješavanju društvenih izazova kroz prizmu inovacija, izuzetnosti u nauci i industrijskih lidera. Osim toga, program Horizont 2020 pomaže i podstiče javna i privatna partnerstva za ulaganje u projekte sa društvenom primjenom i naknadnom komercijalnom koristi. Da bi se smatrao prihvatljivim za dobijanje sredstava putem programa Horizont 2020, podnosilac aplikacije mora da svoje istraživanje sprovodi bilo u nekoj državi članici ili u pridruženoj zemlji.

4.2 Horizont 2020 i relevantnost za klasterne

U kontekstu razvoja inicijativa zasnovanih na klasterima i značajnog rasta malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori, Horizont 2020 ima niz praktičnih dimenzija. Kao prvo, ovaj program finansira niz istraživačkih projekata koje će voditi univerziteti ili istraživačke institucije. Kako je i konstatovano u Strategiji za naučno-istraživačku djelatnost, tokom proteklih 15 godina došlo je do značajnog opadanja sredstava koja se opredjeljuju za Univerzitet Crne Gore. U tom smislu, pozivi za dostavljanje predloga istraživanja u okviru programa Horizont 2020, koji mogu biti široki i otvoreni su za niz istraživačkih disciplina, pružaju alternativni izvor finansiranja za unapređenje istraživanja na poljima javnih politika koja su presudna za mala i srednja preduzeća.

Drugo, pozivi u okviru programa Horizont 2020 omogućavaju uključivanje više sektora. U principu, pozivima u okviru ovog programa se podstiču, a nekada i obavezuje na široku saradnju između akademskih i neakademskih sektora i premošćavanje podjela između javnog i privatnog sektora. Time se obezbjeđuje mehanizam koji može da otvori dijalog o javnim politikama između akademskih institucija i sektora malih i srednjih preduzeća. Takve diskusije mogu se koristiti kao instrument da se osigura da napredak na polju obrazovanja i istraživanja zaista i slijedi potrebe i uslove koji su potrebni malim i srednjim preduzećima za rast i razvoj, a da se istovremeno osigura ekonomsko ulaganje u istraživanje, te da rezultati koji se na takav način dobiju budu relevantni i da mogu da na pozitivan način utiču na ekonomske strateške ciljeve, posebno razvoj MSP. U skladu sa tim, Horizont 2020 stvara forum za diskusiju među partnerima koji donose različite perspektive, a imaju slična interesovanja koja se potencijalno mogu koristiti kao osnova za stvaranje klastera.

4.3 Pregled dijelova programa i poziva u okviru Horizonta 2020

Kako je to već prethodno pomenuto, u okviru programa Horizont 2020 postoji šest stubova u okviru kojih će u periodu 2014-2020. godina biti dostupno 80 milijardi EUR. A to su Izuzetna nauka, Industrijski lideri, Društvene promjene, Širenje izvrsnosti i šira uključenost, Nauka u društvu i za društvo, te EURATOM. Međutim, trenutno EUROTOM nema otvorenih poziva koji bi bili relevantni za Crnu Goru .

Horizont 2020 – Izuzetna nauka

Ovaj stub ima za cilj da osnaži i proširi izuzetnost naučne baze Evropske unije i da konsoliduje Evropski istraživački prostor kako bi sistem istraživanja i inovacija EU bio konkurentniji na globalnom nivou. Izuzetna nauka se može pod-kategorisati, kako je to navedeno u tabeli 1, kao Evropski savjet za istraživanja, Buduće i nove tehnologije, Aktivnosti Marie Skłodowska-Curie i Istraživačka

infrastruktura. Ovaj stub je usmjeren na narednu generaciju nauke i tehnologije i zagovara pristup istraživanju od dna ka vrhu, jer u njemu sam istraživač usmjerava suštinu istraživanja, dok sam stub obezbjeđuje sredstva. U kontekstu ove studije, ovaj stub nudi mogućnost da se ulaže u istraživanje i inovacije, gdje je došlo do smanjenja ulaganja od strane Vlade Crne Gore.

Tabela 1: Pregled relevantnih poziva u okviru stuba 1: Izuzetna nauka

Poziv	Rezime poziva	Ukupan budžet	Potencijalna relevantnost
<i>ERC (Evropski savjet za istraživanje) Dokaz koncepta Grant</i>	Maksimizovati vrijednost ekselentnog istraživanja finansiranjem daljeg rada – samo za glavne istraživače čiji se predlozi projekata značajno oslanjaju na njihovo istraživanje koje finansira ERC.	15.000.000€	Postojeći akteri na polju istraživanja.
<i>ERC Napredni Grant</i>	Osmišljen kao podrška za glavne istraživače u fazama karijere kada su već ustanovljeni lideri istraživanja sa priznatim iskustvom u istraživačkim dostignućima.	450.000.000€	Akteri na polju istraživanja sa 10-godišnjim iskustvom.
<i>Aktivnosti koordinacije i podrške 2015</i>	Podržava saradnju na istraživanju novih i nastajućih tehnologija koje će obnoviti osnovu za buduću evropsku konkurentnost i rast.	3.000.000€	Klasteri koji obuhvataju inovatore, MSP, naučnike i istraživače.
<i>Aktivnosti koordinacije i podrške 2014</i>	Podržava saradnju na istraživanju novih i nastajućih tehnologija koje će obnoviti osnovu za buduću evropsku konkurentnost i rast.	3.000.000€	Klasteri koji obuhvataju MSP i istraživače.
<i>FET istraživački projekti</i>	Podržava vizionarsku nauku u ranoj fazi i visokog rizika i saradničke tehnološko-istraživačke projekte za uspješno istraživanje novih temelja za radikalno nove buduće tehnologije.	154.000.000€	Klasteri za istraživanje i inovacije koji se sastoje od MSP sa posebnim naglaskom na žene i mlade ljude.
<i>Marie Skłodowska-Curie-Finansiranje doktorskih programa</i>	COFUND šema ima za cilj da podstiče regionalne, nacionalne i međunarodne programe kojima se podstiče izuzetnost u edukaciji istraživača, njihovoj mobilnosti i razvoju karijere.	80.000.000€	Akteri na polju istraživanja. Podstiče trans-mobilnost i internacionalizaciju istraživanja.
<i>Sufinansiranje regionalnih, nacionalnih i međunarodnih programa - Marie Skłodowska-Program gostujućih istraživača</i>	COFUND šema ima za cilj da motiviše regionalne, nacionalne i međunarodne programe kojima se podstiče izuzetnost u edukaciji istraživača, njihovoj mobilnosti i razvoju karijere.	80.000.000€	Akteri na polju istraživanja. Podstiče trans-mobilnost i internacionalizaciju istraživanja.

Poziv	Rezime poziva	Ukupan budžet	Potencijalna relevantnost
<i>Sufinansiranje regionalnih, nacionalnih i međunarodnih programa - Marie Skłodowska-Programi za individualne gostujuće istraživače</i>	Podstiče se kreativni i inovativni potencijal iskusnih istraživača koji žele da diverzifikuju svoje individualne kompetencije u smislu sticanja vještina na multidisciplinarnom ili interdisciplinarnom nivou kroz naprednu edukaciju, međunarodnu i međusektorsku mobilnost.	240.500.000€	Akteri na polju istraživanja. Podstiče trans-mobilnost i internacionalizaciju istraživanja.
<i>E-Infrastrukture - 2015</i>	Razvoj centara izvrsnosti i virtuelnih istraživačkih okruženja pružanjem podrške kapacitetima.	82.000.000€	Klasteri koji se sastoje od MSP. Potencijal da se radi sa dva druga evropska partnera.
<i>Podrška inovacijama, ljudskim resursima, javnim politikama i međunarodnoj saradnji</i>	Jačanje ljudskog kapitala u istraživanju, uvođene mjera javne politike za istraživanje i razvoj politike e-infrastrukture i međunarodne saradnje	20.000.000€	Ovaj poziv sadrži niz pod-poziva koji mogu da budu pogodni za klasterne koji se sastoje od MSP, inovatora, istraživača.
<i>Integrisanje i otvaranje istraživačkih infrastrukture od evropskog interesa</i>	Cilj ove aktivnosti je okupljanje, integrisanje na evropskom nivou i otvaranje ključnih nacionalnih i regionalnih istraživačkih infrastrukture za sve evropske istraživače, kako sa strane univerziteta, tako i sa strane privrede, osiguravajući njihovo optimalno korišćenje i zajednički razvoj.	140.000.000€	Akteri na polju istraživanja ili istraživački klasteri.
<i>Razvoj nove istraživačke infrastrukture svjetske klase</i>	Kroz ovaj poziv se finansira realizacija i funkcionisanje zajedničkih servisa i rješenja za klasterne ESFRI (Evropski strateški forum za istraživačke infrastrukture) i drugih relevantnih infrastrukturnih inicijativa.	35.000.000€	Ovaj poziv sadrži pod-pozive koji su konkretno namijenjeni klasterima.

Horizont 2020 – Industrijski lideri

Ovaj stub ima za cilj ubrzavanje razvoja tehnologija i inovacija koje će činiti podlogu biznisu sutrašnjice i koje će pomoći inovativnim evropskim MSP da prerastu u vodeće svjetske kompanije. Obuhvata Liderstvo u pomoćnim i industrijskim tehnologijama (LEIT), Pristup rizičnom kapitalu i inovacijama kod MSP. Iako trenutno nema poziva objavljenih u kategoriji Pristupa rizičnom kapitalu, program Horizont može da objavi pozive u okviru ove kategorije u narednim godinama. Ovaj stub obezbjeđuje finansijska sredstva kao podršku integraciji MSP u istraživanje i razvoj, a istovremeno stavlja dodatni naglasak na energetska efikasnost.

Tabela 2: Sumarni pregled relevantnih poziva u okviru stuba 2: Industrijski lideri.

Poziv	Rezime poziva	Ukupan budžet	Potencijalna relevantnost
<i>ECSEL Poziv 2014-1 Aktivnosti istraživanja i inovacija</i>	Prvenstveno se sastoji od aktivnosti koje imaju za cilj uspostavljanje novog znanja i/ili istraživanje izvodljivosti neke nove ili unaprijeđene tehnologije, proizvoda, procesa, usluge ili rješenja. U tu svrhu mogu da uključuju osnovno i primijenjeno istraživanje, razvoj i integraciju tehnologije, testiranje i validaciju na umanjenom prototipu u laboratoriji ili u simuliranom okruženju.	80.000.000€	Klasteri koji u svom članstvu imaju i MSP i istraživače.
<i>Poziv za SILC II – Održiva industrija niskokarbonska II</i>	Ova aktivnost se bavi tehnološkim rješenjima koja mogu imati raširenu primjenu i koja mogu da kombinuju različite tehnologije u smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte	20.000.000€	Pogodno kako za pojedinačna MSP, tako i za klasterne.
<i>Poziv za energetski efikasne zgrade</i>	Ovaj poziv ima za cilj da pokrene stvaranje visokotehnološkog građevinarstva koje energetsku efikasnost pretvara u održiv biznis, podstičući konkurentnost EU u građevinskom sektoru na globalnom nivou.	64.000.000€	Održivi klasteri sa fokusom na energetici. Ima prostora za međunarodnu razmjenu znanja.
<i>SPIRE – Održive procesne industrije</i>	Ovaj poziv okuplja industrije sa intenzivnim korišćenjem resursa i energije u cilju optimizacije industrijske obrade, smanjenja potrošnje energije i resursa uz istovremeno svođenje otpada na minimum	77.000.000€	Klasteri, moguće oni aktivni u sektoru šumarstva ili eksploatacije uglja.
<i>Vaučer Evropska oznaka za inovacije programi za pružanje podrške za uvođenje tehnologije</i>	Ovaj poziv obuhvata sistem grantova kojima se malim i srednjim preduzećima omogućava da angažuju univerzitete, pružaoce usluga istraživanja i razvoja ili privatne konsultante za sprovođenje inovativnih projekata manjeg obima.	1.000.000€	Istraživači, MSP ili klasteri koji ih objedinjavaju.
<i>Instrument predviđen za MSP- faza 2 2014</i>	Ovaj poziv obuhvata niz podpoziva koji imaju za cilj da podstaknu potencijalne eko-inovacije malog biznisa, podrže napore MSP da razvijaju i koriste inovativna rješenja za plavi rast, štite kritičnu infrastrukturu, unapređuju inovacije i istraživanje među MSP u sektoru saobraćaja, ubrzavaju ovladavanje nanotehnologijama koje će unaprijediti proizvodnju i preradu među MSP, unaprijediti eko-inovacije u proizvodnji hrane i podstiču inovativni potencijal MSP sistemom niskokarbonske energije.	220.897.600€	Niz podpoziva zahtijeva najmanje jedno MSP. Iz tog razloga su prihvatljive ponude klastera MSP.

Horizont 2020 – Društveni izazovi

Treći stub programa Horizont 2020, Društveni izazovi, odražava prioritete javnih politika evropske strategije 2020 i bavi se najvećim bojaznima koje dijele građani u Evropi i na drugim mjestima. Ovaj stub ima niz kategorija koje obuhvataju: zdravlje, demografske promjene i dobrobit: bezbjednost hrane, održivu poljoprivredu i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda i bio-ekonomija; sigurna, čista i efikasna energija; pametan, zeleni i integrisani saobraćaj; aktivnosti vezane za klimatske promjene, životnu sredinu, efikasnost trošenja resursa i sirovine; Evropa u svijetu koji se mijenja – inkluzivna, inovativna i reflektivna društva i bezbjedna društva, zaštita slobode i bezbjednosti Evrope i njenih građana. Društveni izazovi obezbjeđuju finansiranje za klasterske inicijative u sektoru šumarstva za sprovođenje nove strategije proizvodnje.

Tabela 3: Sumarni pregled relevantnih poziva u okviru stuba 3: Društveni izazovi

Poziv	Rezime poziva	Ukupan budžet	Potencijalna relevantnost
<i>Bio-industrije</i>	Ovaj poziv ima niz pod-poziva koji teže da razvijaju hemijske građevinske blokove i materijale dodate vrijednosti kroz integrisanu drvoprerađu, radi njihovog konvertovanja u biohemijske	50.000.000€	Klasteri koji funkcionišu u sektoru šumarstva bili bi pogodni za neke od pod-poziva.
<i>FCH2 JU Pozv za dostavljanje predloga 2014</i>	Ovaj poziv obuhvata niz pod-poziva za standardizaciju komponenata za saobraćajne troškovno efikasne sisteme gorivnih ćelija, razvoj naprednih sistema gorivnih ćelija i komponenti sistema, pokazivanje izvodljivosti centralnih velikih elektrolizatora za obezbjeđivanje mrežnih usluga i distribuciju vodonika i snabdijevanje višestrukih tržišta velike vrijednosti, inženjerske studije za velike stanice za bunker autobusa, istraživanje elektrolize za troškovno efikasnu proizvodnju vodonika, unapređenje dizajna elektrolizatora za integraciju na mrežu i obrazovne inicijative.	93.000.000€	Ovaj poziv bi odgovarao klasterima jer predlozi treba da sadrže najmanje jedan sa tri automobilska integratora gorivnih ćelija i relevantne snabdjevače u automobilskoj industriji. Ostali pozivi favorizuju zajedničke predloge sa strane privrede i istraživača.
<i>Pozivi za konkurentnu niskokarbonsku energiju</i>	Ovaj poziv uključuje podršku koordinaciji nacionalnih aktivnosti istraživanja i razvoja i ljudskom faktoru u sistemu energetike	86.500.000€	Pod-pozivi bi bili pogodni za klaster MSP koji je usmjeren na plavi rast ili energetiku i saobraćaj

Horizont 2020 – Širenje izvrsnosti i šire učesće

Četvrti stub programa Horizont 2020 ima za cilj da maksimizira ulaganja u istraživanje i inovacije kako bi se omogućilo evropskom istraživačkom prostoru da funkcioniše na ujednačeniji i homogeniji način. Ova kategorija sadrži niz pod-tema kao što su Uparivanje timova, Tvinig, ERA Chairs (mjera u okviru Evropskog istraživačkog prostora), Fond za podršku javnim politikama, COST i nacionalne kontakt osobe.

Pozivi koji su relevantni za Crnu Goru prikazani su u tabeli 4. Ovaj stub može da ponudi mogućnosti za unapređenje kapaciteta crnogorskih istraživača.

Tabela 4: Pregled relevantnih poziva u okviru stuba 4: Širenje izvrsnosti i šire učesće

Poziv	Rezime poziva	Ukupan budžet	Potencijalna relevantnost
<i>Rasprostranjeno – Uparivanje timova</i>	U okviru ovog poziva rješavaju se dispariteti u istraživanju i inovacijama uz konstataciju da u određenim geografskim područjima nedostaje kritična masa, konkurentnost ili strukturni zahtjevi za prilagođavanje na novo dostupne sposobnosti	11.850.000€	Klasteri sa fokusom na istraživanju i inovacijama ili akteri na polju istraživanja.
<i>Tvinig</i>	Ovaj poziv ima za cilj da rješava praznine i nedostatke u pogledu umrežavanja među istraživačkim institutima širom Evrope. Podržava saradnju među institucijama i preko granica	65.270.000€	Klasteri sa fokusom na istraživanju i inovacijama ili akteri na polju istraživanja.

Horizont 2020 – Nauka sa društvom i za društvo

Nauka sa društvom i za društvo ima za cilj izgradnju efikasne saradnje između nauke i društva za angažovanje novih talenata za nauku i za uparivanje naučne izvrsnosti sa društvenom sviješću i odgovornošću. Potkategorije u okviru ovog stuba uključuju promovisanje rodne ravnopravnosti, etike, edukacije iz oblasti nauke, javnog angažmana u odgovornom istraživanju i inovacijama i otvoren pristup-otvorenu nauku. Poslednji stub može da ponudi dodatna finansijska sredstva za okupljanje relevantnih zainteresovanih strana u svrhu inovacija i istraživanja, sa fokusom na šire koristi koje će iz toga proisteći za društvo.

Tabela 5: Pregled relevantnih poziva u okviru stuba 5: nauka sa društvom i za društvo

Poziv	Rezime poziva	Ukupan budžet	Potencijalna relevantnost
<i>Poziv za razvijanje dobrog upravljanja za unapređenje odgovornog istraživanja i inovacija</i>	Ovaj poziv podstiče odgovorno istraživanje i inovacije u sadašnjim sistemima za istraživanje i razvoj i promovira integritet i etiku u istraživanju.	8.300.000€	Klasteri koji se sastoje od MSP, istraživača, kreatora javnih politika
<i>Poziv za integrisanje društva u nauku i inovacije</i>	Ovaj poziv promovira panevropske aktivnosti popularisanja nauke uključujući i izložbe i naučne događaje u kojima se građani uključuju u nauku, angažovanje građana i međusektorskih aktera za izradu scenarija i podršku strukturnoj promjeni u istraživačkim organizacijama kako bi se promovisalo odgovorno istraživanje i inovacije	10.300.000€	Akteri na polju istraživanja, MSP ili klasteri koji sadrže i jedne i druge.
<i>Poziv za povećanje atraktivnosti naučnog obrazovanja i karijera u nauci za mlade ljude</i>	Ovim pozivom se iznalaze inovativni načini da naučno obrazovanje i karijere u nauci budu atraktivni za mlade ljude uz istovremeno promovisanje odgovornog istraživanja i inovacija u programima visokoškolskih institucija	12.000.000€	Akteri na polju istraživanja (pažnja: institucije III nivoa) ili klaster koji se sastoji od istraživača i MSP, uz osiguravanje da nastavni programi odražavaju buduće potrebe MSP.

Horizont 2020 - EURATOM

EURATOM je šesti stub programa Horizont 2020. Međutim, trenutno ima samo dva otvorena poziva od kojih nijedan nije pogodan za klaster u Crnoj Gori. Osim toga, budući da oblast u fokusu interesovanja ovog stuba ne čini dio baze kompetencija u crnogorskom istraživanju, malo je vjerovatno da će u principu biti uopšte interesantan za klaster.

Važno: Pozivi objavljeni u okviru programa Horizont 2020 u načelu sadrže široke kriterijume prihvatljivosti. Kako je konstatovano u finansijskoj matrici, obično prihvataju predloge od strane subjekata bilo iz javnog ili privatnog sektora. Često određeni pozivi zahtijevaju učešće najmanje tri pravna lica iz najmanje tri države članice ili pridružene zemlje. Otuda do sada objavljeni pozivi nisu bili usmjereni na dostavljanje predloga isključivo od klastera. Međutim, klasteri sigurno mogu da se prijave, što može biti korisno za crnogorske klasterne inicijative i mogu da podnose prijave kao pravno lice.

4.4 O COSME

Konkurentnost preduzeća i malih i srednjih preduzeća, poznatija kao COSME, jeste inicijativa za obezbjeđivanje finansiranja koju je ustanovila Evropska komisija. Nasuprot programu Horizont 2020, COSME je prvenstveno usmjerena na razvoj MSP. Evropska komisija planira da od 2014. do 2020. godine uloži 2,3 milijarde EUR u takva preduzeća. Parametri postavljeni u okviru COSME imaju za cilj da stvaraju bolji pristup finansiranju za MSP, lakši pristup tržištu, povećanu podršku preduzetnicima i da razvijaju povoljnije uslove za osnivanje i rast biznisa.

COSME je usmjeren na 5 sektora u toku ovog finansijskog perioda, a to su:

- Klima i energija
- Zapošavanje
- Inovacije
- Obrazovanje
- Društvena uključenost

Pozivi koji će biti objavljeni od 2014. do 2020. godine utvrdiće osnovne pokretače rasta sa širim ciljem stvaranja dinamičnije i konkurentnije klime za preduzetništvo u okviru Evropske unije. Program finansiranja će, osim toga, staviti naglasak na ulogu koju će MSP odigrati u stvaranju visokog nivoa zaposlenosti, smanjenju emisija ugljenika i razvoju održivih i efikasnih izvora energije. Iz te perspektive jasno je da Evropska komisija predviđa da MSP odigraju presudnu ulogu u ostvarenju Strategije Evropa 2020. Na taj način, usaglašavanje razvoja MSP u Crnoj Gori sa sličnim evropskim ciljevima moglo bi da djeluje kao uticajan faktor tokom narednih godina kako Crna Gora bude napredovala u pregovorima da od pridružene zemlje postane država članica kako je to navedeno u ranije pomenutom Programu integrisanog razvoja.

4.5 COSME i Crna Gora

Međunarodni sporazum koji omogućava učešće Crne Gore u COSME inicijativi potpisan je 25. juna 2014. godine. Međutim, da bi taj sporazum stupio na snagu, Crna Gora mora obavijestiti Evropsku komisiju o ispunjenju unutrašnjih zakonskih zahtjeva za kompletnu ratifikaciju sporazuma, što je izvršeno krajem oktobra tekuće godine. Ovaj pregled inicijative COSME napisan je pod pretpostavkom blagovremenog okončanja ove procedure.

Obuhvat inicijative COSME značajno je manji nego pomenutog programa Horizont 2020, te je stoga malo vjerovatno da će rezultirati međusektorskim aktivnostima. Međutim, uprkos ograničenom broju otvorenih poziva, postoji prostor za razvoj MSP i klusterskih inicijativa u Crnoj Gori u okviru turističke privrede.

To bi trebalo da bude posebno interesantno s obzirom na to da su *Strategija za održivi ekonomski rast Crne Gore kroz uvođenje klastera, 2012-2016.* i *Strategija za Crnu Goru* od Evropske banke za obnovu i razvoj iz 2013. istakle turizam kao pokretač privrednog rasta u Crnoj Gori u narednim godinama. Pozivi navedeni u nastavku daće mogućnost za uspostavljanje dijaloga u vezi javnih politika u oblasti turizma između Crne Gore i njenih evropskih partnera. Taj forum može da predstavlja mogućnost za integraciju crnogorskog turizma sa pravcem šire evropske turističke privrede, te da omogući način za razmjenu najboljih praksi i uspješnih primjera. Drugi poziv ograničen je na izradu čokolade, parfema i nakita koji se plasiraju kao turistički proizvodi, što bi potencijalno moglo da obezbijedi sektorski klaster.

Osim toga, u okviru COSME inicijative nedavno je objavljen poziv usmjeren na razvoj MSP kroz mreže klastera i biznisa. Iako tek treba da se objave kriterijumi kvalifikovanosti za ovaj poziv, vjerovatno je da će biti interesantan novoosnovanim crnogorskim klasterima, jer će se obezbjeđivati finansijska sredstva za profesionalne usluge MSP kako bi se obezbjedio njihov razvoj.

U vrijeme pisanja ove Studije, bilo je otvoreno 6 poziva u okviru COSME inicijative, od kojih će tri biti zatvorena prije septembra 2014. godine, te su nakon pažljivog razmatranja isključeni iz ovog pregleda, jer podnosioci ne bi imali dovoljno vremena da dostave dobro razrađene predloge.

4.6 Pregled poziva u okviru COSME inicijative

COSME trenutno ima ograničen broj dostupnih poziva, međutim u naredim mjesecima i godinama objavljiće se dodatni pozivi. Trenutno dostupni pozivi relevantni za Crnu Goru navedeni su u nastavku.

Diverzifikacija turističke ponude i proizvoda u EU
Rok: 7/10/14
Cilj: Ovaj poziv ima za cilj jačanje konkurentnosti evropskog sektora turizma podsticanjem diverzifikacije ponude turističkih usluga i proizvoda.
Prihvatljivost: Služba za dostavljanje aplikacija i dokumentacija za ovaj poziv nisu bili dostupni

Diverzifikacija turističke ponude i proizvoda u EU

u vrijeme izrade izvještaja – 16/7/14

Relevantnost: Crnogorska MSP koja rade u sektoru turizma mogu da iskoriste ovaj poziv. Pomogao bi u uspostavljanju dijaloga u vezi javnih politika između Crne Gore i njenih evropskih partnera u smislu usmjeravanja i integrisanja turizma. To je posebno važno za pridruženu zemlju. Osim toga, turizam je istaknut kao važan sektor za razvoj MSP u Analizi potreba zainteresovanih strana. Ovaj poziv ujedno ima za cilj da dopuni i promoviše interakcije između nacionalnih i regionalnih politika. To potencijalno može da dovede do saradnje sa relevantnim skupštinama opština.

Podsticanje sinergija između turizma, sofisticiranih i kreativnih privrednih grana

Rok: 16/9/14

Cilj: Ovaj poziv ima za cilj da podrži sofisticirane proizvode na turističkom tržištu.

Prihvatljivost: Služba za dostavljanje aplikacija i dokumentacija za ovaj poziv nisu bili dostupni u vrijeme izrade Studije – 16/7/14

Relevantnost: Ovaj poziv ima za cilj da poveća vrijednost i u principu da proširi sektor turizma. Zato će biti koristan za crnogorska MSP, jer je sektor turizma istaknut kao potencijalna osnova za razvoj klastera. Međutim, uspješan poziv moraće da funkcioniše na tržišu parfema, čokolade ili nakita. Mogućnost da neki predlog bude uspješan zavisiće od kapaciteta MSP da se razvijaju u tim okvirima.

Program izvrsnosti klastera

Rok: 29/10/14

Cilj: Ovaj poziv podržava napore EU da snaži izvrsnost u upravljanju klasterima pružajući stručne poslovne usluge evropskim MSP putem klastera i da doprinese razvoju više klastera svjetske klase u EU.

Prihvatljivost: Služba za dostavljanje aplikacija i dokumentacija za ovaj poziv nisu bili dostupni u vrijeme izrade izvještaja – 18/8/14

Relevantnost: Ovaj poziv bi bio idealan za klusterske inicijative u Crnoj Gori koji imaju za cilj da promovišu razvoj i rast MSP. Ovaj poziv pomaže organizacijama klastera i poslovnim mrežama

Program izvrsnosti klastera

da pruže visokokvalitetne usluge MSP. To bi bio idealan poziv za novoformljene klustere. Trebalo bi da transnacionalna komponenta takođe bude interesantna za klustere koji teže da se internacionalizuju.

4.7 FP7 Pozivi za Internet budućnosti

VII okvirni program (FP7) je ranije obezbjeđivao finansiranje istraživanja, obrazovanja i inovacija u EU za razne inicijative i programe. Međutim, ovaj sistem je sada zamijenjen programom Horizont 2020, kako je prethodno pomenuto, pa stoga u okviru ovog programa neće biti otvorenih poziva na koje se mogu javiti crnogorski akteri na polju istraživanja ili MSP. Iako je VII okvirni program zamijenjen programom Horizont 2020, još je dostupan ograničen broj mogućnosti; pogotovo će biti objavljen niz poziva za dostavljanje predloga za MSP i web dizajnere od strane 16 konzorcijuma (koji se nazivaju akceleratorima) u okviru II faze Programa EU internet budućnosti. Objavljivanje ovih poziva kreće od septembra 2014, a većina njih će biti objavljena u periodu od septembra do novembra 2014. U tabeli 6 u nastavku dati su kontakt detalji akceleratora, a više informacija može se naći na sljedećoj internet strani: <http://www.fi-ppp.eu/how-to-participate/>.

Tabela 6 - Internet budućnosti PPP – Akceleratori

Akcelerator	Kontakt osoba	Kontakt detalji	Sektor
FINODEX	Blanca Rodriguez	BRodriguez@zabala.es	Pametni gradovi, zdravstvena zaštita, saobraćaj, životna sredina, pametna energija, finansije
FI-C3	Gael Maugis	gmaugis@images-et-reseaux.com	Zdravstvena zaštita, pametni gradovi, multi- mediji
SOUL-FI	Nuno Varandas	nvarandas.nv@gmail.com	Pametni gradovi, saobraćaj
CREAT-FI	Cristina Cullell- March	cristina.cullell@iminds.be	multi-mediji

Akcelerator	Kontakt osoba	Kontakt detalji	Sektor
FABulous	Lena Arndal	lea@cko.dk	proizvodnja
CEED ISSUE	Grete Gutmann	-	proizvodnja
ExpaMEco	Christian Luedtke Laura Kohler	christian.luedtke@etventure.com	multi-mediji, pametni gradovi, e-učenje
FrontierCities	Seán Burke	sean@frontierservice.eu	pametni gradovi, saobraćaj
SpeedUp_Europe	Olaf-Gerd Gemein	oggemein@gmail.com	pametni gradovi
IMpaCT	Simona Torre	simona.torre@buongiorno.com	multi-mediji
FRACTALS	Grigoris Chatzikostas	gchatzikostas@gmail.com	pametna agro proizvodnja
FICHe	Paul Pelsmaeker Satu Vaiano	pelsmaeker@digitalezorg.nl	zdravstvena zaštita
Fi-ADOPT	Raimund Broechler	Raimund.BROECHLER@intrasoft-intl.com	pametna agro proizvodnja
INCENSE	Adriano Ferrero	adrian.ferrero@econet-consultants.com	pametna energija
SmartAgriFood2	Siobhan McQuaid	siobhan.mcquaid@ebn.eu	pametna agro proizvodnja
Finish	Harald Sundmaeker	sundmaeker@atb-bremen.de	pametna agro proizvodnja

5. EVROPSKA INVESTICIONA BANKA, EVROPSKI INVESTICIONI FONDOVI I EVROPSKA BANKA ZA OBNOVU I RAZVOJ

Pregled poglavlja

U ovom poglavlju daje se pregled mogućnosti finansiranja u okviru sledećih programa EU:

1. *Evropska investiciona banka*
2. *Evropski investicioni fondovi*
3. *Evropska banka za obnovu i razvoj*

5.1 Evropska investiciona banka

Evropska investiciona banka (EIB) je u vlasništvu država članica Evropske unije i zastupa njihove interese. Iz tog razloga se često koristi kao mehanizam za sprovođenje politika EU, te se mnogi programi EIB koordiniraju i finansiraju sa drugim institucijama EU, kao što je Evropska komisija ili Evropski investicioni fond. Nadalje, EIB je najveći multilateralni zajmoprimac i zajmodavac po obimu sredstava koji obezbeđuje finansijska sredstva i stručna znanja za održive investicione projekte koji doprinose unapređenju ciljeva politika EU.

5.2 EIB i crnogorska mala i srednja preduzeća

Tokom proteklih godina EIB je Crnoj Gori obezbijedila zajmove u iznosu od 260 miliona EUR. EIB je 2009. godine sa Vladom Crne Gore potpisala garanciju vrjednu 90 miliona EUR za pokriće zajmova EIB sa lokalnim licenciranim bankama. Osnovni cilj EIB bio je da se podrži radni kapital i ulaganje za MSP, uz brojna opštinska ulaganja manjeg obima. Ovim zajmom i dalje se pruža podrška infrastrukturnim šemama za MSP koje promovišu lokalni organi i industrijska ulaganja na poljima ekonomije znanja, energetike, zaštite životne sredine, zdravlja i obrazovanja. Obuhvat zajma uglavnom odražava ranije pomenute potencijalne sektorske klasterne. Osim toga, akteri na polju istraživanja su naglasili neophodnost ulaganja u obrazovanje, posebno da se podstiče opredjeljivanje za inženjerske smjerove u institucijama trećeg nivoa obrazovanja, dok se Strategijom naučno-istraživačke djelatnosti ulaganje u energetska efikasnost smatra za presudni element u stvaranju klime koja pogoduje održivom razvoju sektora MSP. EIB ne vrši direktno odobravanje zajmova, već funkcioniše preko finansijskih posrednika. Finansijski posrednici za Crnu Goru navedeni su u tabeli 7.

Tabela 7: Finansijski posrednici koje je EIB odobrila u Crnoj Gori

Nazivi odobrenih finansijskih posrednika
1. Investiciono-razvojni fond
2. First Financial Bank
3. Hipotekarna banka A.D.
4. Komercijalna banka AD Budva
5. NLB Montenegro banka A.D.
6. Societe Generale banka

Nadalje, EIB i Investiciono-razvojni fond Crne Gore potpisali su dodatni zajam od 25 miliona EUR koji za prvenstveni cilj ima podršku malim i srednjim preduzećima.

EIB je ključni pokretač razvoja MSP u Crnoj Gori koji obezbjeđuje pristup finansiranju i ublažava troškove finansiranja za MSP. MSP mogu da dobiju i povoljne zajmove EIB koji se kanališu preko pažljivo odabranih partnerskih komercijalnih banaka i drugih posrednika. Uslove zajmova određuju posrednici, ali mala i srednja preduzeća moraju da imaju finansijsku korist koja odražava uticaj finansiranja od strane EIB. Osim toga, finansijska sredstva koja obezbijedi EIB moraju biti uparena sa istim sredstvima partnerske institucije. U principu, prihvatljivim za finansiranje se smatra većina materijalnih i nematerijalnih ulaganja potrebnih za razvoj malog biznisa. U obzir se uzimaju MSP koja funkcionišu u većini sektora privrede, izuzev u ograničenom broju isključenih oblasti koje se odnose na kriminalnu aktivnost, municiju i oružje i etički ili moralno upitne biznise. Banka konstatuje da je najčešća svrha njihovih kredita kupovina postrojenja, opreme, sirovina i zaliha, izdaci za istraživanje, razvoj i inovacije, izgradnja ili preuzimanje distributivnih mreža u okviru EU, tekući radovi, nabavka zemljišta presudnog za projekat, uz izuzetak obradivog zemljišta.

5.3 Zajmovi EIB za skupštine opština

Evropska investiciona banka će dodatno finansirati projekte vrijednosti preko 25 miliona EUR kod kojih će EIB obezbijediti najviše 50% kreditnih sredstava. Međutim, ulaganje EIB u neki projekat u principu će podići njegov profil i privući dodatna ulaganja sa strane subjekata iz privatnog sektora. Ovi zajmovi u principu se usmjeravaju na projekte koji podstiču lokalna ili nacionalna ulaganja u energetske efikasnost ili obnovljive izvore energije, saobraćaj i renoviranje urbanih prostora. Javni sektor, na lokalnom ili nacionalnom nivou, u principu je odgovoran za upravljanje tim sredstvima. Osim toga, EIB daje zajmove u EUR ili u bilo kojoj valuti zemlje kandidata.

5.4 Šeme EIB za mala i srednja preduzeća

Evropska investiciona banka nudi tri konkretne šeme za mala i srednja preduzeća. Sumarno su prikazane u nastavku, ali se izvori za dodatne informacije mogu naći u matrici u prilogu.

Dijeljenje rizika za istraživanje, razvoj i inovacije (RSFF)

Rok: Nema roka – garancije se daju kontinuirano.

Cilj: RSFF je opcija finansiranja koja ima za cilj finansiranje istraživanja i inovacija kod malih i srednjih preduzeća i istraživačkih instituta. Favorizuju se preduzeća srednje veličine.

Prhvatljivost: MSP, istraživački instituti, univerziteti, organizacije za infrastrukturu istraživanja i fondacije ili druga pravna lica.

Relevantnost: Kako MSP, tako i akteri na polju istraživanja mogu da ostvare pristup finansiranju u okviru ovog projekta. Efikasno korišćenje ovog programa može da uspostavi klastere, koji se sastoje od MSP i aktera na polju istraživanja. Iako garancijama u okviru ovog projekta pristup mogu da imaju raznorodna MSP, program ipak favorizuje preduzeća aktivna u sektorima komunikacija, energetske efikasnosti i razvoja saobraćaja. To su pitanja naglašena u okviru Strateške agende istraživanja (SRA). Program ujedno jača profil korisnika, što može dovesti do privlačenja dodatnih sredstava.

Zelena inicijativa

Rok: Nema roka – garancije se daju kontinuirano.

Cilj: Ovaj program pruža podršku projektima energetske efikasnosti kojima rukovode mala i srednja preduzeća.

Eligibility: Autonomna MSP, sa do 250 zaposlenih ili kompanije za energetske usluge koje realizuju projekte za MSP kao krajnje korisnike.

Relevantnost: Ovaj program pruža odličnu priliku MSP da se šire u sektoru energetike, a da istovremeno doprinose održivijem energetsom planu.

Fond za strukturirano finansiranje (SFF)

Rok: Nema roka – garancije se daju kontinuirano.

Cilj: SFF predstavlja kombinaciju finansijskih instrumenata koji se koriste za ulaganje u MSP.

Prihvatljivost: MSP.

Relevantnost: Ovaj program pruža odličnu priliku za rast MSP i usmjeren je na niz sektora kao što su energetika i saobraćaj, koji su naglašeni kao sektori kojima je potreban razvoj kako bi se olakšao širi rast MSP.

5.5 Evropski investicioni fond

Evropski investicioni fond (EIF) je član EIB grupe. EIB i Evropska komisija su primarni akcionari Evropskog investicionog fonda. Ove tri organizacije se povezuju kao specijalizovani pružalac usluga rizičnog finansiranja za mala i srednja preduzeća širom Evrope kao korisnike. Ovaj fond ima dvadesetogodišnje iskustvo strateškog ulaganja u sektor MSP. U načelu, ulaganja fonda vrše se indirektno preko finansijskih posrednika u pojedinim zemljama. Osnovne alatke na raspolaganju banke uključuju proizvode akcijskog kapitala, duga i mikro-finsiranje.

5.6 EIF i Crna Gora

Evropski investicioni fond je, preko Programa za konkurentnost i inovacije, uložio 20 miliona EUR u Crnu Goru u periodu od 2007-2013, koliko je bio operativan. Ta sredstva su se koristila da omoguće preduzetnicima pristup finansiranju i uzimanju zajmova do 25.000 EUR. Trenutne strukture finansiranja prikazane u nastavku mogu da omoguće MSP u Crnoj Gori da se dalje šire, uz dodatno obezbjeđivanje finansiranja istraživanja, u koje je u Crnoj Gori proteklih godina nedovoljno ulagano.

Instrument dijeljenja rizika za inovativno istraživanje (RSI)

Rok: Nema roka – garancije se daju kontinuirano.

Cilj: RSI ima za cilj razvoj istraživačkih infrastruktura među MSP, sa fokusom na preduzećima manje veličine.

Prihvatljivost: Uglavnom istraživačke institucije i MSP koja se bave istraživanjem. Dok je prethodno pomenuti RSFF program favorizovao preduzeća srednje veličine, ovaj program se usmjerava na otpočinjanje biznisa i novoosnovana MSP

Instrument dijeljenja rizika za inovativno istraživanje (RSI)

Relevantnost: MSP koja žele da se bave istraživanjem i razvojem mogu imati pristup ovoj opciji finansiranja. Nema ograničenja niti isključenja vezano za oblasti javnih politika

Progres mikro-finsiranje

Rok: Nema roka – garancije se daju kontinuirano.

Cilj: Progress Finance je sistem finansiranja koji je na raspolaganju novim preduzećima i malim preduzećima sa ciljem olakšavanja osnivanja, rasta i širenja.

Prihvatljivost: Finansiranje je dostupno pojedincima koji su izgubili ili su u riziku da izgube posao ili koji imaju poteškoća da ponovo uđu na tržište rada ili MSP.

Komentari: Progress Finance izričito favorizuje MSP, a ne istraživačke grupe, što im nudi bolju mogućnost finansiranja.

5.7 Podrška EIB lokalnim vlastima

EIB ima i dodatni program koji je namijenjen lokalnim organima za maksimiziranje ulaganja u održivu energiju, ELENA (European Local Energy Assistance). ELENA pruža gradovima i regijama neophodnu tehničku podršku i organizacioni kapacitet za realizaciju krupnih projekata energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije. Ovaj program finansira program Evropske komisije Inteligentna energija – Evropa. Skupštine opština treba program ELENA da razmatraju kao sastavni dio budućih energetskih planova u svojim regionima, posebno s obzirom na to da su održivo održavanje i proizvodnja energije naglašeni kao ključne potrebe malih i srednjih preduzeća.

Nažalost, usljed važećih administrativnih struktura ove šeme, Crna Gora nije kvalifikovana za finansiranje, jer ovaj program potiče iz Programa inteligentne energije u Evropi, a Crna Gora nije njena članica. Međutim, ovaj sistem se trenutno prestrukturira. Na osnovu korespondencije sa EIB, autor je u saznanju da će se finansiranje kroz ELENA program prebaciti na Horizont 2020, a regulisaće ga poseban sporazum o delegiranju između Evropske komisije i EIB. Kada taj sporazum bude potpisan, EIB će na svojim internet stranama, www.eib.org/elena, objaviti da li ima izmjena u kvalifikacionim uslovima.

Opštine i lokalni organi treba da prate razvoj događaja tokom ovog prelaznog perioda. U slučaju da se Crna Gora nađe među kvalifikovanim zemljama, opštine treba da razmotre mogućnosti finansiranja u okviru programa ELENA prilikom izrade svojih lokalnih planova razvoja.

5.8 Pakt gradonačelnika

Kako je prethodno pomenuto, razvoj održive energije i zaštita životne sredine biće presudni za stvaranje klime koja podstiče razvoj malih i srednjih preduzeća. Opštine treba da odigraju značajnu ulogu na tom planu, a članstvo u Paktu gradonačelnika tu im može značajno pomoći. Trenutno su mu pristupila samo tri crnogorska grada, a to su Kolašin, Podgorica i Žabljak. Šire članstvo u paktu olakšaće opštiji dijalog između crnogorskih javnih uprava i njihovih partnera u Evropi, što može pomoći u razmjeni znanja i iskustava među gradovima koji se suočavaju sa sličnim izazovima.

Dodatno, Pakt gradonačelnika pomaže projekte kao što su ELENA i MLEI, o kojima se govorilo u dijelu 5. Preporučujemo da skupštine opština razmotre potpisivanje ovog Pakta kako bi dobili pristup relevantnim stručnim znanjima, finansijskim sredstvima i mogućnostima umrežavanja.

5.9 Evropska banka za obnovu i razvoj

Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) osnovana je 1991. godine i postala je najveći finansijski ulagač u širokom regionu koji obuhvata Srednju Evropu, Srednju Aziju i Južni i Istočni Mediteran. EBRD ima za cilj da pomaže zemljama u regionu da postanu ekonomije otvorenog tržišta. EBRD je u vlasništvu 64 zemlje, Evropske unije i Evropske investicione banke.

5.10 EBRD i Crna Gora

Od 31. decembra 2012. godine, EBRD je potpisala 34 projekta u Crnoj Gori, uključujući finansiranje dugom i akcijskim kapitalom, u ukupnom iznosu od 323 miliona EUR. U strateškom periodu 2010-2012, angažovanje EBRD u Crnoj Gori dovelo je do potpisivanja 21 projekta čija je ukupna vrijednost 216 miliona EUR. Prosječni iznos transakcije bio je 10,5 miliona EUR.

EBRD vodi Program za rast preduzeća (EGP) koji olakšava rukovodiocima kompanija iz razvijenih zemalja da razmjenjuju stručna znanja sa MSP. Program uliva povjerenje MSP da se prilagođavaju međunarodnim tržištima, razvijaju prakse koje su u skladu sa zahtjevima zaštite životne sredine, pomaže rukovodstvu da pripreme dugoročne biznis planove, uspostave strateške pravce i privlače eksterne investicije i prenose konkretne poslovne vještine u određenoj privrednoj grani direktno MSP. Ovaj program je posebno važan s obzirom na gore pomenute nedostatke neophodnih vještina

među MSP i novim preduzećima. Od 2002, kroz EPG program je uloženo 3 miliona EUR u Crnu Goru u 72 mala i srednja preduzeća kao korisnika ovog programa.

Tabela 8: Proces prijave za Program za rast preduzeća

Proces prijave za Program za rast preduzeća
<p>Radi korištenja ovog programa, mala i srednja preduzeća se savjetuju da prijave podnesu putem interneta na http://www.ebrd.com/pages/workingwithus/sbs.</p> <p>Kada se pregleda prijava, EBRD zakazuje sastanak između datog MSP i koordinatora za tim u zemlji (TTCC).</p>

EBRD ima i dodatni Program poslovnog savjetovanja (BAS) za mala i srednja preduzeća, koji obezbjeđuje lokalne konsultante koji daju savjete MSP u oblastima koje se odnose na aktivnosti sistematskog razvoja tržišta kako bi se stvorila održiva i komercijalno održiva infrastruktura. U principu, projekat traje 4 mjeseca i prati rast malih i srednjih preduzeća kroz unapređenje njihove konkurentnosti, upravljanja, kvaliteta i strateškog poslovnog planiranja. Ta usluga je dostupna u Crnoj Gori od samog osnivanja 2003. godine, a uloženo je 4,1 milion EUR u crnogorska MSP.

Tabela 9: Proces podnošenja prijave za Program poslovnog savjetovanja

Proces podnošenja prijave za Program poslovnog savjetovanja
<p>Kako bi se prijavila za ovu uslugu, zainteresovana mala i srednja preduzeća u Crnoj Gori treba da kontaktiraju BAS kancelariju u Crnoj Gori. Kontakt detalji:</p> <p style="padding-left: 40px;">Bul. Sv. Petra Cetinjskog 106, 81 000 Podgorica, Crna Gora.</p> <p style="padding-left: 40px;">Tel: +382 20 228 317</p> <p style="padding-left: 40px;">Fax: +382 20 228 314</p> <p style="padding-left: 40px;">Email: basmontenegro@ebrd.com</p> <p>BAS će zatim pripremiti projektni zadatak za potrebe pojedinačnog MSP i upariti najpogodnijeg kvalifikovanog konsultanta. Konsultant će zatim sprovesti projekat kako je to naznačeno u projektnom zadatku, a sve to prati BAS tim. Kada se usluga obezbijedi, od datog MSP će se tražiti da potvrdi da je projekat uspješno realizovan prije isplate sredstava konsultantu. Zatim BAS sprovodi evaluaciju uticaja projekta i napretka nakon godinu dana.</p>

6. USPJEŠNI PRIMJERI I DOBRE PRAKSE U FINANSIRANJU KLASTERA

Pregled poglavlja

U ovom poglavlju se daje sledeće:

1. *Pregled dobrih praksi*
2. *Clusterland Oberosterreich*
3. *Kopenhagenski klaster čiste tehnologije*
4. *Operativni pprogram za privredu i program klastera preduzeća*
5. *Promovisanje umrežavanja biznisa i klastera*

6.1 Pregled dobrih praksi

Profili raznih inicijativa zasnovanih na klasterima, čije primjere ilustrujemo u nastavku, daju uvid u djelovanje klastera lociranih u Austriji, Danskoj, Češkoj Republici i Bugarskoj. Te klasterske inicijative imaju različite ciljeve, raznovrsno članstvo i usmjerenje na različite privredne grane, ali za svaku od njih se daje određeni pregled relevantan za razvoj crnogorskih klusterskih inicijativa, kao što je njihov pristup sličnim sektorima, optimizacija korišćenja EU sredstava, njihove interne strukture i aktivnosti u kojima se angažuju¹⁸.

6.2 Clusterland Oberosterreich GmbH - Austrija

Clusterland Oberosterreich GmbH koji funkcioniše u Gornjoj Austriji formiran je 1988. godine. U smislu zakonskog statusa ovog klastera, radi se o privatnoj kompaniji sa ograničenom odgovornošću. Klaster posjeduju i njime rukovode tri partnera. TMG, Poslovna agencija Gornje Austrije, ima udio od 61% u ovom klasteru, slijedi Privredna komora Gornje Austrije i Savez austrijske industrije, oboje sa po 19.5%. Iako regionalna vlada nema svoj udio u Clusterland Oberosterreich, kako je navedeno u nastavku, za ovaj klaster je obezbijedila značajna sredstva.

Sa posebnim fokusom na MSP, stvorila je niz klastera u raznim privrednim granama uključujući automobilsku industriju, industriju plastike, eko-energije, namještaja i drvne građe, prehrambenu

¹⁸ Neke od informacija koje se tiču primjera klastera u Bugarskoj i Češkoj Republici potiče iz istraživanja koje je sprovedla Kancelarija UNDP-a u Crnoj Gori, a razradila gđa Miriam Gandini. Autori izražavaju svoju zahvalnost Kancelarji UNDP-a u Crnoj Gori za dostavljanje studije proistekle iz ovog istraživanja.

industriju, zdravstvo, tehnologiju, mehatroniku i tehnologiju zaštite životne sredine. Od osnivanja do 2010, ovaj klaster je organizovao 383 saradnička projekta sa 1.616 partnerskih preduzeća, od kojih su 70% bila MSP. Osim toga, Gornja Austrija je najviše izvozno-orijentisana od svih austrijskih regija.

U svrhu pripreme ovog dokumenta interesantno je analizirati klaster za namještaj i drvenu građu koji je ustanovljen u okviru ove klasterske inicijative. Klaster za drvenu građu okupio je 1.500 stolara i inicirao projekte vezane za kvalifikacije relevantnih aktera, razvoj drveno-plastičnih komponenti, podsticanje izvoza, praćenje tehnologije za termičko sušenje i naredni projekat koji ima za cilj 'život bez barijera'. Ovaj klaster se može smatrati za uspješan jer se 50% domaćeg austrijskog namještaja, 90% austrijskih kuhinja i 70% austrijskog kancelarijskog namještaja proizvodi na geografskoj teritoriji koju zahvata.

S obzirom na to da Crna Gora ima visok nivo eksploatacije šuma i izvoza, a mali nivo preprade i proizvodnje roba od drvne građe, kako je konstatovano u Strategiji za razvoj MSP za period 2011-2015, ovo je klaster koji treba klasifikovati kao relevantan za Crnu Goru. Ova studija slučaja pokazuje potencijal crnogorskih MSP da uspostave proizvodnju kao dodatnu komponentu sektora šumarstva.

U smislu finansiranja, 39% klastera se finansira iz javnih sredstava, 36% finansiranja potiče od usluga i projekata, a dodatnih 25% se finansira kroz godišnje članarine. Iako nisu utvrđeni tačni izvori sredstava, Evropska komisija navodi da od javnih sredstava finansiranja dio potiče iz strukturnih fondova EU, zatim iz saveznog budžeta i iz regionalnog austrijskog budžeta. Ovaj klaster je razvio „Strateški program za Gornju Austriju 2000+“, nakon koga je uslijedio strateški plan za period 2005-2020. koji predviđa ulaganje od 600 miliona EUR iz evropskih i nacionalnih izvora. Klaster je dodatno, tokom svog postojanja, ostvario i 21 milion EUR iz regionalnih fondova EU. Nadalje, kombinacijom organizovanja 220 događaja i 31 projekta, ovaj klaster je 2009. dostigao nivo od 62% samofinansiranja. Kako je ovaj klaster rastao, postajao je sve nezavisniji i spretniji u samofinansiranju. Sada se očekuje da klaster dostigne nivo od 76% samofinansiranja sopstvenog godišnjeg budžeta kroz članarine i razne događaje i konferencije. Međutim, iskazane su i bojazni da kako se smanjuje oslanjanje na javna sredstva, tako se smanjuje i prostor za rješavanje pitanja od javnog interesa. U tom smislu se strahuje da umjesto težnje razvoja lokalne, regionalne ili nacionalne privrede naglasak klastera može da se promijeni na direktne koristi koje partneri potencijalno mogu da izvuku.

6.3 Kopenhagenski klaster čiste tehnologije - Danska

Kopenhagenski klaster čiste tehnologije (CCC), iako oformljen tek 2009. godine, u principu se smatra za najuspješniju inicijativu klastera u Danskoj. Klaster je oformilo devet različitih partnera koju uključuju Univerzitet u Alborgu, ARC, opštinu Albertslund, Bech-Bruun, glavni region Danske, Kopenhagensku poslovnu školu, Dansku agenciju za gradnju i nekretnine, Opštinu Kopenhagen, Copenhagen Capacity, DI-Konfederaciju danske industrije, HOFOR, IBM, Opštinu Kalundborg, Ramboll, Region Zealand, SEAS-NVE, Siemens Danska, Danski tehnički univerzitet i Univerzitet u Kopenhagenu. CCC ima za cilj razradu, proizvodnju i realizaciju ideja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, smanjenje opterećenja prirodnih resursa i smanjenje štete izazvane fosilnim gorivima.

Opštine članice ovog klastera djeluju kao žive laboratorije za testiranje nove zelene tehnologije i rješenja koja nastaju u bliskoj saradnji sa gradovima i građanima. Kroz blisku saradnju sa privatnim kompanijama, građevnim firmama i drugim institucijama znanja, opštine mogu da grade partnerstva i stiču bolji uvid u potrebe tržišta kako bi pomogli rast biznisa u ovoj privrednoj grani.

Iako je još prerano ocjenjivati uticaj ovog klastera na razvoj energetike u Danskoj s obzirom na relativno kratko vrijeme proteklo od njegovog formiranja, ovaj klaster planira da procijeni svoj uspjeh na osnovu niza ključnih kriterijuma. Oni uključuju otvaranje 1.000 radnih mjesta u sektoru energetike iz obnovljivih izvora, privlačenje 25 stranih kompanija da se pridruže klasteru, stvaranje 30 novih projekata saradnje na polju istraživanja i inovacija između privatnog sektora i istraživačkih instituta, sa posebnim uključivanjem novoosnovanih preduzeća i MSP koja realizuju inicijative sa istraživačkim jedinicama. Osim toga, klaster ima za cilj uspostavljanje saradnje sa 15 međunarodnih klastera, stvaranje samoodržive ujedinjujuće organizacije sa najmanje 200 članova, obezbjeđenje rasta i zamaha 25 preduzetnika i organizovanje najmanje 200 događaja.

Smjernice koje će CCC koristiti za preispitivanje sopstvenog uspjeha bile bi prikladne i za crnogorske inicijative klastera jer odražavaju neke od širokih težnji koje leže u osnovi ideje osnivanja crnogorskih klastera. One obuhvataju ciljeve kao što su podsticanje visokih stopa rasta MSP, novoosnovanih preduzeća i preduzetnika. Osim toga, izvještaji i studije na koje se upućuju u čitavom ovom izvještaju stavljaju naglasak na internacionalizaciju potencijalnih klastera i premošćavanje podjela na javne i privatne aktivnosti na polju istraživanja, razvoja i inovacija.

Ovaj klaster je inicijalno finansiran kao projekat EU, mada nisu javno objavili izvor niti iznos sredstava koje su dobili od strane EU. Međutim, CCC je 2013. godine počeo svoju tranziciju sa projekta koji

finansira EU na udruženje koje funkcioniše po principu plaćanja članarine, a uvešće i novi niz osnovnih djelatnosti osmišljenih za otvaranje konkretnih poslovnih mogućnosti za preduzeća članove klastera. Članovi se podstiču da sarađuju i da se javljaju na javne tendere za dobijanje finansijskih sredstava .

Ovakav plan razvoja mogao bi biti primjeren za crnogorske klusterske inicijative jer bi se time smanjila njihova zavisnost od javnih sredstava što može dovesti do održivijeg klastera na duži rok, a sa svoje strane to bi moglo da bude privlačnije za potencijalne članove.

6.4 Operativni program – Program klastera industrije i preduzeća – Češka Republika

Operativni program – Program klastera industrije i preduzeća, koji se nalazi u Češkoj Republici, je 2004. godine osnovalo Ministarstvo industrije i trgovine sa ciljem pružanja podrške i razvoja interakcija i komunikacije između privatnog sektora i oblasti nauke i istraživanja. Međutim, ovim klasterom upravlja Operativni program za preduzeća i inovacije (OPEI), a to je agencija koja je povukla sredstva iz strukturnih fondova Evropske unije, a Ministarstvo je rukovodni organ za OPEI.

Program je pružio podršku klusterskim inicijativama u dvije faze. U prvoj fazi, pružena je podrška za animaciju firmi za učešće u klasterima. Druga faza sastojala se od stvarnog uspostavljanja i daljeg razvoja klastera. Ova inicijativa klastera inicirala je osnivanje klastera širom Češke Republike u različitim regionima koji funkcionišu u nizu privrednih grana, uključujući automobilsku, industriju stakla, obradu kamena, ambalažu, tehnologiju, elektroniku, obradu drveta, obnovljive izvore energije, namještaj, avio-industriju, tekstilnu industriju, proizvodnju vina, prečišćavanje vode i muzičke instrumente.

Šleski klaster koji se bavi drvetom, poznat kao MSDK, osnovan je 2005. godine kao komponenta ovog programa. Članstvo varira od pravnih lica uključenih u drvnu i građevnsku industriju do predstavnika visokoobrazovnih institucija. Kompanije koje su uključene u klaster u drvoprerađivačkoj industriji funkcionišu u lancu snabdijevanja, firme koje se bave održavanjem šuma, one zadužene za eksploataciju i ostali akteri uključeni u obradu i proizvodnju roba velike vrijednosti. Članovi aktivno sarađuju na zajedničkim projektima u oblastima inovacije, obrazovanja, istraživanja i promocije. Osnovni cilj jesu inovacije i razvoj aktivnosti klastera za drvnu industriju da se unaprijede uslovi za poslovanje u drvopreradi i jačanju veze između istraživanja, univerziteta i privrede. Klaster je organizovao Kongres o drvetu na kome je okupio razne aktere koji su definisali svoju zajedničku

viziju za budućnost ove privredne grane i ulogu koju klaster tu može da odigra. Osim toga, klaster je osnovao i Istraživačko-inovativni centar MSDK za unapređenje konkurentnosti u šumarskoj industriji.

ENVlcrack je alternativni energetska klaster koji je osnovan u okviru programa za period od 2000-2006. godine. Opšti cilj mu je da olakša naučno-istraživačke aktivnosti u vezi korišćenja novih tehnologija u oblasti obnovljivih i alternativnih izvora energije. Iako je ovaj klaster relevantan za Crnu Goru iz perspektive kako podsticanja istraživanja i inovativnosti, tako i pomoći u razvoju energetskog sektora, on je takođe uključio i saobraćajnu komponentu. Ovaj klaster je uspješno sproveo istraživanje koje će smanjiti potrošnju fosilnih goriva koja se koriste u željezničkom saobraćaju i nivoa emisija CO₂ koje se proizvode u željezničkom saobraćaju. Ovakav profil klastera koji se ujedno bavi i energetikom i saobraćajem, koji su istaknuti kao ključna infrastruktura kojoj su potrebna ulaganja, ilustruje mogućnosti saradnje koje inicijative klastera mogu da obezbijede.

Između 2007. i 2013. godine, Češka Republika je dobila 26,69 milijardi EUR iz evropskih fondova. Kako bi uspješno optimizirala ova sredstva, Vlada je uspostavila 26 programa za ispunjenje 3 cilja Evropske politike ekonomske i društvene kohezije, a to su konvergencija, regionalna konkurentnost i zaposlenje i evropska teritorijalna saradnja. U tabeli 10 dat je pregled kako su neka od sredstava distribuirana.

U skladu sa evaluacijama ekonomskih efekata, učešće između privrede i obrazovnih institucija poraslo je za 67%, a interakcije između privatnog sektora i javnih istraživačkih institucija su dodatno porasle na 55% kao rezultat aktivnosti ovog klastera. To je zatim omogućilo preduzećima da ostvare pristup relevantnim eventualno potrebnim tehničkim znanjima. Osim toga, to je dovelo do porasta proizvodnog kapaciteta i visokokvalitetnih proizvoda.

Tabela 10: Pregled osnovnih programa koje je Vlada Češke Republike uspostavila za optimizaciju sredstava EU

Operativni program	Opredijeljeno – miliona EUR
Preduzeća i inovacije	3041
Istraživanje i razvoj za inovacije	2070
Ljudski resursi i zapošljavanje	2588
Obrazovanje i konkurentnost	1811
Životna sredina	5176
Saobraćaj	5564

6.5 Promovisanje umrežavanja biznisa i klastera – Bugarska

Ova klasterska inicijativa započela je u Bugarskoj 2005. godine i finansirana je kroz PHARE program, izvor finansiranja koji je prethodio IPA kao predpristupnom finansijskom instrumentu. U okviru pristupanja EU, bugarsko Ministarstvo ekonomije, energetike i turizma iniciralo je politiku uspostavljanja klastera kao instrumenta za rast MSP. Programom je rukovodio Operativni program za konkurentnost u Bugarskoj. Prije pristupanja klaster je finansiran kroz PHARE, prethodnicu IPA programa, a nakon pristupanja sredstva su obezbijeđena kroz Evropski fond za regionalni razvoj.

Ukupan cilj programa bio je da se unaprijedi konkurentnost MSP, podrži kolektivno istraživanje i realizuje sistem upravljanja životnom sredinom. Kao sredstvo za postizanje tih ciljeva, ovaj klaster je koordinirao izvozne inicijative, organizovao obuku iz oblasti menadžmenta, pomagao u uspostavljanju mreže inovacija za istraživanje i razvoj. Članstvo se sastojalo i od MSP, visokoobrazovnih institucija, aktera na polju istraživanja i poslovnih organizacija kao što su Privredne komore.

Kao rezultat ove inicijative klastera, uspostavljen je bugarski pomorski klaster: INFO SYSTEM. Među članovima ovog klastera našle su se pomorske akademije, tehnički univerziteti, firme za pomorsko pravo, a značajno je i interesovanje privatnog sektora. Ovaj pojedinačni klaster je dobio 2,4 miliona EUR iz PHARE programa i dodatnih 600 000 EUR od Vlade Bugarske. Klaster je konstatovao da je prerano da se ocjenjuje uticaj koji je ulaganje imalo, međutim, osmislili su niz ciljeva koji će se koristiti prilikom mjerenja uspjeha. Jedan od tih ciljeva je i osnivanje stalnog administrativnog tijela za unapređenje neophodnih vještina i koordiniranje aktivnosti klastera, privlačenje novih članova sa strane pomorske privrede kroz djelotvorno promovisanje svojih aktivnosti, povećanje konkurentnosti klastera kroz realizaciju organizacionih, tržišnih i tehnoloških rješenja i izrada žiga i brendiranje u posjedu klastera pomorstva.

Kako je ranije u dokumentu konstatovano, postoji prostor za razvoj plavog sektora u Crnoj Gori s obzirom na to da crnogorska obala nudi niz mogućnosti. Postoje brojne sličnosti između bugarske i crnogorske situacije, prvenstveno imajući u vidu da je Bugarska bila zemlja kandidat koja je bila na putu pristupanja Evropskoj uniji u vrijeme kada je krenulo osnivanje ovih klastera. Crna Gora treba da se trudi da iskoristi narednu rundu finansiranja kroz IPA instrument na sličan način kao što je to Bugarska uradila.

Ovaj klaster je dobio 29 miliona bugarskih leva preko Evropskog fonda za regionalni razvoj. Kako je ranije konstatovano, prije pristupanja bugarski klasteri su efikasno iskoristili sredstva obezbijedena kroz PHARE program. Međutim, nakon pristupanja EU, klaster je shvatio važnost strukturnih fondova, VII okvirnog programa i Okvirnog programa za konkurentnost i inovacije kao tri najveća instrumenta EU za podršku i razvoj klastera. Trenutno se ovaj klaster finansira 60% iz javnih sredstava, 30% kroz članarine i 10% od usluga koje se pružaju uz naknadu.

6.6 Osnovne pouke za razvoj crnogorskih klastera MSP

Prethodno predstavljene mini studije slučaja kao prikazi dobrih praksi ukazuju na niz važnih faktora koje treba imati na umu kada se razmatra razvoj crnogorskih klastera malih i srednjih preduzeća:

- Postoji niz mogućnosti finansiranja sa nivoa EU za razvoj crnogorskih klastera. Iako je značajan dio sredstava naznačenih u ovom poglavlju dostupan samo za države članice EU, bugarski primjer pokazuje mogućnost korišćenja sredstava predpristupne pomoći za ostvarenje istog rezultata.
- Finansiranje ne treba da bude izdvojeno od korišćenja javnih sredstava; dva među prethodno pomenutim slučajevima počela su tranziciju na samofinansiranje, iako to može da obezbijedi više dugoročne stabilnosti, treba da bude izbalansirano sa potencijalnim odstupanjem od opštih i partikularnih ciljeva utvrđenih na početku projekta.
- Sastav članstva može zvanično da varira, zavisno od uključivanja sektora ili privrede. Međutim, kao neko opšte pravilo, uspješne inicijative vezane za klaster uključuju privatni sektor, istraživačke jedinice, tehničke univerzitete, pravne firme i druge relevantne aktere.
- Profili takođe nude neke kriterijume koje crnogorske inicijative klastera mogu da koriste kako bi identifikovale svoje opšte ciljeve, a istovremeno da se koriste za mjerenje uspjeha ili neuspjeha klastera.
- Jaz između ulaganja MSP i privatnog sektora u istraživanje, razvoj i investicije premošćen je putem mogućnosti za saradnju koje su klasterke inicijative omogućile svom članstvu.
- Upućeno je i na niz događaja i aktivnosti koje služe kao aktivnosti kojima crnogorski klasteri treba da pokušaju da prošire svoje članstvo i promovišu svijest o svom pristupu unutar privrednih grana, sektora ili regiona u kojima će funkcionisati.
- U principu je tendencija da klastere osniva, a kasnije ih i finansira vlada na nekom nivou, nacionalnom, regionalnom ili lokalnom. Izgleda da je to djelotvoran pristup u smislu optimizacije sredstava sa nacionalnog nivoa. Za klaster, kao što je CCC, koji je osnovan i funkcioniše sa raznovrsnim akterima, potrebno je da odmah bude prihvaćen od strane privatnog sektora kako bi imao finansijska sredstva da samog sebe podrži. Osim toga, kada

vlada ne odigra presudnu ulogu u uspostavljanju nekog klastera, opština igra pasivniju ulogu. Umjesto da ulažu sredstva i potiču ekonomsku politiku u regionu, oni omogućavaju projekte koje realizuje klaster time što nude resurse i okruženja koja bi inače bilo teško utvrditi.

7. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Pregled poglavlja

Ovo poglavlje sadrži

- *Zaključke analize programa EU za finansiranje namijenjenih Crnoj Gori*
- *Zaključke analize programa za finansiranje EU na nivou Evrope*
- *Preporuke u vezi daljih koraka*

7.1 Zaključci analize programa EU za finansiranje namijenjenih Crnoj Gori

Na raspolaganju su znatne mogućnosti finansiranja kroz programe finansiranja EU koji su usredsređeni pojedinačno na Crnu Goru.

IPA

Kad je riječ o klasterima, suštinski značaj ima koncentrisanost IPA na konkurentnost. Preko različitih programa, klasteri se mogu prijaviti za finansijske grantove, pod uslovom da njihova unutrašnja struktura podrazumijeva neki oblik udruženja. IPA u ovom momentu predstavlja slabiju mogućnost za klastere, s obzirom da se očekuje samo program prekogranične saradnje između Srbije i Crne Gore. Ipak, preduslov za prijavljivanje za IPA II, kad su u pitanju potencijalni klasteri, jeste da su u pitanju nevladine i neprofitne organizacije i agencije. Ključna stvar je da profitno orijentisane organizacije tj. kompanije ne ispunjavaju uslov za učešće. To je u skladu sa Studijom pravnog statusa klastera Centra za evropsku edukaciju i studije.

ERDF

ERDIF pruža mogućnost finansiranja nekoliko transnacionalnih programa, kao što su program za dunavski region za period 2014-2020. i Jadransko-jonski program za period 2014-2020, pa pruža velike mogućnosti za finansiranje, jačanje kapaciteta, jačanje procjene tržišta, unapređenje proizvoda, kao i tehničke kapacitete i pomoć. U sklopu prve Ose prioriteta (inovativan i društveno odgovoran dunavski region) predviđeni su grantovi za poboljšanje saradnje klastera iz tog regiona i partnerskih zemalja. U sklopu druge ose prioriteta predviđen je program dodjele grantova za održivu kulturnu baštinu i prirodne resurse kroz razvoj klastera, umrežavanje muzeja i centara za posjetioce u navedenom regionu.

Što se tiče Jadransko-jonskog programa, najvažnijom se smatra Osa broj 2: *Podsticanje "plavog" istraživanja, inovacija i vještina*. Najviše šansi u okviru ovog programa mogu dobiti proizvođači u oblasti ribarstva i eventualno određeni klasteri iz oblasti slatkovodnog ribarstva/uzgoja pastrmke.

Programi podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do 2016.

Samo jedan Vladin program je konkretno namijenjen finansiranju klastera. Riječ je o *Programu podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016*, koji sprovodi Ministarstvo ekonomije Vlade Crne Gore. Program ima za cilj prevazilaženje "uskih grla" u procesu proizvodnje kroz nabavku zajedničke opreme za proizvodnju. Nabavku opreme sufinansira Vlada kroz finansijsku podršku preduzetnicima i MSP koji čine klaster. Program je namijenjen za podršku nabavci opreme, osim one koja se odnosi na IT i transport. Kompanija koja se prijavi za dobijanje granta finansira ukupnu nabavku opreme i potom traži refundiranje jednog dijela sredstava, pod uslovom da ispunjava kriterijume definisane u programu i ugovoru o sufinansiranju. Odobrava se finansijska pomoć u visini do 70% nabavne vrijednosti opreme, u iznosu do 10 000 EUR po aplikantu, bez uključenog PDV.

Ovaj program predstavlja značajan izvor sredstava za MSP u klasteru, pošto je u pitanju jedan od najznačajnijih programa finansijske podrške u Crnoj Gori. Jedini nedostatak je nizak iznos sredstava koji je moguće refundirati, s obzirom da klaster čini najmanje tri, a često i više kompanija.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja

Više programa koje realizuje Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja takođe bi moglo biti od značaja za inicijative zasnovane na klasterima. Ministarstvo sprovodi programe kao što su **Agrobudžet**, koji obuhvata budžet od 14,03 miliona EUR, uz dodatnu podršku od strane Svjetske banke. Projekat *MIDAS* sprovodi Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, a finansiraju IRF i Svjetska banka. *MIDAS* ima za cilj da pripremi crnogorsku poljoprivredu i njene institucije za buduće članstvo u EU. To odražava šire težnje ka integrisanom planu lokalnog razvoja za Crnu Goru koji je pripremio UNDP. Ukupna vrijednost projekta je 17,1 milion EUR. Ministarstvo pruža pomoć i u sprovođenju evropske pravne tekovine u oblasti Zajedničke poljoprivredne politike, kroz IPARD. Sljedeći IPARD program počće 2016. godine, a u međuvremenu su Delegacija EU u Podgorici i Svjetska banka potpisale sporazum kojim se Crnoj Gori odobrava 3,2 miliona EUR za dalja ulaganja u poljoprivredu.

IRF

Investiciono-razvojni fond ima značajnu ulogu u ovoj oblasti na crnogorskom tržištu. Fond ima za cilj pružanje kreditne i garantne podrške MSP u Crnoj Gori, podršku infrastrukturnim i projektima koji se

tiču životne sredine, kao i podsticanje izvoza i zapošljavanja. Kroz nekoliko programa, IRF podržava MSP iz više sektora u kojima su već identifikovani potencijalni klasteri i, prema tome, predstavlja značajan izvor sredstava za te potencijalne klasterne. Tu spadaju: program podrške poljoprivredi i proizvodnji hrane, MIDAS, program podrške turizmu i ugostiteljstvu, program podrške primarnoj drvoprerađi, program podrške proizvodnji i program podrške uslužnim djelatnostima.

Iako je riječ o komercijalnim kreditima, po kamatama koje su povoljne u poređenju sa onim kod poslovnih banaka, programi IRF predstavljaju odličnu mogućnost za finansiranje aktivnosti klastera i budućih klastera. Neophodno je i ispunjavanje pravne forme koju zahtijeva IRF. Na osnovu analize pravnog okvira i uslova koje propisuje IRF, zaključuje se da se samo MSP mogu kvalifikovati za ovaj oblik finansiranja.

WB-EDIF

Fond za razvoj preduzeća i inovacija na Zapadnom Balkanu (WB-EDIF) pruža niz mogućnosti za finansiranje inicijativa klastera u Crnoj Gori. Kao što je ranije navedeno, WB-EDIF nudi više instrumenata, kao što su: Fond za inovativna preduzeća, koji obezbjeđuje rizični (*venture*) kapital za pomoć širenju inovativnih MSP, Fond za razvoj preduzeća, koji obezbjeđuje kapital i sredstva za podršku MSP koja imaju potencijal da ostvare visok stepen rasta, Kreditna linija za garantovanje kreditiranja, koja podstiče rast MSP kroz podršku koja uključuju garancije i kontragarancije finansijskim posrednicima, te Fond za tehničku pomoć, koji pruža podršku vladama u sprovođenju reformi sa ciljem razvoja MSP.

Podrška novim preduzećima

Kad je riječ o podršci novim preduzećima (*start-ups*), *SuperFounders* je mreža za ubrzavanje koja im obezbjeđuje iznose do 10 000 EUR. U kriterijume za dodjelu sredstava spada dovršavanje početne faze, koja obuhvata mentorstvo i obuku na temu razrade ideje i proizvoda.

Zavod za zapošljavanje realizuje *Inovirani program kontinuiranog podsticanja zapošljavanja i preduzetništva*, namijenjen kako poslodavcima tako i nezaposlenima. Kreditna podrška iznosi 5 000 EUR po zaposlenom, a moguće je dobiti za najviše troje zaposlenih tj. maksimalni iznos podrške je 15 000 EUR. Predviđen je grejs period od jedne godine, kamatna stopa od 3% (za žene i manje razvijene opštine), odnosno 4% za razvijenije opštine, i rok otplate od dvije godine (za preduzetnike i MSP) odnosno tri godine za nezaposlena lica. Jedan od ključnih uslova je postojanje biznis plana, bez obzira na vrstu djelatnosti.

Programi koji nijesu obuhvaćeni

Neki programi su analizirani, nakon čega je utvrđeno da ne predstavljaju moguće izvore sredstava za Crnu Goru. Tu spada posebno INTERREG, s obzirom da pravo korišćenja imaju samo države članice EU, tako da se crnogorske kompanije ne mogu prijaviti za korišćenje tog fonda prije pristupanja EU.

7.2 Zaključci u pogledu programa EU za finansiranje na nivou Evrope

Postoji značajan broj mogućnosti za finansiranje kroz programe finansiranja EU od kojih bi mogli imati koristi učesnici u inicijativama klastera u Crnoj Gori. Ti fondovi mogu predstavljati značajnu priliku za navedene inicijative, kao i druge komplementarne aktivnosti koje uključuju šire strukture za podršku inovacijama, razvoj preduzetništva, unapređenje veza između istraživanja i industrije, te inicijative i projekte u određenim sektorima. Treba pomenuti, međutim, da su kriterijumi za pristup ovim izvorima široko postavljeni. Zbog toga, mada neki programi finansiranja ili konkursi mogu biti korisni za inicijative klastera u Crnoj Gori, one ne bi bile jedini mogući korisnici, te bi bile u prilici da se takmiče sa MSP, subjektima koje se bave istraživačkim radom i drugim akterima iz privatnog sektora.

Horizont 2020

Ovo bi lako mogla biti najznačajnija mogućnost. Tokom perioda 2014-2020, Horizont 2020 će raspolagati sa oko 80 milijardi EUR, a fokusiraće se na široku lepezu oblasti od značaja za crnogorske klustere.

U kontekstu razvoja inicijativa klastera i značajnog porasta broja MSP u Crnoj Gori, Horizont 2020 sadrži više praktičnih dimenzija. Kao prvo, pozivi iz oblasti istraživanja u sklopu Horizonta 2020 omogućavaju alternativni izvor sredstava za unapređenje istraživanja u onim oblastima politika koje su od ključnog značaja za MSP. Kao drugo, pozivi u sklopu Horizonta 2020 mogu podstaći međusektorski angažman. Generalno, takvi pozivi će podstaći, a u nekim slučajevima i propisati kao obavezu, široku saradnju akademskog i neakademskog sektora i prevazilaženje jaza između javnog i privatnog sektora. Kao treće, ovaj program može istraživačkim organizacijama kao što su univerziteti pružiti mogućnosti za unapređenje istraživačkog rada.

U pogledu **uslova za kvalifikovanje**, Horizont 2020 nudi široku lepezu mogućnosti za pravne subjekte kako u EU tako i u zemljama koje su se pridružile programu. Tu spadaju subjekti iz javnog i privatnog sektora, poput MSP, neprofitnih organizacija, univerziteta i istraživačkih instituta. Uz to, za neke konkurse će se tražiti kombinovanje MSP i aktera na polju istraživanja, dok će u nekim slučajevima

biti neophodna transnacionalna saradnja više različitih država kako bi se formirala međunarodna komponenta koja ima za cilj razmjenu znanja i iskustava.

COSME

COSME pruža više mogućnosti finansiranja koje su konkretno usmjerene na MSP, a ukupni budžet iznosi 2,3 milijarde EUR za period 2014-2020.

COSME stavlja poseban akcenat na razvoj MSP, za razliku od Horizonta 2020, koji, kao što je već rečeno, obuhvata i MSP i niz drugih subjekata iz javnog i privatnog sektora. Aktuelni konkursi naglašavaju turizam, koji je od velikog interesa za MSP u Crnoj Gori, budući da je u pitanju sektor koji je u nizu strategija i izvještaja koji se pominju u ovoj studiji istaknut kao potencijalni pokretač ekonomije i sektor za osnivanje klastera. COSME bi trebalo i dalje pratiti, pošto će uslijediti novi pozivi do 2020. godine, od kojih će se većina vjerovatno koncentrisati na dodatne djelatnosti.

Što se tiče uslova, COSME pruža široku lepezu mogućnosti MSP. Vlada Crne Gore finalizovala je proces ratifikovanja ovog programa, tako da će u bliskoj budućnosti biti stvoreni svi uslovi za apliciranje.

Evropska investiciona banka

EIB već ima značajnu ulogu kad je riječ o ulaganju u Crnu Goru, budući da je domaćim ovlašćenim bankama ponudila 90 miliona EUR za MSP, kao i dodatnih 25 miliona EUR IRF za podršku razvoju MSP. Ovi krediti i garancije su djelotvorni instrumenti koje bi klasteri trebalo da analiziraju kako bi došli do sredstava EIB. Uz to, klasteri i MSP će imati koristi od programa kao što su Zelena inicijativa i Strukturirani finansijski fond, koji nude dodatne programe finansiranja koji se konkretno tiču rasta i širenja MSP. Program za podjelu rizika u istraživanju, razvoju i inovacijama obezbjeđuje sredstva za potrebe istraživanja, razvoja i inovacija.

EIB obezbjeđuje i kredite javnim upravama i lokalnim samoupravama, za projekte čija je procijenjena vrijednost preko 25 miliona EUR, a 50% obezbjeđuju korisnici. Obično se finansiraju projekti koji imaju ključni značaj za razvoj regionalnih ili sektorskih klastera, uključujući tu projekte energetske efikasnosti, obnove urbanih naselja ili druge projekte koji imaju za cilj poboljšanje lokalne ili nacionalne infrastrukture.

Evropski investicioni fond

EIF je u Crnu Goru uložio 20 miliona EUR u periodu od 2007. do 2013. godine. Taj iznos je iskorišćen da se preduzetnicima omogući pristup sredstvima i krediti do 25 000 EUR. Aktuelne strukture za finansiranje mogu omogućiti crnogorskim MSP dalje širenje, kao i sredstva za istraživanje, koje je proteklih godina nedovoljno finansirano u Crnoj Gori, kroz Instrument za podjelu rizika za inovativna istraživanja. EIF realizuje i niz kredita, garancija i ulaganja kapitala kroz *Progress Micro-Finance*, sa ciljem podsticanja rasta MSP.

Evropska banka za obnovu i razvoj

EBRD je odobrila 34 projekta u Crnoj Gori, u ukupnom iznosu od 323 miliona EUR. U periodu 2010-2012, definisanom startegijom, aktivnost EBRD u Crnoj Gori dovela je do potpisivanja 21 projekta ukupnog iznosa od 216 miliona EUR. Prosječni iznos po transakciji bio je 10,5 miliona EUR. Ovo predstavlja značajnu mogućnost za finansiranje crnogorskih klastera.

EBRD provodi Program za rast preduzeća (EGP), koji podstiče razmjenu stručnih iskustava između iskusnih rukovodilaca iz razvijenih zemalja i MSP. Ovaj program je posebno značajan, s obzirom na pomenuti nedostatak potrebnih vještina u MSP i novim preduzećima. Od 2002. godine, kroz ovaj program je u Crnu Goru uloženo 3 miliona EUR, od čega su imala koristi 72 MSP. EBRD realizuje i Program poslovnog savjetovanja (BAS) za MSP, u sklopu kojeg se obezbjeđuju domaći konsultanti koji pružaju savjete MSP u oblastima koje se tiču sistematskog razvoja tržišta, u cilju formiranja održive i komercijalno isplative infrastrukture. Projekat je funkcionisao u Crnoj Gori od 2003. godine, a do danas je kroz njega u crnogorska MSP uloženo 4,1 miliona EUR.

7.3 Preporuke u pogledu daljih koraka

Nakon analize mogućnosti za finansiranje na domaćem i EU planu, date su sljedeće preporuke kako bi se pomoglo subjektima koji se bave klasterima u Crnoj Gori da te mogućnosti maksimalno iskoriste, posebno kad je riječ o sredstvima EU.

Preporuke su svrstane u sljedeće grupe:

- i) preporuke za utvrđivanje mogućnosti za finansiranje koje treba iskoristiti, i
- ii) preporuke za razvijanje neophodnih institucionalnih i operativnih kapaciteta.

I. Preporuke za utvrđivanje mogućnosti za finansiranje koje treba iskoristiti

Preporuka broj 1 – Analizirati nalaze ove Studije i prateće matrice od strane učesnika inicijativa klastera. Kao prvo i najvažnije, preporučuje se da se analizira matrica priložena uz ovaj dokument i utvrde predloženi izvori sredstava i programi koji se mogu dovesti u vezu sa konkretnim klasterima, MSP, istraživačkim institutima i opštinama. To bi podrazumijevalo da se za svaki klaster analiziraju mogućnosti za finansiranje sa stanovišta tog konkretnog klastera. Uz to, Ministarstvo ekonomije bi matricu trebalo da koristi kao izvor različitih ciljeva na planu politika na kojima može da radi kroz programe za klasterne i pojedinačne konkurse. Preko učešća na konkursima koji se objavljuju u sklopu Horizonta 2020 i COSME, Ministarstvo ekonomije može da unaprijedi konkurentnost MSP.

Preporuka broj 2 – Klasterima obezbjediti pristup finansijskim mogućnostima i ukloniti sve barijere koje ograničavaju pristup. Raditi na obezbjeđenju potpunog pristupa finansijskim mogućnostima za crnogorske klasterne, uklanjanjem različitih barijera, okončanjem procesa ratifikacije COSME, koji je u vrijeme izrade ovog dokumenta bio u završnoj fazi.

- a. **Proces ratifikovanja COSME od strane Vlade Crne Gore je završen.**
- b. **Mogućnosti za dobijanje sredstava EIB. Analizirati sve programe finansiranja kako bi se osigurao maksimalan pristup crnogorskih organizacija,** recimo da se postara da za sve programe od značaja EIB postoji ovlašćeni finansijski posrednik u Crnoj Gori.
- c. **Članstvo u programu ELENA.** Inicijative klastera bi trebalo da prate dešavanja koja se tiču prelaska programa ELENA u Horizont 2020 i da podstiču opštine da koriste usluge ELENA ako se sporazum o delegiranju izmijeni tako da se omogući crnogorskim opštinama da se kvalifikuju za članstvo.
- d. **Članstvo u Paktu gradonačelnika.** Opštine bi trebalo podstaći da se pridruže Paktu gradonačelnika, koji pruža djelotvornu platformu da skupštine opština ostvare pristup sredstvima i razmijene znanja i iskustva.

Preporuka broj 3 – Podržati druge komplementarne inicijative u oblasti inovacija i preduzetništva. Važno je imati na umu da bi se mogle pripremiti brojne prijave za dobijanje sredstava koje se ne bi ticale (samo) razvijanja klastera, ali bi ipak mogle da donesu znatnu korist MSP i drugim organizacijama koje učestvuju u klasterima u Crnoj Gori. Stoga bi u sklopu svake aktivnosti na pripremi uspješnih prijava za korišćenje sredstava EU trebalo razmotriti dodatne inicijative za razvoj inovacija i preduzetništva.

II. Preporuke za razvijanje neophodnih institucionalnih i operativnih kapaciteta

Preporuka broj 4 – Obezbijediti neophodne sposobnosti za pripremu uspješnih prijava za dodjelu sredstava EU. I klasteri i relevantni subjekti bi trebalo da pažljivo razmotre kako crnogorske inicijative klastera mogu na najbolji način da ostvare pristup programima za finansiranje EU. Kad su u pitanju mnoge od tih mogućnosti, a posebno programi poput Horizonta 2020, to će zahtijevati da se osigura da te inicijative raspolažu sljedećim ključnim sposobnostima:

- a. sposobnost izrade **kvalitetnih projekata/predloga koji su prihvatljivi i relevantni za konkretne pozive za podnošenje predloga;**
- b. sposobnost **formiranja snažnih i kredibilnih međunarodnih (konzorcijuma) partnerstava** i procjene da li nosilac nekog predloga može da bude domaći akter ili bi bilo potrebno da to bude strani akter ;
- c. u vezi sa prethodnom stavkom, jake sposobnosti na planu marketinga i komunikacija koje omogućavaju:
  - i. uključivanje u međunarodne konzorcijume koji podnose svoje ponude,
  - ii. u slučaju kad se planira da domaći akter bude nosilac predloga, na osnovu odličnih prethodnih rezultata, ubijede jaki međunarodni partneri da se priključe konzorcijumu;
- d. kapacitet i prethodni rezultati u pripremi solidnih predloga koji mogu ostvariti uspjeh i biti odabrani za finansiranje od strane EU.

Preporuka broj 5 – Obezbijediti efikasne operativne strukture – postaviti efikasnije strukture u cilju uspješnog prijavljivanja za sredstva EU. Postoji više opcija koje bi omogućile crnogorskim akterima da obezbijede efikasne operativne strukture. U te opcije spadaju:

- a. Obezbeđivanje kapaciteta preko lokalnih organizacija/konsultanata koji imaju kredibilne prethodne rezultate. Mogući primjeri, kad je riječ o organizacijama, su Montenegro biznis alijansa, Unija poslodavaca, Institut za strateške studije i prognoze i Centar za evropsku edukaciju i studije. Takav odnos bi mogao da se zasniva na ugovoru o honoraru ili fiksnoj naknadi, eventualno uz dodatnu naknadu za odobrene prijave projekata, zavisno od toga šta obje strane žele od tog odnosa.
- b. Obezbeđivanje kapaciteta spolja, koji će ipak biti smješteni u lokalnim organizacijama, pri čemu bi se gradili kapaciteti među zaposlenima. Organizacije koje bi mogle da angažuju spoljne stručnjake koji bi radili uporedo sa njihovim zaposlenima u postojećim tijelima su, na primjer: Privredna komora, SSSCG, Zajednica opština Crne Gore, Montenegro biznis alijansa, Unija

poslodavaca, Institut za strateške studije i prognoze, Centar za evropsku edukaciju i studije itd. Uz to, vladina i opštinska tijela, kao što su Direkcija za razvoj MSP, kao dio Ministarstva ekonomije, i lokalni biznis centri, imaju potrebne kapacitete da pomognu klasterima da ostvare pristup sredstvima.

- c. Obezbeđivanje kapaciteta preko međunarodnih organizacija/konsultanata koji imaju kredibilne prethodne rezultate. Mogući primjeri su UNDP, UNIDO, ili organizacije iz privatnog sektora. Napominjemo da su primjeri dati radi orijentacije. Pružanje takvih usluga bi moglo da se organizuje i kao kombinacija honorara i naknade za odobrene projektne prijave.

Preporuka broj 6 – Uključivanje direktne podrške za MSP u IPA II program, kao i Operativni program Dunav 2014-2020. Trenutno je u pripremi Operativni program za IPA II, koji je otvoren za komentare i sugestije do novembra 2014. Imajući na umu postojeću predloženu strukturu navedenog Operativnog programa, postoji znatan potencijal za razvoj klastera i direktnu podršku za MSP.

Preporuka broj 7 – Unapređenje veza između istraživanja i industrije. MSP bi trebalo da imaju predstavnika u Savjetu za naučno-istraživačku djelatnost kako bi se pomoglo u prevazilaženju aktuelnog jaza između privatnog sektora i istraživanja i razvoja kojima se bave javne istraživačke jedinice.

ANEKSI

Aneks broj 1 – Kontakt podaci finansijskih posrednika za EIB u Crnoj Gori

Investiciono-razvojni
fond
Crne Gore A.D.
Bulevar Svetog Petra
Cetinjskog 126
81000 Podgorica
Crna Gora

Mira Trebješanin
Rukovodilac službe rizika
Tel. +382 (0)20 229 570
Email: mira.trebjesanin@irfcg.me

First Financial Bank
19 Decembra br. 5
81000 Podgorica
Crna Gora

Edin Šehović
Ovlašćeno lice za praćenje usklađenosti poslovanja
Tel. +382 20 481 426, 481 481
E-mail: edin.sehovic@ffbank.org

Hipotekarna banka a.d.
Ul. Josipa Broza Tita 67
81000 Podgorica
Crna Gora

Nikola Milović
Direktor mreže filijala
Tel. + 382 (0) 20 444 312
E-mail: nikola.milovic@hb.co.me

Nikola Špadijer
Direktor filijale Podgorica
Tel. + 382 (0) 20 665 882
E-mail: nikola.spadijer@hb.co.me

Komercijalna banka AD
Budva
Podkošljun bb
85310 Budva
Crna Gora

Poslovanje sa stanovništvom
Nikola Vasilić
Kreditni službenik
Tel. + 382(0)33 426 300
E-mail: nikola.vasilic@kombank.co.me

Poslovanje sa privredom
Draško Trninić
Direktor kreditne službe
Tel. + 382(0)33 426 320
Fax + 382(0)33 426 322
E-mail: drasko.trninic@kombank.co.me

Poslovanje sa MSP
Vanja Božović
Kreditni službenik
Tel. + 382(0)33 426 351
Fax + 382(0)33 426 372
E-mail: vanja.bozovic@kombank.co.me

NLB Montenegrobanka
a.d.
Podgorica
Bulevar Stanka
Dragojevića 46
81 000 Podgorica
Crna Gora

Samo Jovičević
Direktor sektora za
poslovanje sa privredom
Tel. +382 20 402 021
Fax +382 20 402 158
E-mail: samo.jovicevic@montenegro-banka.com

Miloš Miketić
Direktor odjeljenja za MSP
Tel. +382 20 402 170
Fax +382 20 402 046
E-mail: milos.miketic@montenegro-banka.com

Societe Generale Banka
Montenegro Ad
Bulevar Revolucije 17
81000 Podgorica
Crna Gora

Slobodan Vujović
Finansijski direktor
Tel. + 382 (0) 20 415 610
Fax +382 (0) 20 415 619
E-mail: slobodan.vujovic@socgen.com

Annex 2 - Matrica

WS.0 - Matrica izvora finansiranja klastera

Ova Matrica finansiranja sadrži 3 odjeljka (WS) - odjeljke WS.1, WS.2 i WS.3:

WS.1- Nacionalni izvori

WS.2- Horizont 2020

WS.3- WB-EDIF, COSME, EIB , EIF i EBRD

Tri odjeljka koja slijede sadrže pregled informacija o različitim programima finansiranja. Ispod su navedeni kriterijumi na osnovu kojih su programi i pozivi analizirani. Treba imati na umu da se ovi kriterijumi razlikuju zavisno od programa i institucija u pitanju.

Ime konkursa/programa

Ukupan budžet konkursa/programa

Sadržaj konkursa/programa

Vrsta konkursa

Maksimalan iznos pojedinačnog granta

Datum objave

Status

Rok prijave

Donator/konkurs

Ko ima pravo učešća

Vrste učesnika

Ključni kriterijumi učešća

Vremenski okvir - do kada će konkursi trajati

Vjerovatnoća produžetka na još jedan period

Ključne aktivnosti koje se mogu finansirati

Potencijalni korisnici - klasterske firme, opštine ili istraživački instituti

Gdje se dokumenti mogu naći

Br	Naziv šeme / programa	Ukupan budžet poziva (€)	Sažetak poziva	Vrsta šeme	Maksimalan iznos koji se isplaćuje korisniku granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator/ Administrator šeme	Uslovi kredita / garancije	Ko ispunjava uslove prihvatljivosti	Ključni kriterijumi prihvatljivosti	Vremenski okvir (od kad do kad šema važi)	Vjerovatnoća obnavljanja tokom narednog perioda / poziva	Ključne aktivnosti / oprema koja će se finansirati	Naziv odjeljka u dokumentu sa pozivom
WS.1 - Nacionalne šeme																
1	Podsticajni program za razvoj klastera u Crnoj Gori	N/A	Program podrške za MSP u klasterima u cilju rješavanja „uskih grla“ u poslovanju	Grant	10.000 eura		Zaključeno	u kontinuitetu po javnim pozivima (2012-2016)	Ministarstvo ekonomije	Maksimalan iznos granta: 70% od prihvatljivih troškova	Mikro, mala i srednja preduzeća	Preduzeća sa sjedištem u Crnoj Gori koja su stopostotno u privatnom vlasništvu, koja u posljednjoj finansijskoj godini nisu imala gubitke, redovno su plaćala poreze i doprinose i imaju sporazume o saradnji sa najmanje tri privredna društva u klasteru	N/A	N/A	Kupovina opreme, izuzev IT opreme i opreme za prevoz	Open Link
2	Agrobudžet	14.029.778	Subvencije za poljoprivredne proizvođače koje se isplaćuju iz budžeta Crne Gore	Grant	Zavisno od poziva	N/A	U toku	N/A	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	N/A	Poljoprivredni proizvođači	Poljoprivredna preduzeća sa sjedištem u Crnoj Gori	N/A	N/A	Zavisno od poziva	Open Link
3	IPARD	3.200.000	Neraspodijeljena sredstva iz IPARD-a za 2011 i 2012.	Grant	N/A	Očekivano: septembar 2014.	Zaključeno	N/A	Evropska komisija/Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Maksimalan iznos kredita: 50% od prihvatljivih troškova	MSP iz poljoprivrednog sektora	Poljoprivredna gazdinstva registrovana kao takva u skladu sa Zakonom o poljoprivredi, koja su ili stopostotno u privatnom vlasništvu ili je država suvlasnik u njima.	N/A	N/A	N/A	IPARD is not formulated however it will be operated by the Ministry of Agriculture
4	Instrumenti za pretprijetnu podršku (IPA II) 2014-2020.	11,7 billion	Pretprijetna sredstva EU su čvrsta investicija u budućnost kako zemalja u procesu proširenja, tako i same EU. Pomažu zemljama korisnicima da sprovedu političke i ekonomske reforme, tako ih pripremajući za prava i obaveze koje proističu iz članstva u EU.	Grant	N/A	Očekivano 2015. godine	Zaključeno	N/A	Evropska unija	N/A	Organizacije civilnog društva, javne neprofitne agencije, nacionalna, regionalna i međunarodna parlamentarna tijela, međunarodne i regionalne međuvladine organizacije, fizička lica (u izuzetnim slučajevima)	Zavisno do pojedinačnih poziva	Zavisno od pojedinačnih poziva	N/A	Aktivnosti koje povećavaju konkurentnost i održivost proizvođača, bolja priprema za sprovođenje standarda Zajedničke poljoprivredne politike (CAP) i standarda EU (prehrambenih, sanitarnih, fitosanitarnih)	Open Link

Br	Naziv šeme / programa	Ukupan budžet poziva (€)	Sažetak poziva	Vrsta šeme	Maksimalan iznos koji se isplaćuje korisniku granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator/ Administrator šeme	Uslovi kredita / garancije	Ko ispunjava uslove prihvatljivosti	Ključni kriterijumi prihvatljivosti	Vremenski okvir (od kad do kad šema važi)	Vjerovatnoća obnavljanja tokom narednog perioda / poziva	Ključne aktivnosti / oprema koja će se finansirati	Naziv odjeljka u dokumentu sa pozivom
WS.1 - Nacionalne šeme																
5	IPA Prekogranični program Srbija-Crna Gora	N/A	Ojačati prekogranične veze sa ciljem promovisanja održivog ekonomskog i društvenog razvoja u pograničnom području između Srbije i Crne Gore	Grant	N/A	TBA	Zaključeno	N/A	Evropska unija	N/A	Neprofitne organizacije iz pograničnog područja	Podobna područja u Crnoj Gori su teritorije u sljedećim opštinama: Pljevlja, Bijelo Polje, Berane, Rožaje, Plav, Andrijevica, Kolašin, Mojkovac, Žabljak, Plužine, Šavnik, Nikšić kao i okolno područje koje obuhvata opštine Podgorica, Danilovgrad i Cetinje.	Aktivnost ne može trajati kraće od 12 mjeseci niti duže od 24 mjeseca.	N/A	Poslovne mreže; razvoj usluga podrške MSP i zajednički pristup istim; zajednički marketing i promocija na domaćem tržištu i tržištima EU; pospješivanje inovativnosti putem saradnje MSP sa obrazovnim ustanovama i ustanovama za istraživanje i razvoj; razmjena stručnog znanja; odabrane investicije u poslovnu infrastrukturu, uključujući uspostavljanje prekograničnih klastera.	Open Link
6	Program podrške turizmu i ugostiteljstvu	N/A	Razvoj i rast postojećih mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika u turističkom sektoru	Kredit	1000000	N/A	U toku	N/A	Investiciono razvojni fond	Maksimalan iznos kredita: 50% od prihvatljivih troškova; Kamatna stopa 6% na godišnjem nivou sa proporcionalnim sistemom obračunavanja kamate; Rok je do 10 godina (uključujući grejs period); Grejs period do dvije godine;	Mikro, mala i srednja preduzeća iz turističkog sektora	Zajmoprimci mogu biti privredna društva i preduzetnici sa svim oblicima organizovanja koje priznaje Zakon o privrednim društvima i koja nemaju neizmireni poreski dug.	N/A	N/A	Kreditu su namijenjeni za ulaganje u osnovna sredstva - materijalnu imovinu (zemljište, objekti, postrojenja i oprema, inventar ...), nematerijalnu imovinu (razvoj proizvoda ili usluga, patenti, licence, koncesije, franšize...) i obrtni kapital.	Open Link
7	Program podrške poljoprivredi i proizvodnji hrane	N/A	Razvoj i rast postojećih mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika u poljoprivrednom sektoru	Kredit	1000000	N/A	U toku	N/A	Investiciono razvojni fond	Maksimalan iznos kredita: 50% od prihvatljivih troškova; Kamatna stopa 6% na godišnjem nivou sa proporcionalnim sistemom obračunavanja kamate; Rok je do 10 godina (uključujući grejs period); Grejs period do dvije godine;	Mikro, mala i srednja preduzeća iz poljoprivrednog sektora	Zajmoprimci mogu biti privredna društva i preduzetnici sa svim oblicima organizovanja koje priznaje Zakon o privrednim društvima i koja nemaju neizmireni poreski dug.	N/A	N/A	Kreditu su namijenjeni za ulaganje u osnovna sredstva - materijalnu imovinu (zemljište, objekti, oprema i uređaji, osnovno stado, podizanje dugogodišnjih zasada, inventar...), nematerijalnu imovinu (razvoj proizvoda ili usluga, patenti, licence, franšize, autorska prava...) i obrtna sredstva.	Open Link

Br	Naziv šeme / programa	Ukupan budžet poziva (€)	Sažetak poziva	Vrsta šeme	Maksimalan iznos koji se isplaćuje korisniku granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator/ Administrator šeme	Uslovi kredita / garancije	Ko ispunjava uslove prihvatljivosti	Ključni kriterijumi prihvatljivosti	Vremenski okvir (od kad do kad šema važi)	Vjerovatnoća obnavljanja tokom narednog perioda / poziva	Ključne aktivnosti / oprema koja će se finansirati	Naziv odjeljka u dokumentu sa pozivom
WS.1 - Nacionalne šeme																
8	MIDAS	N/A	U podršci poljoprivrednicima koji učestvuju u šemi grantova u okviru programa MIDAS Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja utvrđeni su podsticajni uslovi finansiranja.	Kredit	70000	N/A	U toku	N/A	Investiciono razvojni fond	Kamatna stopa od 4.5% na godišnjem nivou sa proporcionalnim sistemom obračunavanja kamate (ako je obezbjeđenje dato u vidu bankarske garancije, kamatna stopa će iznositi 3% na godišnjem nivou). Rok do 10 godina (uključujući grejs period); Grejs period do dvije godine;	Mikro, mala i srednja preduzeća iz sektora drvoprerade	Zajmoprimci mogu biti privredna društva i preduzetnici sa svim oblicima organizovanja koje priznaje Zakon o privrednim društvima i koja nemaju neizmireni poreski dug.	N/A	N/A	Kreditni su namijenjeni za ulaganje u osnovna sredstva - materijalnu imovinu (zemljište, objekti, oprema i uređaji, osnovno stado, podizanje dugogodišnjih zasada, inventar...), nematerijalnu imovinu (razvoj proizvoda ili usluga, patenti, licence, franšize, autorska prava...) i obrtna sredstva.	Open Link
9	Program podrške sektoru primarne drvoprerade	N/A	Razvoj i rast postojećih mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika u sektoru drvoprerade	Kredit	1000000	N/A	U toku	N/A	Investiciono razvojni fond	Maksimalan iznos kredita: 50% od prihvatljivih troškova; Kamatna stopa 6% na godišnjem nivou sa proporcionalnim sistemom obračunavanja kamate; Rok je 8 godina (uključujući grejs period); Grejs period do dvije godine;	Mikro, mala i srednja preduzeća iz poljoprivrednog sektora	Zajmoprimci mogu biti privredna društva i preduzetnici sa svim oblicima organizovanja koje priznaje Zakon o privrednim društvima i koja nemaju neizmireni poreski dug.	N/A	N/A	Kreditni su namijenjeni za ulaganje u osnovna sredstva - materijalnu imovinu (zemljište, objekti, oprema i uređaji, inventar...), nematerijalnu imovinu (razvoj proizvoda ili usluga, patenti, licence, koncesije, franšize ...) i obrtna sredstva.	Open Link

Br	Naziv šeme / programa	Ukupan budžet poziva (€)	Sažetak poziva	Vrsta šeme	Maksimalan iznos koji se isplaćuje korisniku granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator/ Administrator šeme	Uslovi kredita / garancije	Ko ispunjava uslove prihvatljivosti	Ključni kriterijumi prihvatljivosti	Vremenski okvir (od kad do kad šema važi)	Vjerovatnoća obnavljanja tokom narednog perioda / poziva	Ključne aktivnosti / oprema koja će se finansirati	Naziv odjeljka u dokumentu sa pozivom
WS.1 - Nacionalne šeme																
10	Program podrške proizvodnji	N/A	Podsticaji za ulaganje u modernizaciju, izgradnju novih proizvodnih kapaciteta, podsticaji za proizvodnju sa većim stepenom obrade i iskorišćavanje lokalnih resursa, uvođenje novih tehnologija i proizvoda	Kredit	1000000	N/A	U toku	N/A	Investiciono razvojni fond	Maksimalan iznos kredita: 50% od prihvatljivih troškova; Kamatna stopa 6% na godišnjem nivou sa proporcionalnim sistemom obračunavanja kamate; Rok je 10 godina (uključujući grejs period); Grejs period do dvije godine;	Mikro, mala i srednja preduzeća iz uslužnog sektora	Zajmoprimci mogu biti privredna društva i preduzetnici sa svim oblicima organizovanja koje priznaje Zakon o privrednim društvima i koja nemaju neizmireni poreski dug.	N/A	N/A	Krediti su namijenjeni za ulaganje u osnovna sredstva - materijalnu imovinu (zemljište, objekti, oprema i uređaji, inventar...), nematerijalnu imovinu (razvoj proizvoda ili usluga, patenti, licence, koncesije, franšize, autorska prava...) i obrtna sredstva.	Open Link
11	Program podrške uslužnom sektoru	N/A	Podrška razvoju i rastu mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika angažovanih u uslužnom sektoru	Kredit	500000	N/A	U toku	N/A	Investiciono razvojni fond	Maksimalan iznos kredita: 50% od prihvatljivih troškova; Kamatna stopa 6,5% na godišnjem nivou sa proporcionalnim sistemom obračunavanja kamate; Rok je 8 godina (uključujući grejs period); Grejs period do dvije godine;	Mikro, mala i srednja preduzeća koja imaju proizvodnu djelatnost	Zajmoprimci mogu biti privredna društva i preduzetnici sa svim oblicima organizovanja koje priznaje Zakon o privrednim društvima, i koja nemaju neizmireni poreski dug.	N/A	N/A	Krediti su namijenjeni za ulaganje u osnovna sredstva - materijalnu imovinu (zemljište, objekti, oprema i uređaji, inventar...itd.), nematerijalnu imovinu (razvoj proizvoda i usluga, patenti, licence, franšize, autorska prava ...) i obrtni kapital.	Open Link
12	Superfounders	N/A	Međunarodna platforma podrške u obliku potpunog pružanja usluga u ubrzanju osnivanja novih preduzeća na lokalnom nivou i programima za razvoj zajednice.	Kapital	10000	N/A	U toku	N/A	Privatni investitori	Sredstva daju investitori u zamjenu za vlasništvo u iznosu do 10% .	Tek osnovana MSP	MSP treba uspješno da prođu fazu podučavanja i mentorstva.	N/A	N/A	Orijentisan je ka tehnologiji, ali i ka poljoprivrednim prehrambenim proizvodima i može biti održivo rješenje za nova preduzeća i potencijalne klasterne.	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada do kada Shema teče)	Vjero-va-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno financirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-ra sa dok. Poziva	WebLin k
----	------------------------	----------------------	----------------	-------------	--------------------------	---------------------	--------	-----	--------------------------------	---------------------	-------------------------	---------------------------------------	--------------------	---	--	--	---	-------------------------------	----------

WS.2 - Horizon 2020

Stub H2020:	Nauka izvrsnosti																		
1	Grant Evropskog istraživačkog savjeta (ERC) za Dokaz koncepta (Proof of Concept)	€ 15,000,000	Maksimiziranje vrijednosti istraživanja izvrsnosti, financiranjem daljeg posla - samo glavnim istraživačima čiji prijedlozi značajno naslanjaju na svoja istraživanja financirana od strane ERC-a.	Grant	€ 150,000	12/11/2013	Otvoren	10/1/2014	Horizon 2020 - ERC	Postojeći korisnici financiranja od strane ERC-a.	Javno/privatni univerzitet, istraživačka institucija.	Prijedlog se mora naslanjati na postojeća istraživanja financirana od strane ERC-a. Mora pokazati komercijalnu ili društvenu primjenu.	OJ.C.361/9 od 11. 12. 2013.	18 mjeseci	Nije primjenjivo	Naknada do 100% ukupnih kvalifikovanih i odobrenih direktnih troškova i paušalno financiranje indirektnih troškova do maksimalno 25% ukupnih kvalifikovanih direktnih troškova.	Prijedlozi treba da budu nadgradnja postojećih istraživanja i da imaju komercijalnu ili društvenu primjenu.	01_Eur Research Council	Open Link
2	Napredni ERC grant	€ 450,000,000	Namijenjen podršci glavnih istraživača u fazama njihovih karijera kada su već afirmisani kao vodeći istraživači sa priznatim istraživačkim iskustvom.	Grant	€ 2,500,000	6/17/2013	Otvoren	10/21/2014	Horizon 2020 - ERC	Istraživački timovi mogu biti trans-nacionalni.	Javno/privatni univerzitet, istraživačka institucija.	Afirmisani vodeći istraživači sa priznatom naučnom izvrsnošću, 10-godišnje iskustvo. Fokus na nauci, stipendiji i inženjeringu. Interdisciplinarni prijedlozi.	OJ.C.361/9 od 11. 12. 2013.	5 godina	Može biti traženo dodatnih 1,000,000 EUR	Naknada do 100% ukupnih kvalifikovanih i odobrenih direktnih troškova i paušalno financiranje indirektnih troškova do maksimalno 25% ukupnih kvalifikovanih direktnih troškova.	Kandidati moraju imati 10 godina istraživačkog iskustva. Poziv favorizuje istraživanja vezana za inženjering i nauku.	01_Eur Research Council	Open Link
3	Nove ideje za radikalno nove tehnologije - Koordinacija i akcije podrške 2015	€ 3,000,000	Podrška kolaborativnom istraživanju na budućim i novim tehnologijama koje će obnoviti osnovu za buduću evropsku konkurentnost i rast.	Grant	€300,000 - €500,000	12/11/2013	Otvoren	29/09/15	Horizon 2020 - FET	Minimalno 1 pravno lice osnovano u državi članici ili zemlji pristupnici.	Javno/privatni univerzitet, istraživačka institucija.	Jasni koncepti i kapacitet za korišćenje i širenje rezultata projekta i upravljanje istraživačkim podacima.	OJ.C.361 od 11. 12. 2013.	Nije objavljeno	Nije primjenjivo	100% naknade za standardizaciju, širenje, podizanje svijesti, umrežavanje, dijalozi na nivou javne politike i vježbe uzajamnog učenja za novu infrastrukturu.	Prijedlozi treba da angažuju naučnike, građane, inovatore, donosiocje javnih politika, mlade istraživače i mala i srednja preduzeća sa visokom tehnologijom.	02_Future_E merging_Tech	Open Link
4	Nove ideje za radikalno nove tehnologije - Koordinacija i akcije podrške 2014	€ 3,000,000	Podrška kolaborativnom istraživanju na budućim i novim tehnologijama koje će obnoviti osnovu za buduću evropsku konkurentnost i rast.	Grant	€300,000 - €500,000	12/11/2013	Otvoren	30/09/14	Horizon 2020 - FET	Minimalno 1 pravno lice osnovano u državi članici ili zemlji pristupnici.	Javno/privatni univerzitet, istraživačka institucija.	Jasnoća ciljeva, podrška istraživanjima sa velikim uticajem za nove oblasti, potencijalni transformacijski uticaj na zajednice, širenje rezultata i angažovanje zainteresovanih strana, kvalitetni plan rada, odgovarajuća dodjela resursa.	OJ.C.361 od 11. 12. 2013.	Nije objavljeno	Nije primjenjivo	100% naknade za standardizaciju, širenje, podizanje svijesti, umrežavanje, dijalozi na nivou javne politike i vježbe uzajamnog učenja za novu infrastrukturu.	Ovaj poziv omogućava razmjene budućih i novih tehnologija uz angažovanje interdisciplinarnih zajednica sa posebnom referencom na mlade istraživače i mala i srednja preduzeća. Pored toga, obezbjeđuje sredstva za konferencije kako bi se pokrenuo dijalog na nivou javne politike između nauke, politike i društvenih aktera.	02_Future_E merging_Tech	Open Link
5	Nove ideje za radikalno nove tehnologije - Istraživački projekti	€ 154,000,000	Podržava istraživačke projekte u ranoj fazi u vezi sa vizionarskom naukom visokog rizika i tehnološkom saradnjom u cilju uspješnog istraživanja novih osnova za radikalno nove buduće tehnologije.	Grant	Nije objavljeno	12/11/2013	Otvoren	29/09/15	Horizon 2020 - FET	Minimalno 1 pravno lice osnovano u državi članici ili zemlji pristupnici.	Javno/privatni univerzitet, istraživačka institucija.	Poziv traži jedan od slijedećih kriterijuma: dugoročna vizija, najnovija nauka i tehnologija, temeljna, novina, visoki rizik, interdisciplinarna.	OJ.C.361 od 11. 12. 2013.	Nije objavljeno	Nije primjenjivo	100% naknade za standardizaciju, širenje, podizanje svijesti, umrežavanje, dijalozi na nivou javne politike i vježbe uzajamnog učenja za novu infrastrukturu.	Prijedlozi treba da pokreću istraživanja i inovacije za potencijalne aktere kao što su žene, mladi i mala i srednja preduzeća visoke tehnologije.	02_Future_E merging_Tech	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-va-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno financirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-ra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
6(A)	Proaktivan - Ka računarstvu izuzetno visokih performansi (Exascale) - Ekosistem računarstva visokih performansi	€ 97.400.000	Razvoj održivog evropskog ekosistema računarstva visokih performansi	Grant	Nije objavljeno	12/11/2013	Otvoren	11/25/2014	Horizon 2020 - FET	Minimalno 1 pravno lice osnovano u državi članici ili zemlji pristupnici.	Javno/privatni univerzitet, istraživačka institucija.	Izvrstnost - jasnoća/koncept kredibiliteta, uticaj - potencijal prijedloga da iskoristi i širi rezultate, doprinosi evropskom/međunarodnom istraživanju. Kvalitet - koherentne strukture upravljanja odnosima u konzorcijumu.	<u>QJ.C.361 od 11. 12. 2013.</u>	Nije objavljeno	Nije primjenjivo	100% naknade za standardizaciju, širenje, podizanje svijesti, umrežavanje, dijaloz na nivou javne politike i vježbe uzajamnog učenja za novu infrastrukturu. Takođe može konkurisati za troškove obuke, dodatne direktne troškove (putovanja/hranarina) obuke	Prijedlozi treba da podrže zajedničko strukturiranje zajednice i ne-istraživačke aktivnosti, kao što je razvoj agende za strateška istraživanja. Promocija preduzetništva i prihvatanje računarstva visokih performansi	02_Future_Emerging_Tech	Open Link
6(B)	Proaktivan - Ka računarstvu izuzetno visokih performansi (Exascale) - ključne tehnologije računarstva visokih performansi, okruženje za programiranje i algoritmi za ekstremni paralelizam i ekstremne aplikacije podataka.	€ 97.400.000	Dostići do 2020. godine, puni dijapazon tehnoloških sposobnosti koje su potrebne za isporuku širokog spektra računarskih sistema izuzetno visokih performansi. Projektovanje tih sistema treba da odgovori ključnim zahtjevima kao što su energetska efikasnost i isporuka novih modela.	Grant	Nije objavljeno	12/11/2013	Otvoren	11/25/2014	Horizon 2020 - FET	Minimalno 1 pravno lice osnovano u državi članici ili zemlji pristupnici.	Javno/privatni univerzitet, istraživačka institucija.	Izvrstnost - jasnoća/koncept kredibiliteta, uticaj - potencijal prijedloga da iskoristi i širi rezultate, doprinosi evropskom/međunarodnom istraživanju. Kvalitet - koherentne strukture upravljanja odnosima u konzorcijumu.	<u>QJ.C.361 od 11. 12. 2013.</u>	Nije objavljeno	Nije primjenjivo	100% naknade za standardizaciju, širenje, podizanje svijesti, umrežavanje, dijaloz na nivou javne politike i vježbe uzajamnog učenja za novu infrastrukturu. Takođe može konkurisati za troškove obuke, dodatne direktne troškove (putovanja/hranarina) obuke	Poziv olakšava razvoj uslova za podsticanje novih tehnoloških razvoja. Oni zahtijevaju bolje energetske upravljanje. Takođe uključuje razvoj matematičkih/algoritamskih vještina za rad ka stvaranju okruženja koje će olakšati razvoj računarstva visokih performansi.	02_Future_Emerging_Tech	Open Link
7(A)	Kofinansiranje regionalnih, nacionalnih i međunarodnih programa - Marie Skłodowska-Curie finansiranje doktorskih programa unding of Doctoral Programmes	€ 80.000.000	COFUND shema ima za cilj stimulisanje regionalnih, nacionalnih ili međunarodnih programa za podsticanje izvrsnosti u obuci istraživača, mobilnosti i razvoju karijera.	Grant	€ 10.000.000	4/10/2014	Otvoren	10/2/2014	Horizon 2020 - Marie Skłodowska-Curie Actions	Istraživači koji nisu stalno zaposleni u instituciji domaćina. Trenutno upisani na doktorskim programima.	Javno/privatni univerzitet, istraživačka institucija. NVO ili Evropska interesna organizacija ili društveno-ekonomski akteri.	Sveobuhvatan profil glavnog istraživača, nacrt potrebnih administrativnih resursa za sprovođenje prijedloga i opis partnerskih organizacija koje pružaju pomoć istraživačima.	<u>QJ.C.361 od 11. 12. 2013.</u>	36-60 mjeseci	Mogućnost za dalji pristup CO-FUND-u ako se budući rad odnosi na, i prelazi finansirani prijedlog.	Finansiranje H2020 treba da se koristi za troškove istraživanja, putovanja, dodatak za mobilnost i druge indirektno troškove.	Program podstiče trans-nacionalnu mobilnost istraživača, podstiče interakciju sa ne-akademskektorom u cilju stvaranja prenosivih vještina	03_Marie_Curie_Action	Open Link
7(B)	Kofinansiranje regionalnih, nacionalnih i međunarodnih programa - Marie Skłodowska-program stipendija	€ 80.000.000	COFUND shema ima za cilj stimulisanje regionalnih, nacionalnih ili međunarodnih programa za podsticanje izvrsnosti u obuci istraživača, mobilnosti i razvoju karijera.	Grant	Nije objavljeno	4/10/2014	Otvoren	10/2/2014	Horizon 2020 - Marie Skłodowska-Curie Actions	Stipendije za specijalizaciju/postdiplomske studije.	Stipendije za specijalizaciju/postdiplomske studije. Podsticanje preko-sektorske mobilnosti	Apliciranje za stipendije za specijalizaciju i postdiplomske studije treba bude sprovedeno na osnovu pravičnih, čistih i otvorenih konkursa. Pokriva sve istraživačke discipline.	<u>QJ.C.361 od 11. 12. 2013.</u>	36-60 mjeseci	Mogućnost za dalji pristup CO-FUND-u ako se budući rad odnosi na, i prelazi finansirani prijedlog.	Finansiranje H2020 treba da se koristi za troškove istraživanja, putovanja, dodatak za mobilnost i druge indirektno troškove.	Program podstiče trans-nacionalnu mobilnost istraživača, podstiče interakciju sa ne-akademskektorom u cilju stvaranja prenosivih vještina. Podstiče preko-sektorsku mobilnost.	03_Marie_Curie_Action	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjerova-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno finansirati	Potencijalna upotreba od strane klaster-skih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-ra sa dok. Poziva	WebLin-k
WS.2 - Horizon 2020																			
8	Kofinansiranje regionalnih, nacionalnih i međunarodnih programa - Marie Skłodowska-Pojedinačne stipendije	€240.500.000	Unaprjeđenje kreativnog i inovativnog potencijala iskusnih istraživača koji žele da diversifikuju njihove pojedinačne kompetencije u smislu sticanja vještine na multi- ili interdisciplinarnom nivou, putem napredne obuke, međunarodne i među-sektorske mobilnosti.	Grant	Nije objavljeno	3/12/2014	Otvoren	9/11/2014	Horizon 2020 - Marie Skłodowska-Curie Actions	Domaći istraživački institut, koji može biti zastupan od strane nadzornika/istraživača	Univerziteti, istraživački instituti.	Istraživački prijedlozi treba da se fokusiraju na Evropu ili na globalni nivo. Poziv favorizuje multi-disciplinarni pristup	OJ C361 od 11. 12. 2013.	Minimalno 3 mjeseca, nema navedenog maksimuma.	Nije primjenjivo	Finansiranje će pokriti troškove života, troškove mobilnosti, porodični dodatak, troškove istraživanja/obuke/umrežavanja te troškove upravljanja i indirektno troškove.	Poziv prihvata prijedloge od niza disciplina. Pored toga snažno se podstiče trans-mobilnost učesnika. To bi pomoglo internacionalizaciji istraživačkih instituta.	03_Marie_Curie_Action	Open Link
9	E-Infrastruktura - 2015	€82.000.000	Razviti centre izvrsnosti i okruženja za virtualna istraživanja kroz kapacitet podrške.	Grant	€2.000.000 - €8.000.000. Međutim Komisija će razmatrati prijedlog koji zahtjeva prekomjerno finansiranje.	12/11/2013	Otvoren	1/14/2015	Horizon 2020 - Istraživačke infrastrukture.	Barem tri nezavisna pravna lica. Svako iz različite države članice EU ili zemlje pristupnice. To može biti mješavina javnih ili privatnih tijela.	Interdisciplinarni istraživački zajednice. Poziv takođe traži uspostavljanje/rad javno-privatnih partnerstava	Prijedlozi treba da podrže izgradnju kapaciteta u interdisciplinarnim istraživačkim zajednicama kako bi se osnažili istraživači i podstakla kultura izvrsnosti, kako naučna tako i industrijska. Centri mogu biti 'tematski', baveći se konkretnim aplikacijskim domenima kao što su medicina, životna nauka ili energetika; 'transverzalni' o računskoj nauci ili pokretani izazovom', bavljenje društvenim ili industrijskim izazovima kao što je starenje, klimatske promjene, čisti transport ili njihova kombinacija.	OJ C361 od 11. 12. 2013.	Nije objavljeno	Nije primjenjivo	100% finansiranja; Aktivnost se primarno sastoji od radnji koje imaju za cilj sticanje novih znanja i istraživanje ostvarivosti nove ili unaprjeđene tehnologije, proizvoda/procesa/usluge/riješanja. Za tu svrhu one mogu uključiti bazično i primjenjeno istraživanje/ tehnologiju/ razvoj/ integraciju/testiranje i vrednovanje na prototipu malog obima u nekoj laboratoriji. Projekti mogu sadržati ograničene pilot aktivnosti koje imaju za cilj da pokažu tehničku izvodljivost u skoro operativnom okruženju.	Ovaj Poziv se fokusira na IKT infrastrukture koje su potrebne za suočavanje sa društvenim izazovima i stavlja naglasak na potrebu za unaprjeđenje konkurentnosti privrednih društava i malih i srednjih preduzeća kroz pristup Centrima izvrsnosti i virtualnom istraživačkom okruženju. Budući da Poziv traži barem tri pravna lica i pozdravlja javno-privatna partnerstva čini se da bi to bila idealna platforma za stvaranje klastera u bilo kojoj sferi javne politike.	04_Research_Infrastructure	Open Link
10(A)	E-Infrastruktura - 2014: Mreža za istraživanje i obrazovanje - Géant	€82.000.000	Razvoj i podrška Géant-u kako bi se održao rast računarstva i kolaborativno istraživanje koje se intenzivno bazira na podacima i obrazovanje kroz inovativne usluge, operativnu izvrsnost i globalnog dometa.	Grant	Odobreni prijedlog, pored pristupa finansiranju iz Horizon 2020 takođe će potpisati Ugovor o okvirnom partnerstvu koji će rezultirati prosječnim znosom od €25m godišnje.	12/11/2013	Otvoren	02/09/14	Horizon 2020 - Istraživačke infrastrukture.	Samo neka nacionalna mreža za istraživanje i obrazovanje može konkurisati za ovaj poziv.	Zbog specifičnog zadatka na pan-evropskom nivou biće dodijeljen samo jedan grant. Poziv favorizuje konzorcijume.	Zbog specifičnog zadatka na pan-evropskom nivou biće dodijeljen samo jedan grant. Poziv favorizuje konzorcijume.	OJ C361 od 11. 12. 2013.	Finansiranje će trajati tokom trajanja Horizon 2020 - 2014-2020	Nije primjenjivo	Uspješna mreža za nacionalno istraživanje i obrazovanje će dobiti sredstva. Međutim, organizacije treće strane, koje su uključene u konzorcijumu, mogu konkurisati za troškove do iznosa od €60,000	Omogorska mreža za istraživanje i obrazovanje je već povezana sa Géant-om. To će Crnoj Gori pružiti šansu da saraduje sa evropskim sagovornicima u sferi stvaranja znanja, inovacija i učenja. Korišćenje konzorcijuma će dodatno dovesti do međunarodne i među-sektorske saradnje.	04_Research_Infrastructure	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-va-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno financirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde- ra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
10(B)	E-Infrastruktura - 2014: Mreža centara kompetencije računarstva visokih performansi za mala i srednje preduzeća.	€ 82,000,000	Podsticanje korišćenja računarstva visokih performansi od strane malih i srednjih preduzeća. Promocijom centara kompetencije stvorite se pristup računarskoj ekspertizi bilo gdje u Evropi i omogućiti rješavanje najbolje prakse u oblasti korišćenja računarstva visokih performansi u industriji posebno od strane malih i srednjih preduzeća.	Grant	Nije objavljeno	12/11/2013	Otvoren	9/2/2014	Horizon 2020 - Istraživačke infrastrukture.	Minimalno 1 pravno lice osnovano u nekoj državi članici ili državi pristupnici	Javno ili privatno tijelo: Univerzitet, istraživačka institucija, NVO ili Evropska interesna organizacija ili društveno-ekonomski akteri	Prijedlog treba da se fokusiraju na stvaranje pula tehničke ekspertize i unaprijeđenje umrežavanja postojećih centara kompetencije. Podizanje svijesti u vezi sa benefitima od centara među malim i srednjim preduzećima koji koriste računarstvo visokih performansi. Identifikovanje potreba i zahtjeva malih i srednjih preduzeća i povezivanje tih potreba sa dostupnim resursima. Moguće radionice za obuku zajednica malih i srednjih preduzeća.	OJ C361 od 11. 12. 2013.	Nije objavljeno	Nije primjenjivo	100% finansiranja za: akcije koje se primarno sastoje od pratećih mjera kao što je standardizacija, širenje, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija ili usluge podrške, dijaloz na nivou javne politike i vježbe i studije uzajamnog učenja, uključujući projektnu studije za novu infrastrukturu i mogu također uključiti komplementarne aktivnosti strateškog planiranja, umrežavanje i koordinaciju između programa u različitim zemljama.	Ovaj poziv pruža mogućnost internacionalizacije cmorgorske zajednice malih i srednjih preduzeća, kroz interakciju sa evropskom ekspertizom. Pored toga na nacionalnom nivou to će pomoći podizanju svijesti o benefitima od računarstva visokih performansi unutar zajednica malih i srednjih preduzeća.	04_Research_Infrastructure	Open Link
11	Podrška inovacijama, ljudskim resursima, javnoj politici i međunarodnoj saradnji - Pilot aktivnost vezana za inovativne nabavke na polju naučne instrumentacije.	€ 20,000,000	Inovativne mjere podrške	Grant	Nije objavljeno, međutim Komisija navodi da finansiranje može biti obezbijeđeno samo za jedan prijedlog.	12/11/2013	Otvoren	1/14/2015	Horizon 2020 - Istraživačke infrastrukture.	Minimalno 1 pravno lice osnovano u nekoj državi članici ili državi pristupnici - Koordinacija i akcija podrške ili barem tri nezavisna pravna lica. Svako iz različite države članice EU ili države pristupnice. To može biti mješavina javnih ili privatnih tijela i barem dva nezavisna tijela koja su javni dobavljači iz 2 različite države članice EU ili države pristupnice - Pred-komercijalna nabavka i inovativna rješenja za javne nabavke.	Ako prijedlogi sadrže Pred-komercijalnu nabavku i inovativna rješenja za javne nabavke, Komisija će zahtijevati 2 nezavisna pravna lica koji su javni dobavljači iz 2 različite države članice EU ili države pristupnice.	Uspješan prijedlog treba da stimuliše projekte istraživačke infrastrukture kako bi došlo do aktivnog učešća u procesu inovacija i do potpunog iskorištavanja njihovog inovativnog potencijala. Podrška pružena industriji (uključujući mala i srednja preduzeća) za izgradnju i unaprijeđenje istraživačke infrastrukture što treba da dovede do unaprijeđene konkurentnosti uključenih aktera.	OJ C361, str. 9 od 11. 12. 2013.	Nije objavljeno	Nije primjenjivo	Finansiranje zavisi od vrste prijedloga; akcija koordinacije i podrške - 100% troškova treba biti pokriveno, Pred-komercijalna nabavka - maksimalno 70% treba biti pokriveno, inovativna rješenja u oblasti javnih nabavki - maksimalno 20% kvalifikovanih troškova treba biti nadoknađeno, a troškovi za nabavku istraživanja i razvoja neće biti uključeno.	Projekat će razviti istraživačku infrastrukturu, koja je veoma potrebna u Crnoj Gori. On će takođe interesati istraživanje i razvoj u procesima sa malim i srednjim preduzećima i privatnim sektorom.	04_Research_Infrastructure	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-va-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno financirati	Potencijalna upotreba od strane klaster-skih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-ra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
11(A)	Podrška inovacijama, ljudskim resursima, javnoj politici i međunarodnoj saradnji - Pilot aktivnost vezana za inovativne nabavke na polju naučne instrumentacije.	€20.000,000	Oснаživanje ljudskog kapitala istraživanja	Grant	Nije objavljeno	12/11/2013	Otvoren	1/14/2015	Horizon 2020 - Istraživačke infrastrukture.	Minimalno 1 pravno lice osnovano u nekoj državi članici ili državi pristupnici	Javno ili privatno tijelo: Univerzitet, istraživačka institucija, NVO ili Evropska interesna organizacija ili društveno-ekonomski akteri	Ovaj program će favorizovati istraživačke aktere i podsticati saradnju sa malim i srednjim preduzećima.	OJ C361. str. 9 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	100% finansiranja za: akcije koje se sastoje prije svega od pratećih mjera kao što su standardizacija, širenje, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija ili službe podrške, dijaloz na nivou javne politike i vježbe uzajamnog učenja i studije, uključujući projektne studije za novu infrastrukturu i može takođe uključiti komplementarne aktivnosti strateškog planiranja, umrežavanja i koordinacije između programa u različitim zemljama.	Ovaj poziv ima za cilj stvaranje mreže stručnjaka za nabavke kako bi se podstakla dobra praksa u svim istraživačkim infrastrukturama. To će pomoći integraciji međunarodne komponente u omogenski istraživački sektor. To će takođe promovisati svijest unutar sektora malih i srednjih preduzeća o potencijalnim benefitima koje mogu imati od istraživanja i inovacija.	04_Research_Infrastructure	Open Link
11(B)	Podrška inovacijama, ljudskim resursima, javnoj politici i međunarodnoj saradnji - Pilot aktivnost vezana za inovativne nabavke na polju naučne instrumentacije.	€20.000,000	Mjere javne politike za istraživačku infrastrukturu	Grant	Nije objavljeno	12/11/2013	Otvoren	1/14/2015	Horizon 2020 - Istraživačke Infrastrukture.	Minimalno 1 pravno lice osnovano u nekoj državi članici ili državi pristupnici	Javno ili privatno tijelo: Univerzitet, istraživačka institucija, NVO ili Evropska interesna organizacija ili društveno-ekonomski akteri.	Ovaj poziv će favorizovati partnerstva između donosilaca javne politike, tijela koja obezbjeđuju finansije i savjetodavnih grupa.	OJ C361. str. 9 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	100% finansiranja za: akcije koje se sastoje prije svega od pratećih mjera kao što su standardizacija, širenje, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija ili službe podrške, dijaloz na nivou javne politike i vježbe uzajamnog učenja i studije, uključujući projektne studije za novu infrastrukturu i može takođe uključiti komplementarne aktivnosti strateškog planiranja, umrežavanja i koordinacije između programa u različitim zemljama.	Ovaj poziv će razviti nivo saradnje između relevantnih aktera u oblasti istraživanja i inovacija. To uključuje istraživačke aktere, industriju, donosioce javne politike i agencije za finansiranje. Poziv će takođe dopustiti upoređivanje sa istraživačkim infrastrukturama u Kanadi, SAD, Australiji i zemljama BRIC-a kako bi se shvatilo najbolji sistem koji bi se prilagodio kontekstu EU.	04_Research_Infrastructure	Open Link
11(C)	Podrška inovacijama, ljudskim resursima, javnoj politici i međunarodnoj saradnji - Pilot aktivnost vezana za inovativne nabavke na polju naučne instrumentacije.	€20.000,000	Politika razvoja e-infrastrukture i međunarodna saradnja	Grant	Nije objavljeno	12/11/2013	Otvoren	1/14/2015	Horizon 2020 - Istraživačke infrastrukture.	Minimalno 1 pravno lice osnovano u nekoj državi članici ili državi pristupnici	Javno ili privatno tijelo: Univerzitet, istraživačka institucija, NVO ili Evropska interesna organizacija ili društveno-ekonomski akteri	Ovaj poziv će favorizovati partnerstva koja uključuju zainteresovane strane u oblasti istraživanja, mala i srednja preduzeća, nacionalne/lokalne koordinate javne politike.	OJ C361. str. 9 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	100% finansiranja za: akcije koje se sastoje prije svega od pratećih mjera kao što su standardizacija, širenje, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija ili službe podrške, dijaloz na nivou javne politike i vježbe uzajamnog učenja i studije, uključujući projektne studije za novu infrastrukturu i može takođe uključiti komplementarne aktivnosti strateškog planiranja, umrežavanja i koordinacije između programa u različitim zemljama.	Ovaj poziv će pomoći u razvoju komunikacija između relevantnih zainteresovanih strana u oblasti istraživanja i razvoja. On će takođe osigurati da cmogorska istraživanja budu koordinirana na evropskom/lokalnom/regionalnom/nacion alnom nivou.	04_Research_Infrastructure	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-va-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno financirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-ra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
12	Integrirane i otvorene istraživačke infrastrukture od evropskog interesa	€ 140,000,000	Cilj ove aktivnosti je da se okupe, integrišu na evropskoj razini, kao i otvore ključne nacionalne i regionalne istraživačke infrastrukture za sve evropske istraživače, kako iz akademske zajednice tako i industrije, obezbjeđujući njihovo optimalno korišćenje i zajednički razvoj.	Grant	10 miliona EUR	12/11/2013	Otvoren	02/09/14	Horizon 2020 - Istraživačke infrastrukture.	Barem tri pravna lica. Svako od njih mora biti osnovano u različitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri pravna lica moraju biti nezavisna jedno od drugoga.	Akcije istraživanja i inovacije.	Ovaj poziv će favorizovati konzorcijum aktera uključujući opštine, tehnološke partnere i istraživačke institucije iz različitih država članica / pridruženih zemalja.	OJ C361, str. 9 od 11. 12. 2013.	Nije objavljeno	Nije primjenjivo	Istraživanja, inovacije, koordinacija i akcije podrške će ponuditi stopu finansiranja od 100%, dok će akcije vezane za inovacije biti finansirane do nivoa od 70%. Finansiranje navedenih akcija koje se sastoje prije svega od pratećih mjera kao što je standardizacija, širenje, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija ili usluge podrške, djalozi na nivou javne politike i vježbe i studije uzajamnog učenja, uključujući projektne studije za nove infrastrukture, a mogu tade uključiti komplementarne aktivnosti strateškog planiranja, umrežavanja i koordinacije između programa u različitim zemljama.	Ovaj poziv može pomoći "zajednicama koje su u početnoj fazi" gdje je istraživačka infrastruktura ograničena, kao što je slučaj u Crnoj Gori. On će financirati razvoj integrisanih aktivnosti koje treba da mobilisu relevantne istraživačke zainteresovane strane. One će podstaći inovacije i istraživanja kroz otvorenu komunikaciju sa industrijom.	04_Research_Infrastructure	Open Link
13(A)	Razvoj nove svjetske klase istraživačkih infrastrukture.	€ 95,000,000	Projektne studije	Grant	1-3 miliona EUR	12/11/2013	Otvoren	1/14/2015	Horizon 2020 - Istraživačke infrastrukture.	Barem jedno pravno lice osnovano u nekoj državi članici ili pridruženoj zemlji ILLI barem tri pravna lica. Svako od ova tri mora biti osnovano urazličitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri pravna lica moraju biti nezavisna jedno od drugoga.	Akcije koordinacije i podrške ILLI akcije istraživanja i inovacija	Poželjni aplikanti su istraživački akteri	OJ C361, str. 9 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Istraživanja, inovacije, koordinacija i akcije podrške će ponuditi stopu finansiranja od 100%, dok će akcije inovacija obezbijediti do 70% finansiranja. Finansiranje navedenih akcija sastoji se prije svega od pratećih mjera kao što je standardizacija, širenje, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija ili usluge podrške, djalozi na nivou javne politike i vježbe i studije uzajamnog učenja, uključujući projektne studije za novu infrastrukturu i mogu takođe uključiti komplementarne aktivnosti strateškog planiranja, umrežavanja i koordinacije između programa u različitim zemljama.	Ovaj poziv pruža priliku za finansiranje istraživačkih centara za klustere. Centri moraju imati tematsko pitanje koje je naznačeno u Pozivu. Od interesa za Crnu Goru može biti istraživanje vezano za pitanja životne sredine razmatrajuci ulogu sektora šumarstva.	04_Research_Infrastructure	Open Link
13(B)	Razvoj nove svjetske klase istraživačkih infrastrukture.	€ 95,000,000	Sprovođenje i djelovanje multidisciplinarnih usluga i rješenja za klustere Evropskog strateškog foruma o istraživačkim infrastrukturama (ESFRI) i druge relevantne inicijative istraživačke infrastrukture.	Grant	6-15 miliona EUR	12/11/2013	Otvoren	02/09/2015	Horizon 2020 - Istraživačke infrastrukture.	Barem jedno pravno lice osnovano u državi članici ili pridruženoj zemlji OR Barem tri pravna lica. Svako mora biti osnovano u različitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri moraju biti nezavisna jedno od drugog	Akcije koordinacije i podrške ILLI akcije vezane za istraživanje i inovacije.	Istraživački akteri aktivni u biomedicinskoj nauci, naprednim izvorima svjetlosti, astronomiji, ekološkim naukama i naukama vezanih za Zemlju	OJ C361, str. 9 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Istraživanja, inovacije, koordinacija i akcije podrške će ponuditi stopu finansiranja od 100%, dok će akcije vezane za inovacije biti finansirane do nivoa od 70%. Finansiranje navedenih akcija koje se sastoje prije svega od pratećih mjera kao što je standardizacija, širenje, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija ili usluge podrške, djalozi na nivou javne politike i vježbe i studije uzajamnog učenja, uključujući projektne studije za nove infrastrukture, a mogu tade uključiti komplementarne aktivnosti strateškog planiranja, umrežavanja i koordinacije između programa u različitim zemljama.	Ovaj poziv pruža priliku za finansiranje istraživačkih centara za klustere. Centri moraju imati tematsko pitanje naznačeno u pozivu. Od interesa za Crnu Goru može biti istraživanje ekoloških pitanja koja se bave ulogom sektora šumarstva.	04_Research_Infrastructure	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksimalni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Administrator Sheme	Ko je kvalifikovan	Vrste kvalifikovanosti	Ključni kriterijumi kvalifikovanosti	Ref. Službeni list	Vremenski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjerovatnoća obnavljanja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno finansirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv foldera sa dok. Poziva	WebLink
----	------------------------	----------------------	----------------	-------------	-------------------------	---------------------	--------	-----	-------------------------------	--------------------	------------------------	--------------------------------------	--------------------	--	---	--	---	------------------------------	---------

WS.2 - Horizon 2020

Stub H2020:		Industrijsko liderstvo																	
14	Elektronske komponente i sistemi za evropsko liderstvo (ECSEL) Poziv 2014-2 akcije inovacija	€ 190,000,000	Akcija koja se prije svega sastoji od aktivnosti čiji direktni cilj je izrada planova i aranžmana ili projekata za nove, izmijenjene ili poboljšane proizvode, procese ili usluge. U tu svrhu one mogu uključiti izradu prototipova, testiranje, demonstracije, pilot aktivnosti, vrednovanje proizvoda na velikom nivou i tržišno repliciranje.	Grant	Nije objavljeno	09/07/14	Otvoren	9/17/2014	Horizon 2020 - LEIT	Barem jedno pravno lice osnovano u nekoj državi članici ili pridruženoj zemlji ili barem tri pravna lica. Svako od ova tri mora biti osnovano urazičitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri pravna lica moraju biti nezavisna jedno od drugoga.	Javni i privatni subjekti. Istraživačke organizacije, opštinske skupštine i mala i srednja preduzeća	Jaki akcenat na integrisanje malih i srednjih preduzeća i istraživačke aktere.	OJ C213 od 08. 07. 2014.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Istraživanja, inovacije, koordinacija i akcije podrške će ponuditi stopu finansiranja od 100%, dok će akcije vezane za inovacije biti finansirane do nivoa od 70%. Finansiranje navedenih akcija koje se sastoje prije svega od pratećih mjera kao što je standardizacija, širenje, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija ili usluge podrške, djalozi na nivou javne politike i vježbe i studije uzajamnog učenja, uključujući projektne studije za nove infrastrukture, a mogu tade uključiti komplementarne aktivnosti strateškog planiranja, umrežavanja i koordinacije između programa u različitim zemljama.	Ovaj poziv će finansirati aktivnosti izgradnje dinamičnog ekosistema koji uključuje mala i srednja preduzeća koja nisu direktno vezana za istraživanja, inovacije ili razvoj. To će pozabaviti pltanjem odsustva investicija malih i srednjih preduzeća u istraživanje.	01_Leit	Open Link
15	Elektronske komponente i sistemi za evropsko liderstvo (ECSEL) Poziv 2014-1 akcije istraživanja i inovacija	€ 80,000,000	Akcija koja se prije svega sastoji od aktivnosti koje imaju za cilj uspostavljanje novih znanja i/ili istraživanje ostvarivosti nove ili poboljšane tehnologije, proizvoda, procesa, usluge ili rješenja. U tu svrhu, one mogu uključiti osnovna i primijenjena istraživanja, tehnološki razvoj i integraciju, testiranje i vrednovanje na prototipu malog obima u laboratoriji ili simuliranom okruženju.	Grant	Nije objavljeno	09/07/14	Otvoren	9/17/2014	Horizon 2020 - LEIT	Barem jedno pravno lice osnovano u nekoj državi članici ili pridruženoj zemlji ili barem tri pravna lica. Svako od ova tri mora biti osnovano urazičitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri pravna lica moraju biti nezavisna jedno od drugoga.	Javni i privatni subjekti. Istraživačke organizacije, opštinske skupštine i mala i srednja preduzeća.	Jaki akcenat na integrisanje malih i srednjih preduzeća i istraživačke aktere.	OJ C213 od 08. 07. 2014.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Istraživanja, inovacije, koordinacija i akcije podrške će ponuditi stopu finansiranja od 100%, dok će akcije vezane za inovacije biti finansirane do nivoa od 70%. Finansiranje navedenih akcija koje se sastoje prije svega od pratećih mjera kao što je standardizacija, širenje, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija ili usluge podrške, djalozi na nivou javne politike i vježbe i studije uzajamnog učenja, uključujući projektne studije za nove infrastrukture, a mogu tade uključiti komplementarne aktivnosti strateškog planiranja, umrežavanja i koordinacije između programa u različitim zemljama.	Ovaj poziv će finansirati aktivnosti izgradnje dinamičnog ekosistema koji uključuje mala i srednja preduzeća koja nisu direktno vezana za istraživanja, inovacije ili razvoj. To će pozabaviti pltanjem odsustva investicija malih i srednjih preduzeća u istraživanje.	01_Leit	Open Link
16	Poziv za SILC II - Održiva industrija niskog nivoa ugljenika II	€ 20,000,000	Ova aktivnost se bavi tehnološkim rješenjima koja bi mogla imati široke primjene i mogu kombinovati različite tehnologije u smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte.	Grant	5-10 miliona EUR	4/30/2014	Otvoren	02/09/14	Horizon 2020 - LEIT	Barem jedno pravno lice osnovano u nekoj državi članici ili pridruženoj zemlji ili barem tri pravna lica. Svako od ova tri mora biti osnovano urazičitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri pravna lica moraju biti nezavisna jedno od drugoga.	Aktivnosti na polju inovacija.	Istraživački akteri, mala i srednja preduzeća koja su aktivna u tehnološkom sektoru.	OJ C 361 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	Istraživanja, inovacije, koordinacija i akcije podrške će ponuditi stopu finansiranja od 100%, dok će akcije vezane za inovacije biti finansirane do nivoa od 70%. Finansiranje navedenih akcija koje se sastoje prije svega od pratećih mjera kao što je standardizacija, širenje, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija ili usluge podrške, djalozi na nivou javne politike i vježbe i studije uzajamnog učenja, uključujući projektne studije za nove infrastrukture, a mogu tade uključiti komplementarne aktivnosti strateškog planiranja, umrežavanja i koordinacije između programa u različitim zemljama.	Ovaj poziv ima za cilj integrisanje tehnologija sa niskim nivoom ugljenika u proizvodni proces. To će pomoći omogorskim malim i srednjim preduzećima koja teže da se razvijaju i rastu istovremeno baveći se planjima vezanim za ekološke probleme, što se pojavilo kao potencijalna prepreka za rast.	01_Leit	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-va-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno finansirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-ra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
17*	Biotehnologija	€29,600,000	Ova akcija se fokusira na potrebe malih i srednjih preduzeća aktivnih u sektoru bioinformatike i uzima u obzir međunarodne aktivnosti sa ciljem podsticanja globalnih rješenja, standarda i interoperabilnosti. Akcija se također fokusira na razvoj tehnologija koje formiraju metagenomski set alata koji treba da predvide buduća dešavanja na tom polju u cilju omogućavanja metagenomskih pristupa u odgovoru na društvene i industrijske potrebe.	Grant		12/11/2013	Otvoren	24/02/2015 (faza 2: 11/06/2015)	Horizon 2020 - LEIT	Barem jedno pravno lice osnovano u nekoj državi članici ili pridruženoj zemlji ili barem tri pravna lica. Svako od ova tri mora biti osnovano urazičitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri pravna lica moraju biti nezavisna jedno od drugoga.	Akcije istraživanja i inovacija.		OJ C361 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo			01_Leit	Ovi pozivi su uklonjeni sa portala Horizont 2020 tokom faze istraživanja
18*	Poziv za nanotehnologije, napredne materijale i proizvodnju 1	€10,000,000	Predloženi ERA-NET ima za cilj koordinaciju istraživačkih napora učestvujućih država članica, pridruženih država i regiona na polju materijala, nastavlajući aktivnosti koje je pokrenuo M-ERA-NET, za materijale, istraživanja i inovacije, posebno omogućavajući tehnologije energije sa niskim stepenom ugljenika, i za sprovođenje zajedničkog transnacionalnog poziva za podnošenje prijedloga projekata (rezultirajući grantovima trećim stranama) uz sufinansiranje od strane EU za finansiranje multinacionalnih inovativnih istraživačkih inicijativa u tom domenu.	Grant		12/11/2013	Otvoren	26/03/15	Horizon 2020 - LEIT	Barem tri pravna lica. Svako mora biti osnovano u različitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri moraju biti nezavisna jedno od drugog. Učesnici u akcijama sufinansiranim od strane ERA-NET-a moraju biti finansijeri istraživanja; pravna lica koja su vlasnici ili koja upravljaju programima javnog istraživanja i inovacija.	ERA-NET (SUFINANSIRANJE)		OJ C361 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo				
19*	Poziv za nanotehnologije, napredne materijale i proizvodnju 2	€2,200,000	Ova akcija treb biti bazirana na pojmu mobilizacije i uzajamnog učenja (MML Platorme). Dvije osnovne aktivnosti koje je potrebno preduzeti unutar ove platforme su niz dijaloga sa više zainteresovanih strana i aktivnosti obuke kako bi se posvetila pažnja suplijinama u znanju između različitih vrsta aktera i potencijalnog su-generisanja znanja.	Grant		12/11/2013	Otvoren	26/03/15	Horizon 2020 - LEIT	Barem jedno pravno lice osnovano u državi članici ili pridruženoj zemlji	Akcija koordinacije i podrške.		OJ C361 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo				
20*	Poziv za nanotehnologije, napredne materijale i proizvodnju 3	€66,000,000	Akcija je podijeljena na dvije akcije vezane za inovacije i dvije vezane za istraživanja. Akcije vezane za inovacije se fokusiraju na promociju korišćenja nanomaterijala u industrijskim procesima, dok dvije istraživačke akcije promovišu korišćenje nanomaterija i nanokapsula koje sadrže aktivne sastojke, s jedne strane, a sa druge razvoj 3D štampača.	Grant		12/11/2013	Otvoren	26/03/15	Horizon 2020 - LEIT	Barem tri pravna lica. Svako mora biti osnovano u različitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri moraju biti nezavisna jedno od drugog.	i) & ii) akcije vezane za inovacije ; iii) & iv) akcije vezane za istraživanja i inovacije.		OJ C361 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo				

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-voćna obnovlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno financirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-ra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
21*	Poziv za nanotehnologije, napredne materijale i proizvodnju 4	€ 16,000,000	Ova akcija se fokusira na unaprjeđenja vezana za iskoristivost električnih vozila, sa povećanim dometom vožnje i poboljšanim trajanjem baterije (punjenje, cikličnost i bezbjednost) koja se može nabaviti po konkurentnoj cijeni.	Grant		12/11/2013	Otvoren	10/7/2014	Horizon 2020 - LEIT	Barem tri pravna lica. Svako mora biti osnovano u različitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri moraju biti nezavisna jedno od drugog	Akcije istraživanja i inovacija.		OJ C361 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo				
22*	Poziv za nanotehnologije, napredne materijale i proizvodnju 5	€ 152,000,000	Važna akcija proširena na deset različitih oblasti kao što je nanomedicinska terapija za kancer; Biomaterijali za liječenje i prevenciju Alzheimer-ove bolesti; inovacije vezane za materijale za optimizaciju hlađenja u elektronama; Poboljšana usluga unutar službi po pitanju naprednih funkcionalnih materijala u energetskim tehnologijama; Materijali bazirani na vlaknima za ne-odjevu primjenu; niskoenergetska rješenja za proizvodnju vode za piće; Poboljšanje kapaciteta za obavljanje nano-bezbjednosne procjene itd.	Grant		12/11/2013	Otvoren	26/03/15 (phase 2 8/09/2015)	Horizon 2020 - LEIT	Barem tri pravna lica. Svako mora biti osnovano u različitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri moraju biti nezavisna jedno od drugog	Akcije istraživanja i inovacija.		OJ C361 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo				
23*	Zaštita evropskih dobara u i od Space-2015-LEIT SPACE	€ 6,500,000	Akcija teži da razvije i testira koncepte i tehnologije potrebne za bezbjedno de-orbitiranje i odlaganje svemirskih objekata, uključujući opciju demonstracije u orbiti.	Grant		12/11/2013	Otvoren	11/27/2014	Horizon 2020 - LEIT	Barem tri pravna lica. Svako mora biti osnovano u različitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri moraju biti nezavisna jedno od drugog	Akcije istraživanja i inovacija.		OJ C361 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo				
24*	Opservacija planete Zemlje-2015-LEIT SPACE	€ 26,000,000	Akcija teži da uspostavi održive lance snabdijevanja za inovativne aplikacije Opservacija planete zemlje uz demonstriranu komercijalnu vrijednost sa ciljanim klijentskim zajednicama. Ona takođe teži da promovise širu upotrebu podataka Copernicus Sentinel-a i da promovise prenose podataka i komunikaciju u svjetlu trenutnih razvoja komunikacijskih metodologija velike brzine u svemiru.	Grant		12/11/2013	Otvoren	11/27/2014	Horizon 2020 - LEIT	Barem tri pravna lica. Svako mora biti osnovano u različitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri moraju biti nezavisna jedno od drugog	Akcije istraživanja i inovacija.		OJ C361 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo				
25*	H2020-LEIT-Space Konkurentnost evropskog svemirskog sektora-2015	€ 36,500,000	Akcija teži da nađe nova rješenja za pristupačne i pouzdane sposobnosti lansimog uređaja za dobrobit širokog spektra potreba evropske svemirske RTD zajednice (od sub-orbitalnog do orbitalnog ubrizgavanja). Ona teži takođe da smanji zavisnost od ključnih tehnologija i sposobnosti izvan Evrope za buduće svemirske aplikacije i da pripremi teren za dalji inovativni razvoj istraživanja i razvoja ljudskih svemirskih letova i budućih zemaljskih aplikacija.	Grant		12/11/2013	Otvoren	11/27/2014	Horizon 2020 - LEIT	Barem tri pravna lica. Svako mora biti osnovano u različitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri moraju biti nezavisna jedno od drugog	Akcije istraživanja i inovacija.		OJ C361 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo				

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-va-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno finansirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-ra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
26	Poziv za fabrike budućnosti - IKT inovacije za proizvodnju	€ 145,000,000	Osnaživanje evropskih malih i srednjih preduzeća duž vrednosnog lanca usvajanjem novih koncepata i poslovnih modela baziranih na servitizaciji za industrijski proces ili za upotrebu do kraja upotrebnog vijeka	Grant	€ 150,000	11-15-13	Otvoren	12/9/2014	Horizon 2020 - LEIT	Barem tri pravna lica. Svako mora biti osnovano u različitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri moraju biti nezavisna jedno od drugog	Javne ili privatne organizacije	Prijedlozi bi trebali istražiti robotiku, modeliranje na bazi računarstva visokih performansi u oblaku, simulaciju i analitičke sisteme ili kreirati usluge dodatne vrijednosti vezane za proces nadzora i održavanja.	OJ C 361 od 11. 12. 2013.	Nije primjenjivo	Nije primjenjivo	100% finansiranja za: akcije koje se sastoje prije svega od pratećih mjera kao što su standardizacija, širenje, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija ili službe podrške, dijaloz na nivou javne politike i vježbe uzajamnog učenja i studije, uključujući projektne studije za novu infrastrukturu i može takođe uključiti komplementarne aktivnosti strateškog planiranja, umrežavanja i koordinacije između programa u različitim zemljama.	To će pomoći malim i srednjim preduzećima da koriste IKT u sektoru proizvodnje kakobi stvorili bolje proizvodne procese uz smanjenje dodatnih troškova. To će biti od psebnog interesa klusterskim inicijativama uključenim u proizvodacku industriju koja teži da se proširi integriše nove tehnologije.	01_LEIT	Open Link
27	Poziv za energetske efikasne zgrade	€ 64,000,000	Ovaj poziv ima za cilj pokretanje stvaranja visokotehnološke građevinske industrije koja pretvara energetske efikasnost u održivi biznis, podstičući konkurentnost EU u građevinskom sektoru na globalnom nivou.	Grant	Zavisni od obima projekta	12/11/2013	Otvoren	12/9/2014	Horizon 2020 - LEIT	Barem tri pravna lica. Svako mora biti osnovano u različitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri moraju biti nezavisna jedno od drugog	Javne ili privatne organizacije, pored toga se podstiču javno-privatna partnerstva.	Uspješni prijedlozi treba da ispitaju materijale za omotač zgrade, adaptibilne omotače integrane u projekte renoviranja zgrada, razvoj novih tehnika samo-inspekcije i mjere provjere kvaliteta za efikasne građevinske procese ili podrška unaprijeđenju uticaja Feb. javno-privatnih projekata	OJ C 361 od 11. 12. 2013.	Zavisni od prirode svakog prijedloga	Nije primjenjivo	70% stopa finansiranja za akcije koje se prije svega sastoje od aktivnosti koje imaju za direktni cilj izradu planova i aranžmana ili projekata za nove, izmijenjene ili poboljšane proizvode, procese ili usluge. U tu svrhu one mogu uključivati izradu prototipova, testiranje, demonstracije, pilot projekte, vrednovanje proizvoda na visokom nivou i tržišnu replikaciju.	Stvaranje održive proizvodnje energije i potrošnje je ključno pitanje za razvoj malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori. Minimalni zahtjevi tri subjekta bi se mogli uzeti kao platforma za stvaranje klastera pored toga obavezna međunarodna komponenta iz 3 različite zemlje može pomoći razmjeni znanja i internacionalizaciji crnogorskih energetskih politika.	01_LEIT	Open Link
28	SPIRE - Održive prerađivačke industrije	€ 77,000,000	Ovaj poziv objedinjava industrije koje intenzivno koriste resurse i energiju sa ciljem optimizacije industrijske obrade, smanjenjem potrošnje energije i resursa i u isto vrijeme minimiziranjem otpada.	Grant	Zavisni od opsega projekta.	12/11/2013	Otvoren	12/9/2014	Horizon 2020 - LEIT	Barem tri pravna lica. Svako mora biti osnovano u različitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri moraju biti nezavisna jedno od drugog	Javne ili privatne organizacije. Podstiču se javno-privatna partnerstva iz sektora koji uključuju cement, keramiku, hemikalije, inženjering, minerale/rude.	Uspješni prijedlozi treba da ispitaju upravljanje energijom i resursima u cilju unaprijeđenja efikasnosti u prerađivačkim industrijama ili tehnologijama obnavljanja u slučaju metala i drugih minerala.	OJ C 361 od 11. 12. 2013.	Zavisni od prirode svakog prijedloga	Nije primjenjivo	70% stopa finansiranja za akcije koje se prije svega sastoje od aktivnosti koje imaju za direktni cilj izradu planova i aranžmana ili projekata za nove, izmijenjene ili poboljšane proizvode, procese ili usluge. U tu svrhu one mogu uključivati izradu prototipova, testiranje, demonstracije, pilot projekte, vrednovanje proizvoda na visokom nivou i tržišnu replikaciju.	Ovaj poziv bi potencijalno mogao djelovati kao platforma za pokretanje klastera za relevantne industrije u Crnoj Gori kao što su proizvodnja uglja i šumarstvo. Takođe postoji obim za ispitivanje upravljanje vodama i energetske efikasnosti koji su naglašeni u procjenama potreba zainteresovanih strana.	01_LEIT	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovnosti	Ref. Službeni list	Vremenski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjerova-noća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno financirati	Potencijalna upotreba od strane klsterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-ra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
29	IKT-2014 - Informacione i komunikacione tehnologije	€ 125,000,000	Ovaj poziv ima za cilj da osigura da Internet i komunikacijske mreže budu dovoljno opremljene za zahtjeve budućnosti kao što su 5G mreže i mreže ultra visokog kapaciteta.	grant	Zavisni od opsega projekta.	12/11/2013	Otvoren	11/25/2014	Horizon 2020 - LEIT	Barem tri pravna lica. Svako mora biti osnovano u različitoj državi članici ili pridruženoj zemlji. Sva tri moraju biti nezavisna jedno od drugog	Poziv prihvata istraživanja, inovacije te akcije koordinacije i podrške, stoga će biti prihvaćeni prijedlozi javnih ili privatnih organizacija.	Uspješni prijedlozi treba da ispituju arhitekturu "strand" radio mreže, podrže konvergenciju preko posljednje mijle ili upravljanje "strand" mrežom.	OJ C361 od 11. 12. 2013.	Zavisni od prirode svakog prijedloga	Nije primjenjivo	Istraživanja, inovacije, koordinacija i akcije podrške će ponuditi stopu finansiranja od 100%, dok će akcije vezane za inovacije biti finansirane do nivoa od 70%. Finansiranje navedenih akcija koje se sastoje prije svega od preateh mjera kao što je standardizacija, širenje, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija ili usluge podrške, djalozi na nivou javne politike i vježbe i studije uzajamnog učenja, uključujući projektne studije za nove infrastrukture, a mogu tade uključiti komplementarne aktivnosti strateškog planiranja, umrežavanja i koordinacije između programa u različitim zemljama.	Ovaj poziv bi mogao biti iskoršten kao mehanizam podrške koji će omogućiti malim i srednjim preduzećima da sarađuju sa relevantnim istraživačkim institutima kako bi osigurali da tehnološki i komunikacijski kapaciteti budu dovoljni da se izbere sa razvojem malih i srednjih preduzeća u tehnološkim industrijama u budućnosti.	01_LEIT	Open Link
30	Evropska etiketa za inovativne vaučerske programe za podršku tehnološkog zaleta.	€ 1,000,000	Ovaj poziv obezbjeđuje sistem grantova koji će omogućiti malim i srednjim preduzećima da sklope ugovore sa univerzitetima, pružiocima usluga istraživanja i razvoja ili privatnim konsultantima o sprovođenju inovativnih projekata malog obima.	Grant	Generalno nema cifre koja je ispod €10,000	12/11/2013	Otvoren	10/29/2014	Horizon 2020 = Industrijsko liderstvo, inovativnost malih i srednjih preduzeća	Barem jedno malo ili srednje preduzeće.	Mikro, male i srednje firme	Mala i srednja preduzeća moraju biti komercijalna i pokretana profitom, kako što je istaknuto u Preporuci Komisije 2003/361/EC, neprofitna se eksplicitno isključuju.	OJ C361/9 od 11. 12. 2013.	Nije objavljeno	Nije primjenjivo	Budžeti mogu da variraju do 20% evaluacionog prijedloga. Finansiranje će pokriti ukupne troškove za svaki prijedlog, evaluaciju i troškove monitoringa.	Vaučerski program može obezbjeđiti inicijalni kontakt tačku između malih i srednjih preduzeća istraživačkih aktera, što je istaknuto kao ključno pitanje kojim se klsterske inicijative trebaju pozabaviti.		Open Link
31(A)	Instrument posvećen malim i srednjim preduzećima - Faza 2 2014	€ 220,897,600	Osaživanje potencijala malih firmi za eko-inovacije i održivo snabdjevanje sirovinama	Grant	Jednokratna suma od €50,000	12/11/2013	Otvoren	12/17/2014	Horizon 2020 - Industrijsko liderstvo, inovativnost malih i srednjih preduzeća	Barem jedno malo ili srednje preduzeće.	Mikro, male i srednje firme	Mala i srednja preduzeća moraju biti komercijalna i pokretana profitom, kako što je istaknuto u Preporuci Komisije 2003/361/EC, neprofitna se eksplicitno isključuju.	OJ C361/9 od 11. 12. 2013.	Projekti treba da traju 12-24 mjeseca	Nije primjenjivo	Finansiranje će pokriti tri faze ciklusa inovacija uključujući studiju izvodljivosti kako bi se ispitala praktičnost i ekonomska vrijednost inovacije, testiranje i demonstracija ideje i podrška komercijalizaciji. Finansiranje dodatno pokriva mentorstvo i obuku tokom svih faza.	Ovaj poziv će obezbjeđiti podršku inovativnim malim i srednjim preduzećima koja pokazuju jaku ambiciju da se razvijaju, rastu i internacionalizuju. Internacionalizacija je ključni pokretač u kontekstu rasta malih i srednjih preduzeća. Poziv takođe favorizuje mala i srednja preduzeća koja rade u oblasti zelene ekonomije npr. klimatske akcije, životna sredina, efikasnost resursa i izazovi vezani za sirovine.	02_SME_Innovation	Open Link
31(B)	Instrument posvećen malim i srednjim preduzećima - Faza 2 2014	€ 220,897,600	Podrška naporima malih i srednjih preduzeća za razvoj, angažovanje i tržišnu replikaciju inovativnih rješenja za plavi rast.	Grant	Faza 1 - €50,000 & Faza 2 - €500,000-€2,500,000	12/11/2013	Otvoren	12/17/2014	Horizon 2020 - Industrijsko liderstvo, inovativna mala i srednja preduzeća	Barem jedno malo ili srednje preduzeće.	Mikro, male i srednje firme	Mala i srednja preduzeća moraju biti komercijalna i pokretana profitom, kako što je istaknuto u Preporuci Komisije 2003/361/EC, neprofitna se eksplicitno isključuju.	OJ C361/9 od 11. 12. 2013.	Projekti treba da traju 12-24 mjeseci	Nije primjenjivo	Finansiranje će pokriti tri faze ciklusa inovacija, uključujući studiju izvodljivosti koja treba da ispita praktičnost i ekonomsku vrijednost inovacija, testiranje i demonstracija ideje i podrška komercijalizaciji. Finansiranje pored toga pokriva mentorstvo i obuku tokom svih faza.	Ovaj poziv se fokusira na mala i srednja preduzeća koja rade u pomorskom sektoru. U završenoj studiji je istaknuto potencijalno korišćenje crnogorske obale. To bi mogao biti koristan instrument za podsticanje plavog rasta i povećanje konkurentnosti u sektoru. Takođe bi se mogao upotrijebiti kao finansiranje klastera geografski lociranog na crnogorskoj obali.	02_SME_Innovation	Open Link
31(C)	Instrument posvećen malim i srednjim preduzećima - Faza 2 2014	€ 220,897,600	Zaštita ključne infrastrukture: instrument malih i srednjih preduzeća: zaštita mekih urbanih ciljeva i ključnih urbanih infrastrukture	Grant	Faza 1 - €50,000 & Faza 2 - €1,000,000-€2,500,000	12/11/2013	Otvoren	12/18/2014	Horizon 2020 - Industrijsko liderstvo, inovativna mala i srednja preduzeća	Barem jedno malo ili srednje preduzeće.	Mikro, male i srednje firme	Mala i srednja preduzeća moraju biti komercijalna i pokretana profitom, kako što je istaknuto u Preporuci Komisije 2003/361/EC, neprofitna se eksplicitno isključuju.	OJ C361/9 od 11. 12. 2013.	Projekti treba da traju 12-24 mjeseci	Nije primjenjivo	Finansiranje će pokriti tri faze ciklusa inovacija, uključujući studiju izvodljivosti koja treba da ispita praktičnost i ekonomsku vrijednost inovacija, testiranje i demonstracija ideje i podrška komercijalizaciji. Finansiranje pored toga pokriva mentorstvo i obuku tokom svih faza.	Ovaj poziv ima za cilj da zaštiti i razvije ključne infrastrukture koje uključuju energetske instalacije i mreže, finansije, upravljanje vodama (brane, akumulacije, tretman) i lanac snabdjevanja. Sve je to naglašeno kao ključna infrastruktura kojoj je potrebno investiranje kako bi se olakšao rast malih i srednjih preduzeća.	02_SME_Innovation	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-va-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno finansirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-rra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
31(D)	Instrument posvećen malim i srednjim preduzećima - Faza 2 2014	€220,897,600	Otvorena disruptivna Inovativna shema	Grant	Faza 1 - €50,000 & Faza 2 - €500,000-€2,500,000	12/11/2013	Otvoren	12/20/2014	Horizon 2020 - Industrijsko liderstvo, inovativna mala i srednja preduzeća	Barem jedno malo ili srednje preduzeće.	Mikro, male i srednje firme	Mala i srednja preduzeća moraju biti komercijalna i pokretana profitom, kako što je istaknuto u Preporuci Komisije 2003/361/EC, neprofitna se eksplicitno isključuju.	OJ C361/9 od 11. 12. 2013.	Projekti treba da traju 12-24 mjeseci	Nije primjenjivo	Finansiranje će pokriti tri faze ciklusa inovacija, uključujući studiju izvodljivosti koja treba da ispita praktičnost i ekonomsku vrijednost inovacija, testiranje i demonstracija ideje i podrška komercijalizaciji. Finansiranje pored toga pokriva mentorstvo i obuku tokom svih faza.	Ovaj poziv će pružiti podršku inovativnim malim i srednjim preduzećima visokog rizika u IKT sektoru. Iako ovaj sektor nije u fokusu studije poziv je namijenjen preduzetnicima i mladim inovativnim malim i srednjim preduzećima. Pored toga poziv ima za cilj povećanje investicija privatnog sektora u inovacije, kroz privatno su-investiranje, što može biti od interesa potencijalnim klasterima.	02_SME_Innovation	Open Link
31(E)	Instrument posvećen malim i srednjim preduzećima - Faza 2 2014	€220,897,600	Inovativna istraživanja malih firmi u oblasti transporta	Grant	Faza 1 - €50,000 & faza 2 - €500,000-€2,500,001	12/11/2013	Otvoren	12/20/2014	Horizon 2020 - Industrijsko liderstvo, inovativna mala i srednja preduzeća	Barem jedno malo i srednje preduzeće.	Mikro, male i srednje firme	Mala i srednja preduzeća moraju biti komercijalna i pokretana profitom, kako što je istaknuto u Preporuci Komisije 2003/361/EC, neprofitna se eksplicitno isključuju.	OJ C361/9 od 11. 12. 2013.	Projekti treba da traju 12-24 mjeseci	Nije primjenjivo	Finansiranje će pokriti tri faze ciklusa inovacija, uključujući studiju izvodljivosti koja treba da ispita praktičnost i ekonomsku vrijednost inovacija, testiranje i demonstracija ideje i podrška komercijalizaciji. Finansiranje pored toga pokriva mentorstvo i obuku tokom svih faza.	Ovaj poziv teži da razvije sektor transporta sa kapacitetom za isporuku proizvoda i usluga na jedan vremenski i troškovno efikasan način, dajući centralnu ulogu malim i srednjim preduzećima koji su u središtu lanaca snabdjevanja. Integrirani sistem transporta je istaknut kao izuzetno bitan za zadovoljavanje potreba malih i srednjih preduzeća.	02_SME_Innovation	Open Link
31(F)			Ubrzavanje uvođenja nanotehnologija, naprednih materijala ili naprednih proizvodnih i prerađivačkih tehnologija od strane malih i srednjih preduzeća.	Grant	Faza 1 - €50,000 & Faza 2 - €500,000-€2,500,002	12/11/2013	Otvoren	12/21/2014	Horizon 2020 - Industrijsko liderstvo, inovativna mala i srednja preduzeća	Barem jedno malo i srednje preduzeće.	Mikro, male i srednje firme	Mala i srednja preduzeća moraju biti komercijalna i pokretana profitom, kako što je istaknuto u Preporuci Komisije 2003/361/EC, neprofitna se eksplicitno isključuju.	OJ C361/9 of 11 December 2013	Projekti treba da traju 12-24 mjeseci	Nije primjenjivo	Finansiranje će pokriti tri faze ciklusa inovacija, uključujući studiju izvodljivosti koja treba da ispita praktičnost i ekonomsku vrijednost inovacija, testiranje i demonstracija ideje i podrška komercijalizaciji. Finansiranje pored toga pokriva mentorstvo i obuku tokom svih faza.	Mala i srednja preduzeća ili njihov klaster, koji je uključen u proizvodnju ili preradu sirovina kao što je drvo ili uglji, bi imali koristi od ubrzanje upotrebe tehnologija za kreiranje efikasnijeg proizvodnog procesa.	02_SME_Innovation	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksimalni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Administrator Sheme	Ko je kvalifikovan	Vrste kvalifikovanosti	Ključni kriterijumi kvalifikovanosti	Ref. Službeni list	Vremenski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjerovatnoća obnavljanja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno financirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv foldera sa dok. Poziva	WebLink
WS.2 - Horizon 2020																			
31(G)	Instrument posvećen malim i srednjim preduzećima - Faza 2 2014	€ 220,897,600	Proizvodnja prerada hrane koje su efikasne po pitanju korišćenja resursa i eko-inovativne	Grant	Faza 1 - €50,000 & Faza 2 - €500,000-€2,500,003	12/11/2013	Otvoren	12/22/2014	Horizon 2020 - Industrijsko liderstvo, inovativna mala i srednja preduzeća	Barem jedno malo i srednje preduzeće.	Mikro, male i srednje firme	Mala i srednja preduzeća moraju biti komercijalna i pokretana profitom, kako što je istaknuto u Preporuci Komisije 2003/361/EC, neprofitna se eksplicitno isključuju.	OJ C361/9 od 11. 12. 2013.	Projekti treba da traju 12-24 mjeseci	Nije primjenjivo	Finansiranje će pokriti tri faze ciklusa inovacija, uključujući studiju izvodljivosti koja treba da ispita praktičnost i ekonomsku vrijednost inovacija, testiranje i demonstracija ideje i podrška komercijalizaciji. Finansiranje pored toga pokriva mentorstvo i obuku tokom svih faza.	Ovaj poziv ima za cilj optimizaciju efikasnog korišćenja resursa, razvoj proizvodnje hrane koja je efikasnija po pitanju resursa i održivosti unutar cijelog sistema hrane. Ima za cilj smanjenje korišćenja vode i energije i unaprjeđenje nefikasnosti resursa. To treba biti postignuto kroz eko-inovativne procese. To treba da zanima mala i srednja preduzeća i klustere koji djeluju u agrosektoru, koji je istaknut kao prioritetni sektor.	02_SME_Innovation	Open Link
31(H)	Instrument posvećen malim i srednjim preduzećima - Faza 2 2014	€ 220,897,600	Stimulisanje inovativnog potencijala malih i srednjih preduzeća za energetski sistem sa malim stepenom ugljenika	Grant	Faza 1 - €50,000 & Faza 2 - €500,000-€2,500,004	12/11/2013	Otvoren	12/23/2014	Horizon 2020 - Industrijsko liderstvo, inovativna mala i srednja preduzeća	Barem jedno malo i srednje preduzeće.	Mikro, male i srednje firme	Mala i srednja preduzeća moraju biti komercijalna i pokretana profitom, kako što je istaknuto u Preporuci Komisije 2003/361/EC, neprofitna se eksplicitno isključuju.	OJ C361/9 od 11. 12. 2013.	Projekti treba da traju 12-24 mjeseci	Nije primjenjivo	Finansiranje će pokriti tri faze ciklusa inovacija, uključujući studiju izvodljivosti koja treba da ispita praktičnost i ekonomsku vrijednost inovacija, testiranje i demonstracija ideje i podrška komercijalizaciji. Finansiranje pored toga pokriva mentorstvo i obuku tokom svih faza.	Ovaj poziv ima za cilj razvoj inovativnih metoda za smanjenje potrošnje energije, snabjevanje energije sa niskim udjelom ugljenika i po niskoj cijeni, alternativne izvore goriva i energije. To su pitanja koja bi klaster mogao kolektivno da rješava, posebno budući da je EBRD zapazila da Cma Gora ima potencijal da postane energetska čvorište tokom naredne decenije.	02_SME_Innovation	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-va-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno financirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-ra sa dok. Poziva	WebLin k
----	------------------------	----------------------	----------------	-------------	--------------------------	---------------------	--------	-----	--------------------------------	---------------------	-------------------------	---------------------------------------	--------------------	---	--	--	---	-------------------------------	----------

WS.2 - Horizon 2020

Stub H2020:	Društveni izazovi																		
32(A)	Bio-zasnovane industrije	€ 50,000,000	Hemijski građevinski blokovi i materijali dodate vrijednosti kroz integrisanu drvoprerađu radi njihovog konvertovanja u biohemijske	Grant	Min. € 8,000,000	7/9/2014	Otvoren	10/15/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivređa i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Jedno pravno lice osnovano u državi članici ili pridruženoj članici.	MSP; ustanove srednjeg i visokog obrazovanja; neprofitna pravna lica.uklj. one koje među osnovnim ciljevima imaju vršenje istraživanja ili tehnološki razvoj; Zajednički istraživački centar; međunarodne i evropske organizacije.	Sektor drvoprerađe	OJ C 215 od9 jula 2014	NA	N/A	Finansiranje 100% za akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, distribucija, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga ili usluga podrške, djalozi na planu politika, uzajamno učenje i studija, uključujući projekte za novu infrastrukturu,a može obuhvatiti i komplementarne aktivnosti i strateško planiranje, umrežavanje i koordinaciju programa iz različitih zemalja.	Ovaj proces obezbjeđuje sredstva za alternativnu drvoprerađu. To je posebno relevantno za drvenu industriju Cme Gore, pošto postoji visoka stopa ekstrakcije ali niska stopa prerađe i proizvodnje. Krajnji proizvodi će biti namijenjeni prestižnom tržištu i imati visoku vrijednost.	0_Bezbjednost hrane, održiva poljoprivređa, šumarstvo i pomorstvo	Open Link
32(B)	Bio-zasnovane industrije	€ 50,000,000	Novo održive tehnologije pulpiranja zasnovane na prirodnim procesima dubinskih eutektskih rastvarača (DES) u cilju poboljšanja ekonomičnosti i ekološkog otiska drvnih proizvoda	Grant	Min. € 2 000 000	7/9/2014	Otvoren	10/15/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivređa i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje tri pravna lica, svako osnovano u drugoj državi članici ili pridruženoj članici i svako nezavisno od ostalih.	MSP; ustanove srednjeg i visokog obrazovanja; neprofitna pravna lica.uklj. one koje među osnovnim ciljevima imaju vršenje istraživanja ili tehnološki razvoj; Zajednički istraživački centar; međunarodne i evropske organizacije.	Sektor drvoprerađe	OJ C 215 od9 jula2014	NA	N/A	Finansiranje 100% za akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, distribucija, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga ili usluga podrške, djalozi na planu politika, uzajamno učenje i studija, uključujući projekte za novu infrastrukturu,a može obuhvatiti i komplementarne aktivnosti i strateško planiranje, umrežavanje i koordinaciju programa iz različitih zemalja.	Ovaj poziv obezbjeđuje sredstva za alternativne proizvode sa dodatom vrijednošću u drvoprerađi. Metode koje obuhvata poziv su ekonomske i ekološke odgovorne.	0_Bezbjednost hrane, održiva poljoprivređa, šumarstvo i pomorstvo	Open Link
32(C)			Bioaktivna jedinjenja za biokonverziju mezoorganizama	Grant	Min. € 2,000,000	7/9/2014	Otvoren	10/15/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivređa i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Jedno pravno lice osnovano u državi članici ili pridruženoj članici.	MSP; ustanove srednjeg i visokog obrazovanja; neprofitna pravna lica.uklj. one koje među osnovnim ciljevima imaju vršenje istraživanja ili tehnološki razvoj; Zajednički istraživački centar; međunarodne i evropske organizacije.	Istraživačke jedinice i akteri iz poljoprivrednog sektora	OJ C 215 od9 jula 2014	NA	N/A	Finansiranje 100% za akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, distribucija, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga ili usluga podrške, djalozi na planu politika, uzajamno učenje i studija, uključujući projekte za novu infrastrukturu,a može obuhvatiti i komplementarne aktivnosti i strateško planiranje, umrežavanje i koordinaciju programa iz različitih zemalja.	Ovaj poziv može obezbjeđiti sredstva za unapređenje crnogorskog poljoprivrednog sektora. Povećaće vrijednost agro-rezidua u poređenju sa njihovom trenutnom primjenom i konverziju u nove vrednije funkcionalne proizvode. Ima prostora za proširenje aktuelnog poljoprivrednog tržišta.	0_Bezbjednost hrane, održiva poljoprivređa, šumarstvo i pomorstvo	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-va-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno financirati	Potencijalna upotreba od strane klsterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde- ra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
32(D)	Bio-zasnovane industrije	€ 50,000,000	Poboljšanje vještačkog dubriva s obzirom na ekološki uticaj i konkurentnost cijena u poređenju sa aktuelnim alternativama koje nisu bio-zasnovane.	Grant	Min. € 2,000,000	7/9/2014	Open	10/15/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje tri pravna lica, svako osnovano u drugoj državi članici ili pridruženoj članici i svako nezavisno od ostalih.	MSP; ustanove srednjeg i viskog obrazovanja; neprofitna pravna lica.uklj. one koje među osnovnim ciljevima imaju vršenje istraživanja ili tehnološki razvoj; Zajednički istraživački centar; međunarodne i evropske organizacije.		OJ C 215 od9 jula 2014					0_Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda, šumarstvo i pomorstvo	Ovi pozivi su uklonjeni sa portala Horizon 2020 tokom faze istraživanja
32(E)	Bio-zasnovane industrije	€ 50,000,000	Razvijanje tehnologija za pretretman, ekstrakciju, konverziju i separaciju za preradu potpuno heterogenog bio-otpada u vrijedne hemijske blokove i supstrate pogodne za biotehnošku konverziju u nove bio-proizvode	Grant	Min. € 2 000 000	7/9/2014	Otvoren	10/15/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje tri pravna lica, svako osnovano u drugoj državi članici ili pridruženoj članici i svako nezavisno od ostalih.	MSP; ustanove srednjeg i viskog obrazovanja; neprofitna pravna lica.uklj. one koje među osnovnim ciljevima imaju vršenje istraživanja ili tehnološki razvoj; Zajednički istraživački centar; međunarodne i evropske organizacije.		OJ C 215 od9 jula 2014					0_Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda, šumarstvo i pomorstvo	
33(A)	FCH2 JU Call for Proposals 2014	€ 93,000,000	Standardizovanje komponenti za ekonomične sisteme gorivnih ćelija u saobraćaju	Grant	Nepoznato	7/9/2014	Otvoren	11/6/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje tri pravna lica, svako osnovano u drugoj državi članici ili pridruženoj članici i svako nezavisno od ostalih.	Istraživačke institucije, akademske grupe, poželjna međunarodna komponenta.	Mora obuhvatiti najmanje tri originalna proizvođača opreme-OEM iz automobilske industrije, relevantne dobavljače za automobilsku industriju.	OJ C215 od9. jula 2014	Očekivano trajanje 3-4 godine od datuma početka	N/A	Finansiranje 100% za akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, distribucija, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga ili usluga podrške, djalozi na planu politika, uzajamno učenje i studija, uključujući projekte za novu infrastrukturu,a može obuhvatiti i komplementarne aktivnosti i strateško planiranje, umrežavanje i koordinaciju programa iz različitih zemalja.	Kao što se konstatuje u strategiji EBRD, Cma Gora ima potencijal da se razvije u energetsko čvorište. Ovaj poziv može obezbijediti sredstva za klaster zasnovan na ovom sektoru, pošto će se baviti pitanjima potrošnje energije u automobilskoj industriji koja može imati domino-efekat na cijenu isporuke roba u lancu snabdjevanja ili na povećanje izvoza. Poziv podstiče međunarodnu saradnju, što može pomoći razmjeni iskustava i najboljih praksi u indistriji i podržati saradnju sa između privatnog sektora i aktera na planu istraživanja.	03_Društveni izazovi	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjerova-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno finansirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-ra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
33(B)	FCH2 JU Call for Proposals 2014	€93.000.000	Razvoj naprednih sistema gorivnih ćelija i komponenti sistema	Grant	€3-€4m	7/10/2014	Otvoren	11/7/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje tri pravna lica, svako osnovano u drugoj državi članici ili pridruženoj članici i svako nezavisno od ostalih.	Istraživačke institucije, akademske grupe, poželjna međunarodna komponenta.	Konzorcijum treba da obuhvati originalne proizvođače opreme-OEM iz automobilske industrije, relevantne dobavljače, integratore sistema, a moguće i istraživačke institucije.	OJ C215 od9 July 2014	4-5 godina	N/A	Finansiranje 100% za akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, distribucija, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga ili usluga podrške, djalozi na planu politika, uzajamno učenje i studija, uključujući projekte za novu infrastrukturu, a može obuhvatiti i komplementarne aktivnosti i strateško planiranje, umrežavanje i koordinaciju programa iz različitih zemalja.	Kao što se konstatuje u strategiji EBRD, Crna Gora ima potencijal da se razvije u energetsko čvorište. Ovaj poziv može obezbijediti sredstva za klaster zasnovan na ovom sektoru, pošto će se baviti pitanjima potrošnje energije u automobilskoj industriji koja može imati domino-efekat na cijenu isporuke roba u lancu snabdjevanja ili na povećanje izvoza. Poziv podstiče međunarodnu saradnju, što može pomoći razmjeni iskustava i najboljih praksi u indusitriji i podržati saradnju sa između privatnog sektora i aktera na planu istraživanja.	03_Društveni izazovi	Open Link
33(C)	FCH2 JU Call for Proposals 2014	€93.000.000	Pokazivanje izvodljivosti centralnih velikih elektroizlatora za obezbjeđivanje mrežnih usluga i distribuciju vodonika i snabdjevanje višestrukih tržišta velike vrijednosti	Grant	€14m-€16m	7/10/2014	Otvoren	11/7/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje tri pravna lica, svako osnovano u drugoj državi članici ili pridruženoj članici i svako nezavisno od ostalih.	Istraživačke institucije, akademske grupe, poželjna međunarodna komponenta.	Potrebno da bude najmanje jedan član iz grupacija industrije i istraživača.	OJ C215 od9 July 2014	4 godine	N/A	Finansiranje 100% za akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, distribucija, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga ili usluga podrške, djalozi na planu politika, uzajamno učenje i studija, uključujući projekte za novu infrastrukturu, a može obuhvatiti i komplementarne aktivnosti i strateško planiranje, umrežavanje i koordinaciju programa iz različitih zemalja.	Kao što se konstatuje u strategiji EBRD, Crna Gora ima potencijal da se razvije u energetsko čvorište. Ovaj poziv može obezbijediti sredstva za klaster zasnovan na ovom sektoru, pošto je fokus na prorjentsanju potrošnje energije na obnovljive, posebno na elektrolizu. To će se postići ulaganjem u istr. i razvoj u ovom sektoru.	03_Društveni izazovi	Open Link
33(D)	FCH2 JU Call for Proposals 2014	€93.000.000	Inženjerske studije za velike stanice za bunker autobusa	Grant	€1m-€2.5m	7/10/2014	Otvoren	11/7/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje tri pravna lica, svako osnovano u drugoj državi članici ili pridruženoj članici i svako nezavisno od ostalih.	Istraživačke institucije, akademske grupe, poželjna međunarodna komponenta.	Prednost ima panevropski konzorcijum. Uključiti najmanje tri kompanije sa kapacitetima za HRS inženjering, autobuske operatore i tri različite države članice.	OJ C215 od9 July 2014	1-2 godine	N/A	Finansiranje 100% za akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, distribucija, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga ili usluga podrške, djalozi na planu politika, uzajamno učenje i studija, uključujući projekte za novu infrastrukturu, a može obuhvatiti i komplementarne aktivnosti i strateško planiranje, umrežavanje i koordinaciju programa iz različitih zemalja.	An integrated local and national transport infrastructure is a significant element ofSME needs, as highlighted in the report. This call can provide funding to create a more efficient local and national bus system. If conducted with a local level, it could include Municipalities among its membership. The strong international element will enable Montenegrin participants to learn from an information exchange with the consortium partners	03_Društveni izazovi	Open Link
33(E)	FCH2 JU Call for Proposals 2014	€93.000.000	Istraživanje elektrolize za ekonomičnu proizvodnju vodonika	Grant	€2-€3m	7/10/2014	Otvoren	11/7/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje tri pravna lica, svako osnovano u drugoj državi članici ili pridruženoj članici i svako nezavisno od ostalih.	Istraživačke institucije, akademske grupe, poželjna međunarodna komponenta.	Prednost ima konzorcijum koji čine predstavnici grupacija industrije i istraživača .	OJ C215 od9 July 2014	4 godine	N/A	Finansiranje 100% za akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, distribucija, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga ili usluga podrške, djalozi na planu politika, uzajamno učenje i studija, uključujući projekte za novu infrastrukturu, a može obuhvatiti i komplementarne aktivnosti i strateško planiranje, umrežavanje i koordinaciju programa iz različitih zemalja.	Poziv obezbjeđuje sredstva za istraživanje izvora čistije energije, uz fokus na elektrolizu vode. S obzirom na potencijal CG za formiranje energetskog čvorišta i primorje, koje pruža višestruke mogućnosti za razvoj. Ovaj poziv pruža i mogućnost finansiranja aktera na planu istraživanja.	03_Društveni izazovi	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremenski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjerova-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno financirati	Potencijalna upotreba od strane klasterkih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-ra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
33(F)	FCH2 JU Call for Proposals 2014	€93.000.000	Unapređenje dizajna elektrolizatora za integriranje u mrežu	Grant	€2-€3m	7/10/2014	Otvoren	11/7/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje tri pravna lica, svako osnovano u drugoj državi članici ili pridruženoj članici i svako nezavisno od ostalih.	Istraživačke institucije, akademske grupe, poželjna međunarodna komponenta.	Prednost ima konzorcijum koji čine predstavnici industrije i istraživačkih grupa .	OJ C215 od9. July 2014	3 godine	N/A	Finansiranje 100% za akcije koje se prvenstveno sastoje od pratitih mjera kao što su standardizacija, distribucija, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga ili usluga podrške, dijalozi na planu politika, uzajamno učenje i studija, uključujući projekte za novu infrastrukturu, a može obuhvatiti i komplementarne aktivnosti i strateško planiranje, umrežavanje i koordinaciju programa iz različitih zemalja.	Pozivi obezbjeđuju sredstva za istraživanje boljeg krošćenja čistije energije kroz elektrolizu vode. Poziv ima za cilj efikasniju, produktivniju i ekonomičniju proizvodnju energije pomoću elektrolizatora. S obzirom na potencijal za razvoj plave industrije duž crnogorskog primorja i mogućnosti formiranja energetskog čvorišta, ovo bi moglo pružiti izvor finansiranja za razvoj nove industrije u CG, uz dodatno ublažavanje pitanja energetske bezbjednosti, koja su barijera za rast MSP.	03_Društveni izazovi	Open Link
33(G)			Obrazovne inicijative	Grant	€1,5m	7/10/2014	Otvoren	11/7/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje jedno pravno lice osnovano u državi članici ili pridruženoj članici.	Javne/privatne institucije	Fokusiran na univerzitete i istraživačke institucije	OJ C215 od9. July 2014	4 godine	N/A	Finansiranje u nivou 70% za akcije koje se prvenstveno sastoje od aktivnosti koje direktno imaju za cilj izradu planova i aranžmane i projekte novih, izmijenjenih ili poboljšanih proizvoda, procesa ili usluga. U tu svrhu može se obuhvatiti izrada prototipa, testiranje, demonstracija, pilotiranje, opsežna validacija proizvoda i ponavljanje na tržištu.	Poziv ima za cilj formiranje mreže akademskih institucija koje će razvijati i pružati adekvatne nastavne materijale i programe, za sektor energetike. Ima za cilj i da poveže obrazovanje sa institutima za stručno obrazovanje, industrijom i akterima na planu istraživanja. Time će se pomoći savladavanje jaza između ulaganja privatnog sektora i istr. i razvoja. pomoći će i preorijentisanju nastavnih programa kako bi se postaralo da su relevantni za dešavanja u ovoj djelatnosti.	03_Društveni izazovi	Open Link
33(H)	FCH2 JU Call for Proposals 2014	€93.000.000	Izrada strategija za podizanje nivoa svijesti o vodoničnim i tehnologiama gorivnih ćelija	Grant	€2m	7/10/2014	Otvoren	11/7/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje jedno pravno lice osnovano u državi članici ili pridruženoj članici.	Javne/privatne institucije, uklj. akademske grupe, istraživače, stručnjake za ekonomiju i energetsku tranziciju	Poziv daje prednost konzorcijumima sa učešćem najmanje deset različitih država članica, po mogućnosti sa različitim jezicima.	OJ C215 od9. July 2014	3 godine	N/A	Finansiranje u nivou 70% za akcije koje se prvenstveno sastoje od aktivnosti koje direktno imaju za cilj izradu planova i aranžmane i projekte novih, izmijenjenih ili poboljšanih proizvoda, procesa ili usluga. U tu svrhu može se obuhvatiti izrada prototipa, testiranje, demonstracija, pilotiranje, opsežna validacija proizvoda i ponavljanje na tržištu.	Poziv ima za cilj podoizanje svijesti i privlaćanja raširenih upotreba vodoničnih i tehnologija gorivnih ćelija u društvu, posebno kod ključnih činilaca. Objašnjavanje prednosti i konkretnih činjenica i nalaza. Poziv bi mogao da pomogne formiranju crnogorskog energetskog čvorišta, posebno s obzirom na to da međunarodna komponenta omogućava protok informacija i razmjenu znanja.	03_Društveni izazovi	Open Link
34(A)	Call for Competitive Low-Carbon Energy	€86.500.000	Demonstracija tehnologija obnovljive električne energije i grijanja/hlađenja	Grant	€5-20m	12/11/2013	Otvoren	Otvoren	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje tri pravna lica, svako osnovano u drugoj državi članici ili pridruženoj članici i svako nezavisno od ostalih.	Istraživačke institucije, akademske grupe, poželjna međunarodna komponenta.	Prednost pozivima koji obuhvataju najmanje tri države članice.	OJ C361 od11. decembra 2013	N/A	N/A	Finansiranje u nivou 70% za akcije koje se prvenstveno sastoje od aktivnosti koje direktno imaju za cilj izradu planova i aranžmane i projekte novih, izmijenjenih ili poboljšanih proizvoda, procesa ili usluga. U tu svrhu može se obuhvatiti izrada prototipa, testiranje, demonstracija, pilotiranje, opsežna validacija proizvoda i ponavljanje na tržištu.	Obezbeđuju se sredstva za rješavanje i saniranje tehnoloških izazova sa kojima se suočavaju obnovljive energije. U sklopu poziva, može biti od interesa energija obalnih područja, sa potencijalom za klaster i razvoj MSP i plavi razvoj duž primorja.	03_Društveni izazovi	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-va-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno finansirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-ra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
34(B)	Call for Competitive Low-Carbon Energy	€ 86.500.000	Podrška koordinaciji nacionalnih aktivnosti na planu istraživanja i razvoja (R&D)	Grant	€100 000 - €500 000	12/11/2013	Otvoren	9/10/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje jedno pravno lice osnovano u državi članici ili pridruženoj članici.	Javne/privatne institucije, uklj. akademski kadar, istraživače, stručnjake za ekonomiju i energetske tranziciju	Prednost pozivima koji obuhvataju najmanje tri države članice.	OJ C361 od 11. decembra 2013			Finansiranje 100% za akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, distribucija, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga ili usluga podrške, dijalozi na planu politika, uzajamno učenje i studija, uključujući projekte za novu infrastrukturu, a može obuhvatiti i komplementarne aktivnosti i strateško planiranje, umrežavanje i koordinaciju programa iz različitih zemalja.	Pozvi ima za cilj podršku ist. i razvoju koji su od ključnog značaja za sektor MSP i izvor sredstava za inicijative klastera. Uz to, poziv teži uspostavljanju partnerstava sa privatnim sektorom kako bi se bolje iskoristili oskudni javni resursi. Ovo će biti od kroisti klasterima u Crnoj Gori. Takođe, postoji fokus na infrastrukturu u energetici i transportu, što je ključne oblasti u kojima je prepoznala potreba za razvojem da bi se omogućili razvoj i rast MSP i inicijativa klastera. To može imati ulogu u pomaganju Crnoj Gori da razvije energetske čvoriste a istovremeno premosti jaz između javnog i privatnog prilikom finansiranja istr. i razvoja.	03_Društveni izazovi	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjerova-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno financirati	Potencijalna upotreba od strane klasičerskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-rra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
34(C)	Call for Competitive Low-Carbon Energy	€ 86.500.000	Ljudski faktor u energetskom sistemu	Grant	€2m-4m	12/11/2013	Otvoren	9/10/2014	Horizont 2020 - Bezbjednost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje mora i unutrašnjih voda	Najmanje tri pravna lica, svako osnovano u drugoj državi članici ili pridruženoj članici i svako nezavisno od ostalih.	Javne/private institucije, uklj. akademski kadar, istraživače, stručnjake za ekonomiju i energetske tranziciju	Kombinacija adekvatno kvalifikovane radne snage uklj. kako univerzitetski tako i sektore stručnog obrazovanja	OJ C361 od11. decembra 2013	N/A	N/A	Finansiranje 100% za akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, distribucija, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga ili usluga podrške, dijaloga na planu politika, uzajamno učenje i studija, uključujući projekte za novu infrastrukturu, a može obuhvatiti i komplementarne aktivnosti i strateško planiranje, umrežavanje i koordinaciju programa iz različitih zemalja.	Ako je cilj Cme Gore formiranje energetskog čvorista, ovaj poziv će pomoći da se obezbijede sredstva za kampanju u javnosti i procjeni ponašanje i stavovi javnosti prema tehnologijama i uspostavi otvoreni dijalog između javnosti i relevantnih subjekata. Sredstva će se obezbijediti i za razvoj mreža stručnog osposobljavanja koje će se baviti problemom da naslavni programi ne održavaju aktuelne potrebe industrije. Sredstva će pomoći da se povežu akteri u oblasti energetike sa istraživačkim institucijama, univerzitetima i preduzećima. To će poslužiti kao čvrsta osnova za inicijative klastera.	03_Društveni izazovi	Open Link
H2020 Pillar:			Širenje izvrsnosti i povećanje učešća																
35	Široko lmsko organizovanje	€ 11.850.000	Pozivi će se baviti razlikama u istraživanju i inovacijama, pošto je primijećeno da u nekim geografskim zonama nedostaje kritična masa, konkurentnost ili strukturni uslovi za prilagođavanje postojećih kapaciteta.	Grant	Početni grant od €500 000	12/11/2013	Otvoren	9/17/2014	Horizont 2020-Širenje izvrsnosti i povećanje učešća	Potrebna su dva partnera. Institucija koja je primjer izvrsnosti u istraživanju i inovacijama, koja može biti privatna ili javna, ili konzorcijum takvih institucija i organizacije-učesnika iz zemlje koja ima slabije rezultate, u oblasti istraživanja i razvoja, poput državnih ili regionalnih organa.	Javni ili privatni istraživački i centri za inovacije ili univerziteti. Javna/državna tijela poput državnih ili opštinskih organa, istraživačkih agencija.	Javne ili privatne institucije. Akteri na planu istraživanja i opštine.	OJ C361 od11. decembra 2013	Procijenjeno na 6-8 godina	Ako početni projekat bude uspješan, partneri se mogu prijaviti za dodatni grant iznosa do €15 000 000	Cifre u vezi budžeta date u ovom programu su orijentacione. Ako nije drugačije naznačeno, finalni budžeti mogu varirati nakon ocjene predloga. Finalne cifre mogu varirati u visini do 20% u odnosu na cifre sadržane u ovom programu i to za sljedeće budžetirane aktivnosti: Ukupni iznos za svaki poziv za podnošenje predloga; Svaki dio budžeta u sklopu poziva, do 20% ukupnog iznosa za poziv; Evaluacija i monitoring, do 20% ukupnog iznosa za ove aktivnosti; Pojedinačne akcije koje se ne realizuju kroz pozive za podnošenje predloga.	Poziv bi bio od koristi klasteru koji se fokusira na istraživanja i inovacije. Poziv bi ponudio sredstva za unapređenje ili osnivanje novog centra izvrsnosti. Mada ne obezbjeđuje sredstava za izgradnju takvog centra, mogao bi se koristiti za izradu dugoročne strategije istraživanja, biznis planova, pokrivanje administrativnih troškova i zarada. Poziv ne ograničava istraživanje na određene sektore, tako da bi se mogao koristiti kao instrument za finansiranje za neke od sektora prepoznatih u izvještaju.		Open Link
36	Tvining	€ 65.270.000	Poziv ima za cilj otklanjanje nedostataka na planu umrežavanja istraživačkih instituta širom Evrope. Podržava saradnju različitih institucija iz različitih zemalja.	Grant	€1m	7/2/2014	Otvoren	5/7/2015	Horizont 2020-Širenje izvrsnosti i povećanje učešća	Najmanje jedno pravno lice	najmanje jedno pravno lice	Aktivna istraživačka institucija moraće da se prijavi sa posebnim specijalizovanim podočjem u kojem će vršiti istraživanje.	OJ C361 od11. decembra 2013	N/A	N/A	Opis: Akcije koje se sastoje prvenstveno od pratećih mjera kao što su standardizacija, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinisanje dijaloga i uzajamno učenje.	Poziv će pomoći razvoju kapaciteta aktera na planu istraživanja sa cmrogorskih univerziteta/instituta. Poziv ima jaku međunarodnu komponentu i podstaci će finansirati razmjenu zaposlenih, ekspertske posjete, kratkoročne/virtuelne obuke, radionice, konferencije, organizovanje zajedničkih ljetnjih škola, aktivnosti na širenju informacija i uspostavljanju komunikacije.		Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-va-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno finansirati	Potencijalna upotreba od strane klasterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde- ra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
	H2020 Stub:		Nauka sa društvom i za društvo																
37(A)	Poziv za razvijanje uprave za unapređenje odgovornog istraživanja i inovacija	€ 8,300,000	Podsticanje uključivanja odgovornog istraživanja i inovacija u postojeće sisteme za istraživanja i inovacija	Grant	1m-1,5m	12/11/2013	otvoren	10/2/2014	Horizon2020-Nauka sa društvom i za društvo	Podnosioci predloga moraju obuhvatiti organizacije koje vrše ili organizuju istraživanja, industrij/preduzeća, kreatore politika i organizacije civilnog društva	Javni i privatni subjekti, istraživačke organizacije, skupštine opština, MSP	Predlozi treba da teže rješavanju globalnih društvenih izazova podsticanjem više znanja i inovacija u društvu.	OJ C361 od 11. decembra 2013.	NA	NA	Finansiranje 100% za akcije koje se prvenstveno sastoje od aktivnosti koje imaju za cilj nova znanja i istraživanje mogućnosti novih ili poboljšanih tehnologija, proizvoda, procesa ili rješenja. U tu svrhu moguće je obuhvatiti osnovno i primijenjeno istraživanje, razvoj i integrisanje tehnologija.	Ovaj poziv može okupiti istraživače, MSP i aktere na planu politika u cilju koordinisanja istraživanja u raznim poljima i uključivanja dobre uprave u taj proces. Poziv podstiče i predloge koji se bave banjerama kao što je nedovoljno priznavanje akademskog istraživačkog rada u karijernom sistemu, minimalna uloga naučnih časopisa i nedostatak tržišnih stimulansa za internalizovanje esktermih troškova inovacija i nedovoljna obuka istraživača.	Nauka sa društvom i za društvo	Open Link
37(B)	Poziv za razvijanje uprave za unapređenje odgovornog istraživanja i inovacija	€ 8,300,000	Etika u istraživanju	Grant	2m	12/11/2013	Otvoren	10/3/2014	Horizon2020-Nauka sa društvom i za društvo	Najmanje jedno pravno lice	Najmanje jedno pravno lice	Predlozi treba da ispituju kršenja pravila istraživanja i navode koji se odnose na takva kršenja, navode koji su dokazani i kaznene mjere koje su primijenjene.	OJ C361 od 11. decembra 2014	NA	NA	Opis: Akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, podizanje nivoa svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga i obostrano učenje.	Studija stavlja akcenat na unapređenje istraživanja i inovacija. Ovaj poziv bi stoga bio koristan za inicijative klastera da se osigura etično sprovođenje istraživanja i spriječe nesavjestan rad, fabrikovani i lažni pozitivni nalazi u istraživanju, uz promovisanje transparentnosti i odgovornosti	Nauka sa društvom i za društvo	Open Link
38(A)	Poziv za uključivanje društva u nauku i inovacije	€ 10,300,000	Panevropski komunikacioni program: izložbe i naučni kafeti koji angažuju građane	Grant	3m-3,5m	12/11/2013		10/4/2014	Horizon2020-Nauka sa društvom i za društvo	Podnosioci predloga moraju obuhvatiti organizacije koje vrše ili finansiraju istraživanja, industrij/preduzeća, kreatore politika i organizacije civilnog društva.	Javni i privatni subjekti, istraživačke organizacije, skupštine opština, MSP	Predlozi treba da imaju za cilj održavanje skupova širom Evrope u svrhu angažovanja građana na planu nauke i inovacija.	OJ C361 od 11. decembra 2013	NA	NA	Opis: Akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, podizanje nivoa svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga i obostrano učenje.	Značajna komponenta studije tiče se podjele na javna/privatna istraživanja. Ovaj poziv će prevazići tu podjelu i napredak u oblasti istraživanja i razvoja i nauke učiniti pristupačnijim za sve. Uz to, pozivanje na panevropsku kampanju bi izložilo crnogorske subjekte međunarodnom istraživanju.	02_Uključiti društvo	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno finansirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-rra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
38(B)	Poziv za uključivanje društva u nauku i inovacije	€ 10,300,000	Angažovanje građana i više aktera na izradi scenarija	Grant	3m	12/11/2013	Otvoren	10/5/2014	Horizon2020-Nauka sa društvom i za društvo	Najmanje 10 nezavisnih pravnih lica u najmanje 10 različitih država članica ili pridruženih članica. Konzorcijum treba da obuhvati najmanje po jednog partnera iz svih sljedećih kategorija: organizacije koje se bave istraživanjem ili finansiranjem, industrija /preduzeća, kreatori politika, organizacije civilnog društva.	Javni i privatni subjekti, istraživačke organizacije, skupštine opština, MSP	Predlozi treba da obuhvate participatome i inkluzivne radionice, sa direktnim učesćem i na više jezika, sa građanima, kao i da istraživanja i inovacije učini pristupačnijim javnosti.	OJ C361 od11. decembra 2014	N/A	N/A	Opis: Akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, podizanje nivoa svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga i obostrano učenje.	Sa najmanje 10 različitih država, ovaj poziv će imati jak međunarodni element. Uz to, poziv može da pomogne da se povežu naučnici sa neophodnim subjektima i građanima, s posebnim akcentom na mlade u formiranju zajedničkog razumijevanja u konkretnoj oblasti politika.	02_Uključiti društvo	Open Link
38(C)	Poziv za uključivanje društva u nauku i inovacije	€ 10,300,000	Podrška strukturnoj promjeni u istraživačkim organizacijama u cilju promovisanja odgovornog istraživanja i inovacija	Grant	2m-4m	12/11/2013	Otvoren	10/6/2014	Horizon2020-Nauka sa društvom i za društvo	Najmanje jedno pravno lice	Javni i privatni subjekti, istraživačke organizacije, skupštine opština, MSP	Predlozi bi trebalo da daju procjenu procedura i praksi koje djeluju kao barijere istraživanju i sprovede inovativne strategije u rješavanju tih barijera.	OJ C361 od11. decembra 2015	N/A	N/A	Opis: Akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, podizanje nivoa svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga i obostrano učenje.	Poziv će podržati modernizovanje institucionalnih praksi i kultura u istraživačkim institucijama, ustanovama visokog obrazovanja i agencijama za finansiranje. To se može smatrati ključnim za razvoj istraživačkih praksi u inicijativama klastera. Uz borbu protiv barijera istraživanju, trebalo bi da dođe do većeg angažmana na istraživanju.	02_Uključiti društvo	Open Link
39(A)	Poziv da se karijere u obrazovanju i nauci učine privlačnijim mladima	€ 12,000,000	Inovativni načini da se karijere u nauci i obrazovanju učine privlačnijim za mlade	Grant	€1m-€1,8m	12/11/2013	otvoren	10/2/2014	Horizon2020-Nauka sa društvom i za društvo	Najmanje tri pravna lica, svako osnovano u drugoj državi članici ili pridruženoj članici. Svako treba da budu nezavisno od ostalih.	Javni i privatni subjekti, istraživačke organizacije, skupštine opština, MSP	Predlozi bi trebalo da podignu stepen svijesti u društvu o karijerama u nauci i tehnologiji.	OJ C361 od11. decembra 2016	N/A	N/A	Finansiranje 100% za akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, distribucija, podizanje svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga ili usluga podrške, djalozi na planu politika, uzajamno učenje i studija, uključujući projekte za novu infrastrukturu a može obuhvatiti i komplementarne aktivnosti i strateško planiranje, umrežavanje i koordinaciju programa iz različitih zemalja.	Izještaj je istakao potrebu za privlačenjem mladih ljudi u sektore nauke i tehnike u ustanovama tercijarnog stepena, što se može iskoristiti kao sredstvo. Poziv će imati za cilj i okretanje programa ustanova tercijarnog nivoa potrebama tržišta kao bi se poboljšala zaposljivost diplomaca.	Učiniti karijere u nauci i tehnologiji privlačnijim za mlade	Open Link

Br	Naziv sheme / programa	Ukupni budžet Poziva	Sažetak Poziva	Vrsta sheme	Maksi-malni iznos Granta	Datum objavljivanja	Status	Rok	Donator / Admini-strator Sheme	Ko je kvalifiko-van	Vrste kvalifi-kovanosti	Ključni kriterijumi kvali-fikovanosti	Ref. Službeni list	Vremen-ski okvir (od kada do kada Shema teče)	Vjero-va-tnoća obnavlj-anja za novi period / poziv	Ključne aktivnosti / oprema koju je potrebno finansirati	Potencijalna upotreba od strane klusterskih firmi, opština ili institucija - ključne ideje.	Naziv folde-rra sa dok. Poziva	WebLin k
WS.2 - Horizon 2020																			
39(B)	Poziv da se karijere u obrazovanju i nauci učine privlačnijim mladima	€ 12,000,000	Odgovorno istraživanje i inovacije u nastavnim programima u visokom obrazovanju	Grant	€1m-€1,5m	12/11/2013	Otvoren	10/2/2014	Horizon2020-Nauka sa društvom i za društvo	Najmanje jedno pravno lice	Javni i privatni subjekti, istraživačke organizacije, skupštine opština, MSP	Predlozi treba da imaju za cilj da pomognu izradi svimadostupnih programa kako bi se pomoglo studentima, nastavnom kadru, profesionalnim trenerima i akademskom osoblju	OJ C361 od 11. decembra 2017.	NA	N/A	Opis: Akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, podizanje nivoa svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga i obostrano učenje.	poziv ima za cilj kreiranje, izradu i distribuiranje obrazovnih materijala i programa od strane ustanova visokog obrazovanja. Inicijative klastera mogle bi da koriste ova sredstva da obezbijede da ti nastavni programi odražavaju šire potrebe tržišta i vještine koje posebno zahtijevaju MSP	Učiniti karijere u nauci i tehnologiji privlačnijim za mlade	Open Link
39(C)	Poziv da se karijere u obrazovanju i nauci učine privlačnijim mladima	€ 12,000,000	Trans-nacionalno funkcionisanje mreže usluga EURAXESS	Grant	€3, 6m	12/11/2013	Otvoren	10/2/2014	Horizon2020-Nauka sa društvom i za društvo	Najmanje jedno pravno lice	Javni i privatni subjekti, istraživačke organizacije, skupštine opština, MSP	Predlozi treba da uzmu u obzir programe mentorstva za istraživače, uz rodno specifične strukture podrške namijenjene ženama istraživačima	OJ C361 od 11. decembra 2018.	NA	N/A	Opis: Akcije koje se prvenstveno sastoje od pratećih mjera kao što su standardizacija, podizanje nivoa svijesti i komunikacija, umrežavanje, koordinacija dijaloga i obostrano učenje.	Pozivi će pomoći diversifikovanju usluga koje nude servisni centri EURAXESS sa fokusom na razvoj karijere mladih istraživača, takođe će mobilisati istraživače, pomoći internacionalizovanje crnogorskog istraživačkog rada i podržati integrisanje istraživača u sektor MSP	03. Učiniti karijere u nauci i tehnologiji privlačnijim za mlade	Open Link

* Ovi pozivi su uklonjeni sa portala Horizon 2020 tokom faze istraživanja.

Br.	Naziv šeme/ programa	Sažetak	Vrsta šeme	Admini- strator šeme	Maksi- malni iznos koji se isplaćuje korisniku granta	Ko ispunjava uslove prihvatljivosti	Ključni kriterijumi prihvatljivosti	Vremenski okvir (od kad do kad šema važi)	Vjero- vatnoća obna- vljanja	Ključne aktivnosti / oprema koja će se finansirati	Potencijalna upotreba na nivou firmi iz klastera, opština ili institucija - ključne ideje	Web- Link
WS.3 - WB-EDIF, COSME, EIB, EIF I EBRD												
1	Dijeljenje rizika za istraživanje, razvoj i inovacije (RSFF)	RSFF je opcija finansiranja koja ima za cilj finansiranje istraživanja i inovacija kod malih i srednjih preduzeća i istraživačkih instituta. Favorizuju se preduzeća srednje veličine.	Kreditna linija za garantovanje kreditiranja	EIB	Maksimalno 10 miliona eura, međutim takav projekat mora pokazati visok koeficijent između rizika i dobiti.	MSP, istraživački instituti, univerziteti, organizacije i fondacije, organizacije sa istraživačkom infrastrukturom ili ostali pravni subjekti	MSP mora da ima godišnji promet manji od 50 miliona eura. Program će dati prioritet srednjim preduzećima.	Finansiranje se odvija kontinuirano i zainteresovane strane treba da stupe u kontakt sa sjedištima u Luksemburgu 100, bvd Konrad Adenauer L-2950 Luxembourg RDI@eib.org	N/A	Finansiranju se može pristupiti za osnovno/temeljno, primjenjeno/industrijsko ili eksperimentalno istraživanje/istraživanje prije nadmetanja. Takođe obuhvata studije izvodljivosti ili pilot aktivnosti.	I MSP i akteri u istraživanju mogu pristupiti finansiranju u okviru ovog projekta. Iako kreditnoj liniji za garantovanje kreditiranja može pristupiti širok spektar MSP, prednost se daje razvoju u oblastima komunikacija, energetske efikasnosti i saobraćaja koje predstavljaju pitanja naglašena u Strateškoj agendi istraživanja. Programom se takođe jača profil korisnika što zauzvrat može privući dodatna finansijska sredstva.	Open Link

Br.	Naziv šeme/ programa	Sažetak	Vrsta šeme	Admin- strator šeme	Maksi- malni iznos koji se isplaćuje korisniku granta	Ko ispunjava uslove prihvatljivosti	Ključni kriterijumi prihvatljivosti	Vremenski okvir (od kad do kad šema važi)	Vjero- vatnoća obna- vljanja	Ključne aktivnosti / oprema koja će se financirati	Potencijalna upotreba na nivou firmi iz klastera, opština ili institucija - ključne ideje	Web- Link
WS.3 - WB-EDIF, COSME, EIB, EIF I EBRD												
2	Fond za strukturano finansiranje (SFF)	SFF predstavlja kombinaciju finansijskih instrumenata koji se koriste za ulaganje u MSP.	Konzorcijalni krediti i garancije, podređeni krediti i garancije, mezanin finansiranje i izvedeni finansijski instrumenti vezani za projekat	EIB	Ne postoji utvrđeno ograničenje na iznos finansiranja koje korisnik granta može dobiti, međutim ukupni budžet programa iznosi 3,75 milijardi eura.	Ovaj fond je isključivo za MSP.	MSP - posebno ona koja su angažovana u transevropskim mrežama za saobraćaj i energetiku, ekonomiju zasnovana na znanju.	Zahtjevi za razne mogućnosti finansiranja razmatraju se kontinuirano.	N/A	Nijedna dostavljena lista aktivnosti nije obuhvaćena ovim programom.	Ovaj program pruža odličnu mogućnost za rast MSP i usmjeren je ka nizu sektora kao što su energetika i saobraćaj koji su utvrđeni kao sektori kojima je potreban razvoj u cilju omogućavanja opsežnijeg rasta MSP.	Open Link
3	Zelena inicijativa	Podrška projektima energetske efikasnosti kojima rukovode mala i srednja preduzeća	Kombinacija kredita od EIB i granta od EK	EIB i EK	Vrijednost kredita ne treba da bude veća od 12,5 miliona eura.	Samostalna MSP, sa manje od 250 zaposlenih ili uslužna privredna društva u oblasti energetike koja sprovode projekte za MSP kao krajnje korisnike.	MSP moraju imati godišnji promet manji od 50 miliona eura.	Projekat ne treba da traje duže od 3 godine.	N/A	Projekti mogu biti skoncentrisani na uštedu energije u građevinskom sektoru ili smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte.	Ovaj program pruža odličnu mogućnost za MSP da se šire u sektoru energetike, a da istovremeno daju doprinos planu održivijeg korišćenja energije.	Open Link
4	Instrument dijeljenja rizika za inovativno istraživanje (RSI)	RSI ima za cilj razvoj istraživačkih infrastruktura među MSP, sa fokusom na preduzećima manje veličine.	Garancije	EIF	Nije utvrđen, ali je program usmjeren ka onima koji su isuviše mali da bi dobili pristup garancijama RSFF-a.	Uglavnom istraživačke institucije i MSP koja se bave istraživanjem. Stavljajući akcenat na otpočinjanje i novoosnovana MSP.	Nije utvrđeno, ali se prednost daje privrednim društvima koja su isuviše mala da bi se kvalifikovala za RSFF.	Garancije se daju kontinuirano, zainteresovane strane se savjetuju da stupe u kontakt sa finansijskim posrednikom u svojoj zemlji, CKB.	N/A	Aktivnosti istraživanja i razvoja koje sprovode MSP	MSP koja nastoje da se angažuju u istraživanju i razvoju mogu pristupiti ovoj mogućnosti finansiranja. Pored toga, nema politike ograničavanja.	Open Link

Br.	Naziv šeme/ programa	Sažetak	Vrsta šeme	Admini- strator šeme	Maksi- malni iznos koji se isplaćuje korisniku granta	Ko ispunjava uslove prihvatljivosti	Ključni kriterijumi prihvatljivosti	Vremenski okvir (od kad do kad šema važi)	Vjero- vatnoća obna- vljanja	Ključne aktivnosti / oprema koja će se finansirati	Potencijalna upotreba na nivou firmi iz klastera, opština ili institucija - ključne ideje	Web- Link
WS.3 - WB-EDIF, COSME, EIB, EIF I EBRD												
5	Progres mikrofinansira nje	Progres mikrofinansiranje je finansijska mogućnost na raspolaganju novoosnovanim i MSPu cilju olakšavanja njihovog osnivanja, rasta i širenja.	Direktne garancije, kontra- garancije, konzorcijski krediti, podređeni krediti, krediti za dijeljenje rizika i akcijski kapital	EIF	25,000 eura	MSP koje čine samozaposleni, mladi preduzetnici ili žene preduzetnice, ili preduzetnici koji su pripadnici manjine ili su sa smetnjama u razvoju	Da bi MSP bila prihvatljiva treba da imaju manje od 10 zaposlenih.	Garancije se daju kontinuirano, zainteresovane strane se savjetuju da stupe u kontakt sa finansijskim posrednikom u svojoj zemlji, CKB.	N/A	Opšti cilj je da se pomogne preduzetnicima da pokrenu poslovanje ili da prošire postojeće poslovanje.	Progres finansiranje može da obezbjedi finansijska sredstva demografskim grupama kojima je obično teško da pristupe finansijama. Nadalje, finansiranje može biti srednjoročno do dugoročno jer konzorcijski krediti obično traju 5 do 7 godina, dok ulaganja u akcijski kapital obično traju 6-8 godina.	Open Link
6	Program za razvoj preduzeća i inovacije Zapadnog Balkana (WB EDIF) - Kreditna linija za garancije kreditiranja	Pružanje garancija i kontra- garancija finansijskim posrednicima na teritoriji Zapadnog Balkana u cilju podrške rastu MSP	Garancije	WB - EDIF	500.000 eura	MSP koja žele da rastu i da se šire	MSP	Garancije se daju kontinuirano, zainteresovane strane sa savjetuju da uspostave kontakt sa Evropskim investicionim fondom (EIF) 15, avenue J.F. Kennedy L-2968 Luxembourg Kostas Papachristopoulos k.papachristopoulos@eif.org T : (+352) 24 85 1	N/A	Širenje MSP	Crnogorska MSP bi ostvarila značajnu korist od ovog programa, zahtjevi nisu ograničeni na određena MSP. Pored toga, s obzirom da je program fokusiran na Zapadni Balkan, MSP se neće nadmetati sa svih 28 država članica EU i pridruženim članicama.	Open Link

Br.	Naziv šeme/ programa	Sažetak	Vrsta šeme	Admini- strator šeme	Maksi- malni iznos koji se isplaćuje korisniku granta	Ko ispunjava uslove prihvatljivosti	Ključni kriterijumi prihvatljivosti	Vremenski okvir (od kad do kad šema važi)	Vjero- vatnoća obna- vljanja	Ključne aktivnosti / oprema koja će se financirati	Potencijalna upotreba na nivou firmi iz klastera, opština ili institucija - ključne ideje	Web- Link
WS.3 - WB-EDIF, COSME, EIB, EIF I EBRD												
7	Program za razvoj preduzeća i inovacije Zapadnog Balkana (WB EDIF) - Fond za inovativnost preduzeća	Fond za inovativnost preduzeća (ENIF) je fond za rizični kapital sa fokusom na ulaganju u inovativna MSP.	Kapital	WB - EDIF	100,000 - 1,7 miliona eura	MSP koje žele da rastu i da se šire.	MSP u različitim fazama poslovnog razvoja, od faze osnivanja da faze širenja, sa sjedištem na Balkanu i sa stabilnim finansijski prihvatljivim bilansima stanja.	Finansiranje će se odvijati kontinuirano i zainteresovane strane se podstiču da uspostave kontakt sa ENIF, međutim u toku je proces zapošljavanja rukovodioca fonda. Kada to bude završeno, rokovi za dostavljanje zahtjeva i kontakt informacije će biti objavljene na stranici http://www.wbedif.eu/about-wb-edif/enterprise-innovation-fund-enif/	N/A	Širenje MSP	Crnogorska MSP bi ostvarila značajnu korist od ovog programa, zahtjevi nisu ograničeni na određena MSP. Pored toga, s obzirom da je program fokusiran na Zapadni Balkan, MSP se neće nadmetati sa svih 28 država članica EU i AC.	Open Link
8	Program za razvoj preduzeća i inovacije na Zapadnom Balkanu (WB EDIF) - Fond za širenje preduzeća	Fond za širenje preduzeća (ENEF) podržava MSP sa velikim potencijalom za rast tako što im obezbjeđuje finansiranje kapitalom u cilju podrške razvoju.	Kapital	WB - EDIF	1 milion-10 miliona eura	MSP koje žele da rastu i da se šire.	Ovaj fond je fokusiran na već uhodana MSP sa velikim potencijalom za rast.	Finansiranje će se odvijati kontinuirano i zainteresovane strane se podstiču da uspostave kontakt sa ENEF, Evropskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD) One Exchange Square London EC2A 2JN United Kingdom Alessandro Vittadini vittadia@ebrd.com T : (+44) 207 338 7687	N/A	Širenje MSP	Uspješni kandidati će takođe imati koristi od saradnje sa investitorima kapitala u smislu dostizanja sljedećeg nivoa razvoja i realizacije punog potencijala za rast.	Open Link

Br.	Naziv šeme/ programa	Sažetak	Vrsta šeme	Administrator šeme	Maksimalni iznos koji se isplaćuje korisniku granta	Ko ispunjava uslove prihvatljivosti	Ključni kriterijumi prihvatljivosti	Vremenski okvir (od kad do kad šema važi)	Vjerovatnoća obnavljanja	Ključne aktivnosti / oprema koja će se finansirati	Potencijalna upotreba na nivou firmi iz klastera, opština ili institucija - ključne ideje	Web-Link
WS.3 - WB-EDIF, COSME, EIB, EIF I EBRD												
9	Program za razvoj preduzeća i inovacije na Zapadnom Balkanu (WB EDIF) - Fond za tehničku pomoć	Podrška Vladama u sprovođenju reformi za rast MSP	Administrativna podrška	WB - EDIF	Ova podrška se više fokusira na razvoju infrastruktura za MSP nego na pružanje finansijske podrške.	Vlade Zapadnog Balkana ispunjavaju uslove, međutim Fond tek treba da bude uspostavljen. Kada to bude završeno, one mogu da biti kontakt za dobijanje dodatnih informacija.	Vlade država Zapadnog Balkana, uključujući i Crnu Goru.	Još uvijek se čeka na uspostavljanje Fonda za tehničku pomoć, rokovi će uskoro biti utvrđeni na njihovom veb-sajtu; http://www.wbedif.eu/about-wb-edif/technical-assistance-facility/	N/A	Fond pomaže Vladama u sprovođenju zakona/propisa koji su povoljni za uspostavljanje održivog tržišnog okruženja za MSP i unaprjeđenje opšteg kapaciteta institucija za izvještavanje o korporativnom finansiranju.	Kada Fond bude formalno uspostavljen, biće od koristi ili Vladi Crne Gore ili možda opštinama koje nastoje da unaprijede svoj institucionalni kapacitet, kao što je i utvrđeno u Analizi potreba zainteresovanih strana.	Open Link
10	Proširenje turističke ponude i proizvoda EU - Proizvodi održivog transnacionalnog turizma	Ovaj poziv ima za cilj jačanje konkurentnosti evropskog turističkog sektora podsticanjem diversifikacije ponude turističkih usluga i proizvoda.	Grant	COSME	Ukupan budžet je 1 milion eura, očekuje se finansiranje 5 prijedloga, od čega će sporazum o grantu činiti 75% stope sufinansiranja.	Sluzba za dostavljanje aplikacija za ovaj poziv nije bila na raspolaganju u vrijeme ovog sitrazivanja - 16.07.2014. http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/cosme/calls/cos-tsust-2014-3-15.html#tab2	Uspješni prijedlozi treba da doprinesu održivom razvoju turizma, rastu MSP i smanjenju stopa nezaposlenosti.	Rok za dostavljanje zahtjeva je 07.10.2014, trajanje finansiranja nije poznato, obično traje 36-42 mjeseci.	N/A	Usluga dostavljanja za ovaj poziv nije bila na raspolaganju u pisanom obliku - 16.07.2014. http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/cosme/calls/cos-tsust-2014-3-15.html#tab2	Crnogorska MSP koja posluje u turističkom sektoru bi mogla da ostvare korist od ovog poziva. Ovo bi takođe pomoglo u pokretanju dijaloga o politici između Crne Gore i njenih evropskih partnera o pravcu i integrisanju turizma, jer je na part. as an A.C. Tourism skrenuta pažnja u Odjeljku 2.3 i u okviru potencijalnog klastera u Analizi potreba zainteresovanih strana. Poziv takođe dopunjuje nacionalne/regionalne politike.	Open Link

Br.	Naziv šeme/ programa	Sažetak	Vrsta šeme	Admini- strator šeme	Maksi- malni iznos koji se isplaćuje korisniku granta	Ko ispunjava uslove prihvatljivosti	Ključni kriterijumi prihvatljivosti	Vremenski okvir (od kad do kad šema važi)	Vjero- vatnoća obna- vljanja	Ključne aktivnosti / oprema koja će se finansirati	Potencijalna upotreba na nivou firmi iz klastera, opština ili institucija - ključne ideje	Web- Link
WS.3 - WB-EDIF, COSME, EIB, EIF I EBRD												
11	Maksimalno uvećanje sinergije između turizma, sofisticiranih i kreativnih privrednih grana	Cilj ovog poziva je da ojača sofisticirane proizvode na turističkim tržištima.	Grant	COSME	Ukupan budžet iznosi 400.000 eura. Sporazum će činiti najviše 75% od stope sufinansiranja.	Usluga dostavljanja za ovaj poziv nije bila na raspolaganju u pisanom obliku - 16.07.2014. http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/cosme/calls/cos-syner-2014-3-15.html#tab2	Pozivi daju prioritet sektorima parfema, čokolade i nakita.	Rok za dostavljanje zahtjeva je 16.09.2014, trajanje finansiranja nije poznato, obično traje 36-42 mjeseci.	N/A	Usluga dostavljanja za ovaj poziv nije bila na raspolaganju u pisanom obliku - 16.07.2014. http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/cosme/calls/cos-syner-2014-3-15.html#tab2	Cilj ovog poziva je da poveća vrijednost i uopšte da proširi turistički sektor i stoga će biti od koristi crnogorskim MSP jer je turistički sektor označen kao potencijalni sektor za formiranje klastera u Analizi potreba zainteresovanih strana. Međutim, uspješan poziv će morati da posluje u sektorima parfema, čokolade i nakita.	Open Link

Br.	Naziv šeme/ programa	Sažetak	Vrsta šeme	Admini- strator šeme	Maksi- malni iznos koji se isplaćuje korisniku granta	Ko ispunjava uslove prihvatljivosti	Ključni kriterijumi prihvatljivosti	Vremenski okvir (od kad do kad šema važi)	Vjero- vatnoća obna- vljanja	Ključne aktivnosti / oprema koja će se financirati	Potencijalna upotreba na nivou firmi iz klastera, opština ili institucija - ključne ideje	Web- Link
WS.3 - WB-EDIF, COSME, EIB, EIF I EBRD												
12	Program izvrsnosti klastera	Cilj ovog poziva je da sprovede napore EU za jačanje izvrsnosti u upravljanju klasterima pružanjem stručnih poslovnih usluga evropskim MSP kroz klastera i da doprinese razvoju većeg broja klastera svjetske klase u EU.	Grant	COSME	Ukupan budžet za ovaj poziv iznosi 1.250.000 eura, s tim da postoji ograničenje da jednom korisniku granta može biti isplaćeno 250.000 eura.	Usluga dostavljanja za ovaj poziv nije bila na raspolaganju u pisanom obliku - 18.08.2014.	Ovaj poziv će biti fokusiran na klastera. U pozivu se navodi da će se prihvatiti zahtjevi za uspostavljanjem poslovnih mreža i klastera koji su angažovani u strateškoj saradnji koju pokreće sektor zajedno sa lancem opštih vrijednosti ili transnacionalnim projektom. Međutim, ključni kriterijumi prihvatljivosti tek treba da budu objavljeni na http://ec.europa.eu/research/participants/portals/desktop/en/opportunities/cosme/calls/cos-cluster-2014-3-04.html#tab2	Rok za dostavljanje zahtjeva je 29.10.2014.	N/A	Usluga dostavljanja za ovaj poziv nije bila na raspolaganju u pisanom obliku - 18.08.2014. http://ec.europa.eu/research/participants/portals/desktop/en/opportunities/cosme/calls/cos-cluster-2014-3-04.html#tab2	Ovaj poziv će biti idealan za CBI u Crnoj Gori koje nastoje da podstaknu razvoj i rast MSP. Poziv će pomoći u organizovanjima klastera i poslovnih mreža u cilju pružanja kvalitetnih usluga MSP. Ovo bi bio idealan poziv sa tek uspostavljene klastera. Transnacionalna komponenta treba da privuče klastera koji nastoje da se angažuju na međunarodnom nivou.	Open Link

Br.	Naziv šeme/ programa	Sažetak	Vrsta šeme	Admini- strator šeme	Maksi- malni iznos koji se isplaćuje korisniku granta	Ko ispunjava uslove prihvatljivosti	Ključni kriterijumi prihvatljivosti	Vremenski okvir (od kad do kad šema važi)	Vjero- vatnoća obna- vljanja	Ključne aktivnosti / oprema koja će se financirati	Potencijalna upotreba na nivou firmi iz klastera, opština ili institucija - ključne ideje	Web- Link
WS.3 - WB-EDIF, COSME, EIB, EIF I EBRD												
13	Program za rast preduzeća	Program nudi poslovno stručno znanje MSP u cilju omogućavanja njihovog rasta i širenja.	Poslovno savjetovanje/ konsultantske usluge	EBRD	Nefinansijska podrška	MSP	MSP	Zahtjevi se mogu dostavljati kontinuirano tokom cijele godine.	N/A	Program pruža poslovno stručno znanje u čitavom spektru sektora i privrednih grana.	Program pruža mehanizam u kojem viši rukovodioci iz razvijenih zemalja nude svoje znanje MSP. To uključuje jačanje povjerenja i kapaciteta u cilju prilagođavanja međunarodnim tržištima, razvoja povoljnih ekoloških praksi, dugoročnih biznis planova i postavljanja strateških pravaca i razvoja MSP.	Open Link
14	Program poslovnog savjetovanja	Angažovanjem lokalnih konsultanata, program pruža strukture tržišne podrške za MSP.	Poslovno savjetovanje/ konsultantske usluge	EBRD	Nefinansijska podrška	MSP	MSP	Uopšteno govoreći, zahtjevi se prihvataju kontinuirano u posljednja 4 mjeseca	N/A	Program pruža poslovno stručno znanje u čitavom spektru sektora i privrednih grana.	Angažovanjem lokalnih konultanata ovaj program pruža finansiranje za MSP u cilju unaprjeđivanja njihove konkurentnosti, upravljanja, kvaliteta i strateškog poslovnog planiranja.	Open Link